

Natuurindicatoren 2013

Toestand van de natuur in Vlaanderen
cijfers voor het beleid

 Wetenschappelijke instelling
van de Vlaamse overheid

 Natuurrapport Vlaanderen

 inbo
 Instituut voor
Natuur- en Bosonderzoek

Colofon

Auteurs: Heidi Demolder & Johan Peymen

Met medewerking van: Tim Adriaens, Lode De Beck, Niko Boone, Luc De Keersmaeker, Geert De Knijf, Koen Devos, Joris Everaert, Ivy Jansen, Guy Laurijssens, Gerald Louette, Dirk Maes, Linda Meiresonne, Johan Neiryndck, Ilse Simoens, Maarten Stevens, Toon Van Daele, Wouter Van Landuyt, Jan Van Uytvanck, Glenn Vermeersch & Hugo Verreycken.

Vormgeving: Nicole De Groof

Contact: Anja De Braekeleer
Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek
Kliniekstraat 25, B-1070 Brussel
e-mail: nara@inbo.be
website: www.inbo.be
tel: 02-525.02.28
fax: 02-558.18.05

Verantwoordelijke uitgever: Jurgen Tack

Wijze van citeren: Demolder H. & Peymen, J. (2013). Natuurindicatoren 2013. Toestand van de natuur in Vlaanderen: cijfers voor het beleid. Mededeling van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, INBO.M. 2013.1, Brussel.

©2013, Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.

Mits bronvermelding wordt overname van teksten toegelaten en zelfs aangemoedigd.

D/2013/3241/253
INBO.M.2013.1

Hoofdpijnen

In deze brochure geven we een update van de stand van zaken van de natuurindicatoren anno 2013 in Vlaanderen.

Op basis van de 33 natuurindicatoren worden hieronder de belangrijkste bevindingen in een aantal thema's samengebracht en kort toegelicht.

Soorten

Van de 1996 soorten op de gevalideerde Rode Lijsten, zijn 139 soorten de laatste 100 jaar uit Vlaanderen verdwenen. Van de overige geëvalueerde 1857 soorten zijn ongeveer één vierde Rode Lijstsoorten. Ze zijn sterk achteruit gegaan en/of hebben een kritisch niveau bereikt waardoor de soort op het punt staat te verdwijnen uit Vlaanderen. Uit de recente Rode Lijst van de dagvlinders in Vlaanderen blijkt dat 66 % van alle soorten dagvlinders die sinds het begin van de vorige eeuw in Vlaanderen voorkwamen in gevaar of uitgestorven zijn. In 2012 werden twee nieuwe Rode Lijsten opgesteld nl. de Rode Lijst amfibieën en reptielen en de Rode Lijst zoetwatervissen. In totaal is de helft van alle soorten amfibieën en reptielen in gevaar en/of uitgestorven. In de nieuwe Rode Lijst zoetwatervissen wordt 62 % van de zoetwatervissen in Vlaanderen als bedreigd of uitgestorven beschouwd. Het verdwijnen of achteruitgaan van soorten is een gevolg van de afname van de oppervlakte geschikt habitat en van de dalende habitatkwaliteit.

Uit de algemene broedvogelindex blijkt dat de vogels van het landbouwgebied de laatste decennia sterk achteruitgingen. Die achteruitgang houdt verband met de intensivering en schaalvergroting in de landbouw.

De vlinderindex van de algemene graslandsoorten vertoont een wisselend verloop. De samengestelde indicator daalt gedurende de eerste 10 jaar van de monitoring maar herstelt zich in de 10 daaropvolgende jaren.

Bij het aantal overwinterende watervogels werd na jaren van een duidelijke toename de laatste jaren bij heel wat soorten een afvlakking of een terugloop van de aantallen vastgesteld. Dit is mogelijk een gevolg van een verbeterde ecologische kwaliteit van de waterlopen, waardoor ze minder voedselrijk zijn en minder productief zijn wat tot een daling van het voedselaanbod leidt.

De fragmentatie van waterlopen door stuwen en sluizen vormt een ernstig knelpunt voor de instandhouding van vispopulaties. Indien het huidige saneringstempo wordt aangehouden, zullen de geïnventariseerde vismigratieknelpunten op de prioritaire waterlopen pas na 2015 gesaneerd zijn en de overige waarschijnlijk pas na 2021. Ondertussen vertonen de migrerende vissoorten een beperkt herstel, dat wellicht vooral te maken heeft met de verbetering van de waterkwaliteit.

Momenteel zijn er 18 soortbeschermingsplannen opgesteld, waarvan er 17 in uitvoering zijn. Hiermee is 64 % van de MINA-plan 4 doelstelling gerealiseerd.

Beschermde gebieden

In 2012 bedroeg de oppervlakte 'met effectief natuurbeheer' 67.451 ha of 96 % van de plandoelstelling. Dat is een toename met 4.122 ha t.o.v. het begin van de planperiode in 2011. In het MINA-plan 4 is de definitie van deze indicator uitgebreid en focust deze indicator op alle gebieden met een goedgekeurd beheerplan. Zo worden ook inspanningen op vlak van natuurbeheer van private eigenaars in rekening gebracht. Gebieden zonder goedgekeurd beheerplan worden niet meegerekend. De bossen in eigendom van derden met een goedgekeurd beheerplan bezitten met 19.286 ha het grootste aandeel in deze oppervlakte. Ook erkende natuurreservaten nemen met een oppervlakte van 15119 ha een belangrijk aandeel in. Daarna volgen de domeinbossen met een goedgekeurd beheerplan conform de criteria duurzaam bosbeheer, de militaire domeinen met een natuurprotocol en de Vlaamse natuurreservaten.

De oppervlakte bos bepaald aan de hand van een nieuwe methode, nl. de 'Boswijzer', bedraagt 177.424 ha. De Boswijzer geeft de oppervlakte weer die door de kruinen van bomengroepen wordt bedekt. Dit is meer dan de oppervlakte die volgens het bosdecreet als bos wordt beschouwd. Omwille van deze nieuwe werkwijze is een vergelijking met de oppervlakte bos uit 1990 (ruim 146.000 ha), berekend op basis van de boskartering, niet mogelijk.

Om projectmatig aan natuurherstel, -behoud en -ontwikkeling te doen en gebieden met het oog hierop optimaal te kunnen inrichten, heeft de Vlaamse overheid het instrument natuurinrichting in het leven geroepen. Eind 2012 bedraagt de totale oppervlakte ingestelde projecten (= opgestart + afgewerkt) 10.124 ha. In 2012 werden geen natuurinrichtingsprojecten afgerond waardoor de totale gerealiseerde oppervlakte gelijk bleef ten opzichte van 2011.

Om tot grotere en beter verbonden leefgebieden voor planten en dieren te komen, voorzien het

Natuurdecreet, de opeenvolgende MINA-plannen en het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen (RSV) de afbakening van 125.000 ha Vlaams Ecologisch Netwerk (VEN). Het Natuurdecreet bepaalt tevens dat er 150.000 ha natuurverwevingsgebied (NVWG) afgebakend dient te worden. Tien jaar na het verstrijken van de einddatum in het Natuurdecreet en het MINA-plan 2 en vijf jaar na het streefjaar in het RSV is 72 % van het VEN (ca. 89.700 ha) afgebakend. In 2012 nam de oppervlakte VEN met ongeveer 400 ha toe. De realisatie van natuurverwevingsgebied kent een uiterst beperkte vooruitgang. Het RSV stelt ook dat er tegen 2012, 38.000 ha extra natuur en reservaat moet bijkomen en 10.000 ha bos in vergelijking met de toestand in 1994. In 2012 steeg de oppervlakte planologisch groengebied met ongeveer 500 ha. 16 jaar na de vaststelling van het RSV werd ca. 36 % van de taakstellende oppervlakte gerealiseerd voor natuur-, reservaat- en bosgebied en overig groengebied samen.

In het kader van het Natura 2000-netwerk heeft Vlaanderen ruim 166.322 ha vastgesteld om soorten en habitattypen die van Europees belang zijn, doeltreffend te beschermen of herstellen. Hiervoor werden in eerste fase 'Gewestelijke 'instandhoudingsdoelstellingen' uitgewerkt. In een tweede fase, die nu aan de gang is, worden voor elk van de Speciale Beschermingszones (SBZ) gebiedseigen instandhoudingsdoelen (S-IHD) opgesteld via de zogenaamde S-IHD rapporten. Eind 2012 zijn er van de 38 op te stellen S-IHD rapporten 36 principieel goedgekeurd door de Vlaamse regering, waarna advies werd ingewonnen bij de verschillende raden. Hiermee is \pm 95 % van de MINA-plan 4 doelstelling gerealiseerd.

De Vogel- en Habitatrichtlijn beogen een gunstige staat van instandhouding van een aantal soorten en habitats van Europees belang. Ongeveer een derde van de soorten bevindt zich in een gunstige staat van instandhouding. Voor een relatief klein deel van de soorten is de staat van instandhouding matig ongunstig. Voor ruim één derde van de soorten is die zeer ongunstig. Drie kwart van de habitats bevindt zich in een zeer ongunstige staat van instandhouding. Voor 17 % van de habitats is de staat van instandhouding matig ongunstig. Alle watergebonden habitats krijgen een zeer ongunstige beoordeling.

Bedreigingen voor natuur

Het cumulatief aantal uitheemse soorten nam sinds 1800 steeds toe en vertoont een exponentiële groei. Het aandeel uitheemse plantensoorten binnen de globale plantensamenstelling is sinds de jaren '70 verdubbeld van ongeveer 5 % tot bijna 10 % en dit aandeel neemt nog steeds toe. Tussen 1800 en 2012 werden ook ongeveer 250 uitheemse diersoorten in Vlaanderen vastgesteld. De toename van uitheemse soorten vergroot de kans op bijkomende problemen met invasieve soorten. Deze invasieve soorten kunnen een ernstige impact hebben op de structuur of het functioneren van ecosystemen of een bedreiging vormen voor inheemse soorten. Bijkomend kunnen ze ook een negatieve impact hebben op maatschappelijke belangen (volksgezondheid, landbouw, economie). In het kader van het Europees beleid werd een internationale signaallijst van problematische soorten opgesteld. In Vlaanderen komen minstens 89 uitheemse soorten voor die op deze signaallijst staan. Minstens 41 daarvan gedragen zich ook echt invasief in de natuur. De meeste daarvan zijn planten (16 soorten), vissen (5 soorten), zoogdieren (4 soorten), kreeftachtigen (4 soorten) en vogels (4 soorten).

In de natuur in Vlaanderen worden steeds meer aanwijzingen voor de actuele impact van klimaatverandering vastgesteld. Bij een aantal bomen, waaronder de berk, en diverse grassoorten komt de stuifmeelproductie ook vroeger op gang. Naast temporele zijn er ook ruimtelijke verschuivingen. Zo breiden zuidelijke en zuidoostelijke soorten zich uit naar het noorden. Dat is onder meer het geval voor verschillende soorten libellen zoals de vuurlibel en de gaffelwaterjuffer die hier vroeger alleen als zwerver werden waargenomen, en nu verschillende populaties in Vlaanderen bezitten

Vermesting is een van de belangrijkste factoren die de biodiversiteit gedurende de voorbije eeuw hebben beïnvloed. Dit jaar werd voor het eerst de overschrijding van de kritische stikstofdepositie binnen het Natura 2000-areaal onderzocht. 65 % van het Natura 2000-areaal (65000 ha) kent een overschrijding van de kritische stikstofdepositie, gevoelige kusthabitats en zoutminnende vegetaties buiten beschouwing gelaten. Vooral voor bepaalde zoetwaterhabitats en boshabitats worden nog grote overschrijdingen vastgesteld. Dit verhindert het herstel om tot een gunstige staat van instandhouding te komen.

Maatschappelijk draagvlak en recreatie

Een groeiend aantal Vlamingen sloot zich in de periode 1994-2009 aan bij natuurverenigingen. Ook in 2012 was er een globale stijging van het ledenaantal voor de meeste natuurverenigingen, andere verenigingen vertonen een stagnatie. Van 1.500 ondervraagde Vlamingen zegt 40 % minstens dagelijks tot maandelijks een bos- of natuurgebied te bezoeken. Het aandeel Vlamingen dat zegt nooit een bos- of natuurgebied te bezoeken, neemt licht af van 33.2 % in 2009 naar 30.1 % in 2012.

De Vlaamse Overheid wil meer aandacht besteden aan de fysieke en inhoudelijke ontsluiting, de bereikbaarheid en de toegankelijkheid van de natuur- en bosgebieden. Daarom werd het instrument 'toegankelijkheidsregeling' ontworpen zodat beheerders van bossen en natuurreservaten de principiële toegankelijkheid kunnen uitbreiden en bv. zones als speel- of bivakzone aanduiden. In 2012 bezit ca. 3.089 ha bos en ca. 776 ha erkend natuurreservaat een toegankelijkheidsregeling en is ca. 3 % van de MINA-plan 4 doelstelling gehaald.

In 2012 zijn er in totaal 2.475 ha bos en natuurreservaat aangeduid als speelzone. Hiermee is \pm 74 % van de plandoelstelling uit het MINA-plan 4 gerealiseerd.

De Vlaamse overheid wil ook de leefbaarheid van de steden in Vlaanderen verhogen door onder meer te zorgen voor meer toegankelijke stadbossen nabij stedelijke gebieden. In 2012 bezit 62 % van de 56 groot- en kleinstedelijke gebieden een stadbos of een opgestart stadsbosproject. Hiermee is de MINA-plan 4 plandoelstelling van 40 % ruim gehaald.

De 33 gerapporteerde natuurindicatoren geven aan dat het verlies van biodiversiteit in 2013 niet gestopt is. Het is van belang om enerzijds de bronnen van de verschillende verstoringen nog grondiger aan te pakken (ruimtegebruik, emissies van stikstof, fosfor en broeikasgassen, in- en uitvoer van soorten) en om anderzijds voldoende grote natuurgebieden doelgericht te beheren en daarbuiten een basisnatuurkwaliteit te garanderen. Dit laatste dient onder andere om – waar mogelijk – verschuivingen van populaties toe te laten wanneer de huidige leefgebieden ongeschikt worden.

Leeswijzer

Drieledige opdracht natuurrapportering

De natuurrapportage (NARA) is een decretale taak van het INBO en omvat:

- een beschrijving en evaluatie van de bestaande natuur in het Vlaamse Gewest;
- de te verwachten evolutie van deze natuur bij ongewijzigd beleid en bij het door de Vlaamse regering voorgenomen beleid;
- de evaluatie van het voorbije beleid.

Dit rapport maakt deel uit van de natuurrapportage (NARA) en geeft een invulling aan de jaarlijkse natuurindicatorenrapportage (toestandsbeschrijving) van het INBO.

De natuurindicatoren brengen op een compacte wijze feiten en cijfers over de natuur en het natuurbeleid in Vlaanderen in beeld. Waar mogelijk gebeurt dit via tijdreeksen die weergeven hoe een fenomeen evolueert. Een uitgebreide set aan natuurindicatoren wordt weergegeven op de website natuurindicatoren (www.natuurindicatoren.be). Deze website bevat voor elke indicator een fiche met cijfermateriaal en beknopte achtergrondinformatie. Dit rapport bundelt de prioritaire indicatoren uit deze set.

Het NARA maakt ook deel uit van het Milieurapport (MIRA) en een selectie van deze natuurindicatoren wordt jaarlijks opgenomen in het MIRA indicatorenrapport. Een uitgebreide reeks van milieuindicatoren is te raadplegen op de website van het milieurapport (www.milieurapport.be) van de Vlaamse Milieumaatschappij.

Prioritaire natuurindicatoren

Dit rapport geeft een overzicht van natuurindicatoren die op basis van een aantal criteria als prioritair op te volgen indicatoren worden beschouwd. Ze zijn geselecteerd omdat ze opgenomen zijn in het Milieubeleidsplan (MINA-plan 4), en/of sorteren onder een Pact 2020 indicator en/of omdat ze op Europese schaal een invulling geven aan de opvolging van de EU 20-20 doelen uit de Biodiversiteitsstrategie.

Het MINA-plan 4 bepaalt de hoofdlijnen van het milieubeleid dat door het Vlaamse Gewest, en ook door de provincies en gemeenten in aangelegenheden van gewestelijk belang, dient te wor-

den gevoerd. In het MINA-plan 4 zijn zowel lange termijn- als plandoelstellingen opgenomen voor de periode 2011-2015. Hieraan zijn telkens een aantal specifieke indicatoren gekoppeld. De lange termijnplandoelstellingen worden gedefinieerd met een volgende generatie als tijdshorizon (circa 2030) terwijl de plandoelstellingen 2015 als streefdatum hebben. Daarnaast zijn er een aantal bijkomende indicatoren opgenomen waarvoor geen doelstellingen zijn geformuleerd en die men in een gunstige richting wil laten evolueren in de periode 2011-2015. In deze brochure worden enkel MINA-plan 4 indicatoren besproken die betrekking hebben op de biodiversiteit.

Aan de hand van een set indicatoren volgt de Vlaamse Regering de realisatie van de 20 doelstellingen van het toekomstplan voor Vlaanderen (Pact 2020) op. Het Pact 2020 weerspiegelt de gezamenlijke visie, strategie en acties op lange termijn van de Vlaamse Regering en de sociale partners. In deze brochure worden de Pact 2020 indicatoren van het thema 'natuur' behandeld.

In 2001 engageerde de Europese Unie zich om op haar grondgebied het verlies van biodiversiteit tegen 2010 te stoppen. Deze doelstelling werd evenwel niet gehaald (EEA, 2010) en als antwoord hierop werd in 2011 door de Europese Commissie een biodiversiteitsstrategie voor 2020 voorgesteld (Europese Commissie, 2011). Deze omvat zes elkaar ondersteunende en onderling afhankelijke streefdoelen die aansluiten bij de doelstellingen in het kader van het hoofdstreefdoel voor 2020: *'Het biodiversiteitsverlies en de achteruitgang van ecosystemendiensten in de EU uiterlijk in 2020 tot staan brengen en zo veel mogelijk ongedaan maken, en tevens de bijdrage van de Europese Unie tot het verhoeden van het wereldwijde biodiversiteitsverlies opvoeren'*. De Vlaamse natuurindicatoren worden gekoppeld aan het Europese streefdoel waaraan ze de meeste invulling geven. Met deze set van prioritaire natuurindicatoren wordt getracht de Vlaamse voortgang ten opzichte van de doelen uit de Europese biodiversiteitsstrategie voor 20-20 te evalueren.

In 2004 startte het proces SEBI 2010 (Streamlining European Biodiversity Indicators). SEBI 2010 ontwikkelt en volgt kernindicatoren ('headline indicators'), in functie van de focusgebieden van de Biodiversiteitsconventie om de voortgang ten opzichte van de 2010-doelstelling bekend te maken (EEA, 2007). In 2012 werd de oorspronkelijke set van 26 concreet uitgewerkte 2010-indicatoren aangepast in functie van de streefdoelen uit de Europese biodiversiteitsstrategie voor 2020 (EEA, 2012a). Alle ontwikkelde SEBI indicatoren kunnen gebruikt worden om de vooruitgang t.o.v. deze doelen op te volgen (EEA, 2012a). Wanneer een Vlaamse natuurindicator afgestemd is op de SEBI indicator, wordt het overeenstemmende nummer van deze SEBI indicator vermeld.

De doelen uit de Europese biodiversiteitsstrategie voor 2020 sluiten aan bij de mondiale 'Aichi Targets' opgesteld door Conventie voor Biodiversiteit in 2010.

Bespreking per indicator

De bespreking van de indicatoren start met een overzicht van de verschillende doelen (EU 20-20, Pact 2020 en MINA-plan 4). Hierbij wordt enkel voor de MINA-plan 4 doelstellingen met een concreet geformuleerde doelstelling (= de zgn. plandoelstellingen) het doelbereik (uitgedrukt in %) en de doelverwachting geëvalueerd.

Daarna volgt een beschrijving van de indicator en vervolgens een bespreking van de evolutie en het doelbereik indien relevant. Tenslotte wordt indien mogelijk een verklaring voor het verloop van de trend gegeven.

De beoordeling van de trend gebeurt op basis van een statistische trendanalyse. Dit is niet voor alle indicatoren mogelijk omdat de data dit (nog) niet toelaten. Er is bijvoorbeeld een te korte tijdsreeks of er ontbreken te veel waarden. Voor meer informatie over de trendbepaling van de indicatoren verwijzen we naar [het rapport van Jansen I. \(2013\)](#).

Onderaan de tekst wordt onder 'Trend' het resultaat van deze trendberekening beknopt omschreven. Wanneer de trendbepaling niet gebeurd is, wordt 'geen correcte trendbepaling mogelijk' vermeld.

Via een link in 'Trend' wordt een koppeling gemaakt met een document waar de figuren mét trendlijn worden weergegeven.

De beoordeling van de doelverwachting gebeurt op basis van een 95 % predictie-interval (Appendix C in Jansen I. (2013) dat voor de geëxtrapoleerde trendlijn wordt berekend in functie van het doeljaar 2015 (MINA-plan 4). Dit interval bevat met 95 % zekerheid de waarde die in 2015 bereikt zal worden.

Bevindt het doel zich binnen dit interval dan is de doelverwachting onduidelijk. De waarde in 2015 kan nog eender waar in het predictie-interval liggen.

Bevindt het doel zich boven het interval, dan is de kans klein dat het doel gehaald wordt. We kunnen zeggen dat de waarde in 2015 met 95 % zekerheid lager zal zijn dan het doel.

Bevindt het doel zich onder het interval, dan is de kans groot dat het doel gehaald wordt. We kunnen zeggen dat de waarde in 2015 met 95 % zekerheid hoger zal zijn dan het doel.

Voor de indicatoren waarvoor geen trendberekening kan uitgevoerd worden, is er bijgevolg ook geen berekening van een predictie-interval. Bij doelverwachting wordt dan 'onduidelijk' vermeld. De indicatoren zijn gebaseerd op de meest recente data, in de meeste gevallen tot en met 2012.

Kwaliteitsvolle indicatoren

Kwaliteitsvolle indicatoren beantwoorden idealiter aan een aantal internationaal opgestelde criteria (zie kader). Bij de ontwikkeling van de natuurindicatoren wordt getracht om maximaal aan deze criteria te voldoen.

Selectiecriteria voor natuurindicatoren (EEA 2012b)

- Beleidsrelevant: indicatoren moeten informatie leveren die geschikt is op niveau van de besluitvorming door beleid. Het Vlaamse Milieubeleidsplan (MINA-plan) geldt hier als een belangrijk toetsingsdocument maar ook nieuwe inzichten moeten een beleidsmatige vertaling krijgen.
- Biodiversiteitsrelevant: indicatoren moeten de belangrijkste eigenschappen van biodiversiteit of gerelateerde items (zoals status, druk, respons en gebruik) behandelen.
- Wetenschappelijk correct, methodologisch goed gefundeerd: indicatoren moeten gebaseerd zijn op verifieerbare en wetenschappelijk aanvaardbare data, waarbij de dataverzameling volgens gestandaardiseerde methode is gebeurd. Of de data moeten gebaseerd zijn op traditionele kennis die is gevalideerd op een correcte manier.
- Doelbereiking: de indicator moet toelaten om (beleids)doelstellingen te evalueren, gebruikmakend van vaststelbare baselines.
- Gebiedsdekkend: aangezien het indicatorenrapport een beschrijving moet geven van de toestand van de natuur in Vlaanderen, moet de indicator een gewestelijk bereik en/of betekenis bezitten.
- Duurzaam: indicatoren moeten op een accurate manier meetbaar zijn en deel uit maken van een duurzaam monitoringssysteem.

Vlaamse natuurindicatoren		MINA-plan 4	Pact 2020*	EU Biodiversiteitsstrategie 2020	Pag. nr.
1	Broedvogelindex	Plandoelstelling	15.1	Streefdoel 2	13
2	Graslandvlinderindex	Plandoelstelling	15.1	Streefdoel 2	14
3	Overwinterende watervogelindex	Plandoelstelling	15.1	Streefdoel 2	15
4	Rode Lijst Amfibieën en reptielen	/	/	Streefdoel 2	16
5	Rode Lijst Dagvlinders	/	/	Streefdoel 2	17
6	Rode Lijst Zoetwatervissen	/	/	Streefdoel 2	18
7	Status van soorten	/	/	Streefdoel 2	19
8	Soortbeschermingsplannen	Plandoelstelling	/	Streefdoel 2	20
9	Gesaneerde vismigratieknelpunten (prioriteitsklasse 1)	Plandoelstelling	/	Streefdoel 2	21
10	Staat van instandhouding van de soorten van Europees belang	Lange termijndoelstelling	15.2	Streefdoel 1	22
11	Staat van instandhouding van de habitats van Europees belang	Lange termijndoelstelling	15.2	Streefdoel 1	23
12	Oppervlakte Natura 2000	/	/	Streefdoel 1	24
13	Aantal S-IHD rapporten definitief goedgekeurd door de Vlaamse regering	Plandoelstelling	15.2	Streefdoel 1	25
14	Oppervlakte met effectief natuurbeheer (planperiode MINA-plan 4)	Plandoelstelling	15.2 & 15.3	Streefdoel 2	26
15	Oppervlakte Vlaams Ecologisch Netwerk (VEN) en Natuurverwevingsgebied (NVWG)	Plandoelstelling (enkel voor VEN)	/	Streefdoel 2	27
16	Oppervlakte bos volgens Boswijzer	Plandoelstelling	15.3	Streefdoel 2	28
17	Oppervlakte aandeel toegankelijke bossen (d.w.z. met toegankelijkheidsregeling)	Plandoelstelling	/	Streefdoel 2	29
18	Oppervlakte speelzones in bossen en natuurreservaten	Plandoelstelling	/	Streefdoel 2	30
19	Aandeel stedelijke of kleinstedelijke gebieden met een stadsbos of stadsbosproject	Plandoelstelling	15.3	Streefdoel 2	31
20	Overschrijding kritische stikstofdepositie binnen het Natura 2000-areaal	/	/	Streefdoel 1	32
21	Trend Zuid-Europese libellensoorten	Lange termijndoelstelling	/	Streefdoel 2	33
22	Piekmoment stuifmeelproductie berk en grassen	Lange termijndoelstelling	/	Streefdoel 2	34
23	Aantal uitheemse soorten	Lange termijndoelstelling	/	Streefdoel 5	35
24	Aantal uitheemse en invasieve uitheemse soorten op een signaallijst	Lange termijndoelstelling	/	Streefdoel 5	36
25	Aantal rosse stekelstaarten in Vlaanderen	Lange termijndoelstelling	/	Streefdoel 5	37
26	Ontsnippering langs Vlaamse transportwegen	Bijkomend op te volgen	/	Streefdoel 2	38
27	Ontsnippering planologisch groengebied	Bijkomend op te volgen	15.2	Streefdoel 2	39
28	Oppervlakte extra planologisch groengebied	Lange termijndoelstelling	15.2	Streefdoel 2	40
29	Oppervlakte gerealiseerde natuurinrichtingsprojecten	Bijkomend op te volgen	/	Streefdoel 2	41
30	Oppervlakte bosbeheerplan	/	/	Streefdoel 3	42
31	Oppervlakte beheerovereenkomsten met natuurdoelen	Bijkomend op te volgen	/	Streefdoel 3	43
32	Bezoeken aan natuur- en bosgebieden	/	/	Streefdoel 1	44
33	Ledenaantallen van natuurverenigingen	/	/	Streefdoel 1	45

* nummer overeenstemmende kernindicator in Pact 2020

Europese broedvogelindex

Europese Biodiversiteitsstrategie 2020

Streefdoel 2

Tegen 2020 worden ecosystemen en ecosystemendiensten gehandhaafd en verbeterd door groene infrastructuur op te zetten en ten minste 15 % van de aangetaste ecosystemen te herstellen. (SEBI 01)

Pact 2020 15.1

Inzake biodiversiteit kan Vlaanderen in 2020 de vergelijking met de Europese economische topregio's aan.

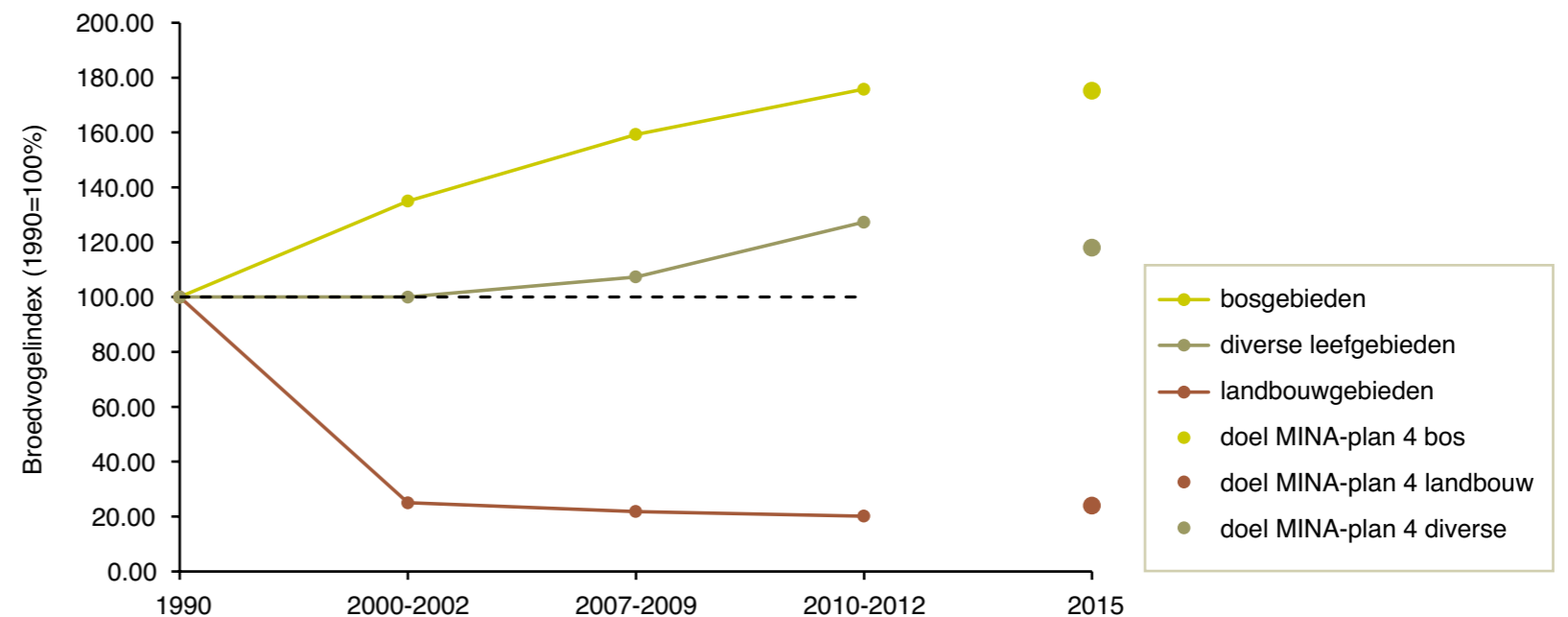
MINA-plan 4 Plandoelstelling

In 2015 is de toestand van bedreigde en beschermde soortengroepen verbeterd: + 10 % t.o.v. 2007-2008.

Doelbereik: 84 % - 100 %
Doelverwachting: onduidelijk
(geen trendberekening)

Er zijn drie categorieën: vogels van het landbouwgebied, vogels van het bosgebied en vogels die in diverse leefgebieden broeden, meestal generalisten.

De vogels van het landbouwgebied gingen de laatste decennia sterk achteruit. Die achteruitgang houdt verband met de intensivering en schaalvergroting in de landbouw. Indien de huidige trend doorzet zullen de MINA-doelen wellicht niet gehaald worden. **De toestand van de bosvogels ging er echter op vooruit.** Dat heeft te maken met het streven naar een meer natuurlijke boom- en struiksoortensamenstelling en -structuur en het ouder laten worden van bomen. **Generalisten, in de meeste gevallen cultuurvolgers zoals kraaiachtigen of tuinvoegels, nemen eveneens nog steeds toe, een trend die we ook in de buurlanden vaststellen.** Zowel voor bosvogels als generalisten zijn de MINA-doelen gehaald.

Trend van de aantallen broedvogels van bosgebieden, landbouwgebieden en diverse leefgebieden in Vlaanderen

Bron: SOVON, BTO, INBO

Trend: geen correcte trendbepaling mogelijk

Graslandvlinderindex

Europese Biodiversiteitsstrategie 2020

Streefdoel 2

Tegen 2020 worden ecosystemen en ecosystemendiensten gehandhaafd en verbeterd door groene infrastructuur op te zetten en ten minste 15 % van de aangetaste ecosystemen te herstellen. (SEBI 01)

Pact 2020 15.1

Inzake biodiversiteit kan Vlaanderen in 2020 de vergelijking met de Europese economische topregio's aan.

MINA-plan 4 Plandoelstelling

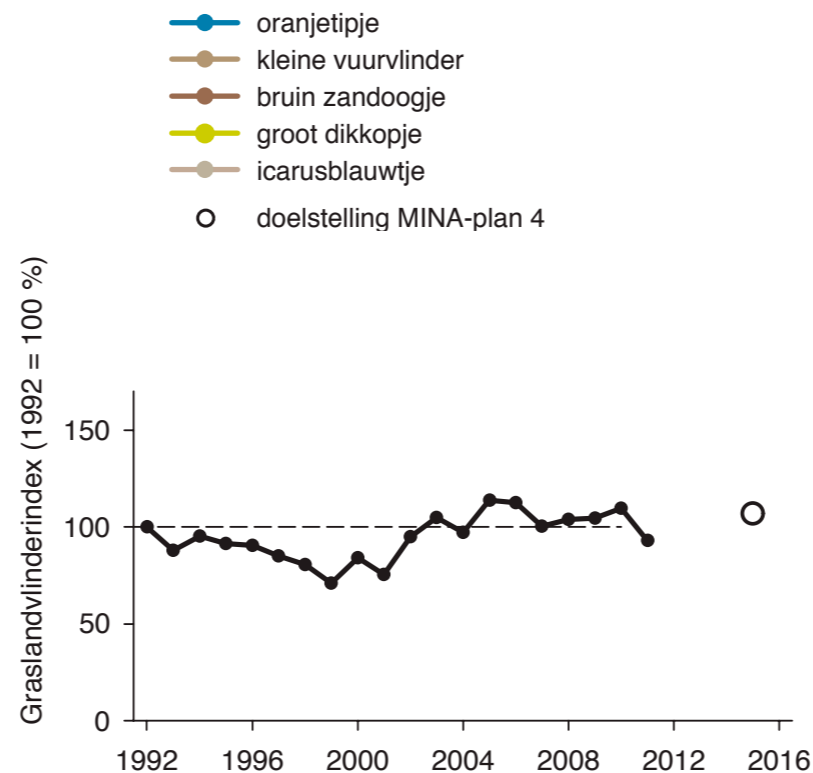
In 2015 is de toestand van bedreigde en beschermde soortengroepen verbeterd: + 10 % t.o.v. 2004.

Doelbereik: 87 %

Doelverwachting: onduidelijk (geen trendberekening)

De Nederlandse Vlinderstichting ontwikkelde een Europese vlinderindex voor graslanden, gebaseerd op de populatietrends van zeven wijdverspreide en tien gespecialiseerde vlinders van graslanden. In Vlaanderen zijn voldoende gegevens beschikbaar voor vijf wijdverspreide soorten: bruin zandoogje, groot dikkopje, icarusblauwtje, kleine vuurvlinder en oranjetipje. De index geeft aantalschommelingen weer uitgedrukt in procenten. Als referentiejaar wordt 1992 (100 %) gebruikt.

De Vlaamse gegevens vertonen een wisselend verloop. De samengestelde indicator daalt gedurende de eerste 10 jaar van de monitoring maar herstelt zich in de 10 daaropvolgende jaren. 2011 was echter opnieuw een slechter jaar. De kleine vuurvlinder en het oranjetipje nemen lichtjes toe. Het groot dikkopje en het bruin zandoogje lijken sterk toe te nemen en het icarusblauwtje neemt lichtjes af.

Trend van de aantallen graslandvlinders, geaggregeerd (links) en voor de individuele soorten (rechts).

Bron: Vlinderwerkgroep Natuurpunt, INBO

Trend: geen correcte trendbepaling mogelijk

Overwinterende watervogels

Europese Biodiversiteitsstrategie 2020

Streefdoel 2

Tegen 2020 worden ecosystemen en ecosysteemdiensten gehandhaafd en verbeterd door groene infrastructuur op te zetten en ten minste 15 % van de aangetaste ecosystemen te herstellen. (SEBI 01)

Pact 2020 15.1

Inzake biodiversiteit kan Vlaanderen in 2020 de vergelijking met de Europese economische topregio's aan.

MINA-plan 4 Plandoelstelling

In 2015 is de toestand van bedreigde en beschermde soortengroepen verbeterd: + 10 % t.o.v. 2004.

Doelbereik: 65 %

Doelverwachting: onduidelijk

De index van overwinterende watervogels is gebaseerd op het aantalsverloop van de 10 belangrijkste soorten ganzen en eenden in Vlaanderen (bepaald op basis van zes midmaandelijke tellingen per winter).

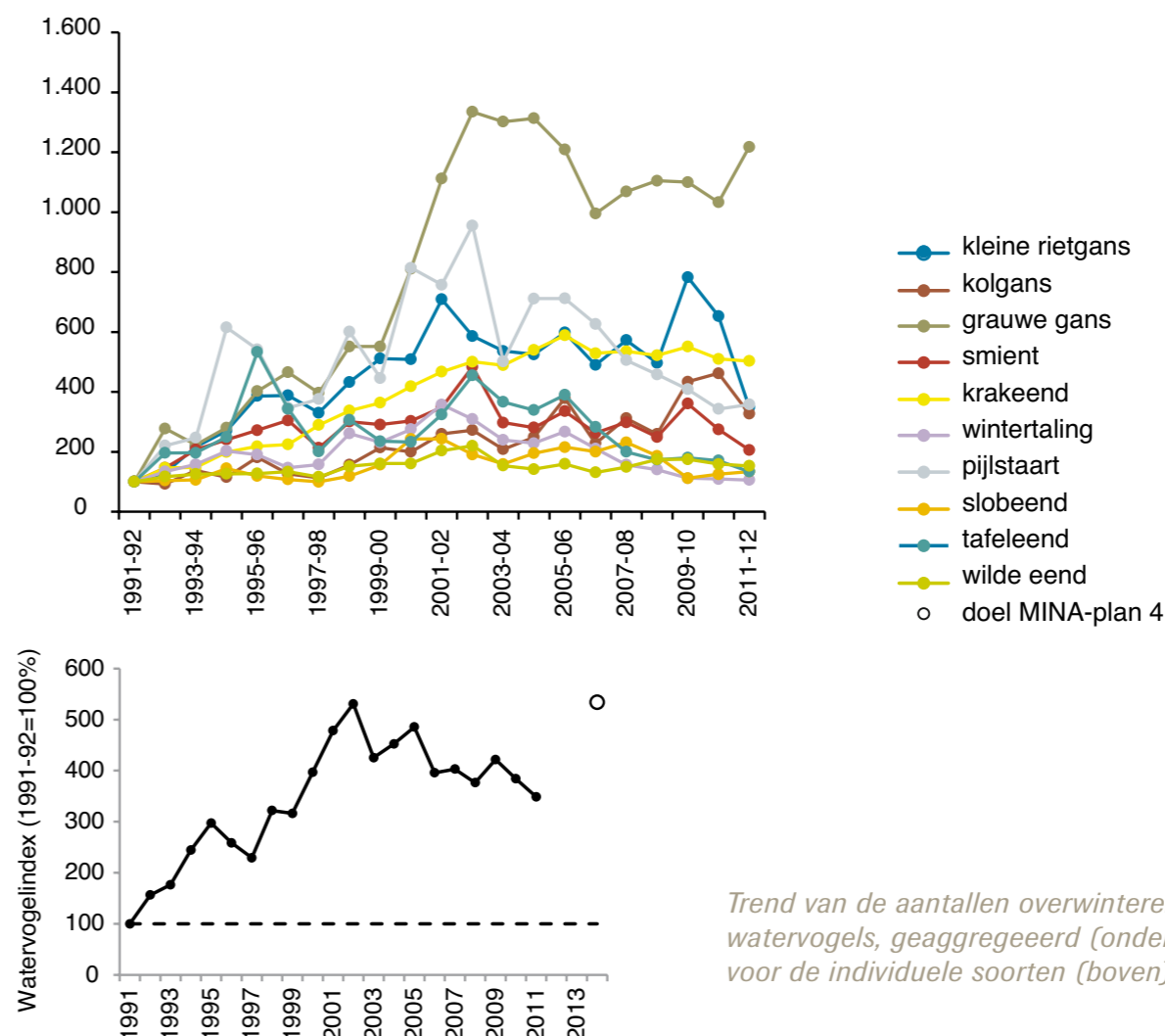
De aantallen watervogels zijn tussen de winter van 1991-1992 en de winter van 2002-2003 vervijfvoudigd. Daarna zette zich een licht dalende trend in die echter niet bij alle soorten gelijklopend is (variërend van stabiel tot afname).

Met een index-waarde van 348 in 2012 is 65 % van de MINA-plan 4 plandoelstelling gerealiseerd.

De trend van watervogels in Vlaanderen is een gecombineerd effect van de ontwikkelingen op Noordwest-Europees niveau en van regionale en lokale factoren. In Noordwest-Europa namen nagenoeg alle ganzen en eendensoorten tijdens de voorbije 20 tot 30 jaar toe. Een gevolg van enerzijds een betere bescherming van soorten en waterrijke gebieden, en anderzijds een toegenomen voedselaanbod. Na een jarenlange toename is meer recent bij heel wat soorten een afvlakking of kentering van die positieve trend merkbaar.

Daarnaast worden de trends in Vlaanderen minstens gedeeltelijk bepaald door lokale veranderingen in ondermeer waterkwaliteit, menselijke activiteiten en natuurbeheer en -ontwikkeling. Deze factoren kunnen een grote invloed uitoefenen op de draagkracht van gebieden voor watervogels, in hoofdzaak via wijzigingen in het voedselaanbod (zoals recent vastgesteld langs de Zeeschelde). Ook de klimaatverandering speelt mogelijk een toenemende rol in regionale veranderingen in aantallen en verspreiding.

Trend: significante afname

Bron: INBO, Wetlands International

Trend van de aantallen overwinterende watervogels, geaggregeerd (onder) en voor de individuele soorten (boven)

Rode Lijst Amfibieën en reptielen

Europese Biodiversiteitsstrategie Streefdoel 2

Tegen 2020 worden ecosystemen en ecosysteemdiensten gehandhaafd en verbeterd door groene infrastructuur op te zetten en ten minste 15 % van de aangetaste ecosystemen te herstellen.

Pact 2020

/

MINA-plan 4

/

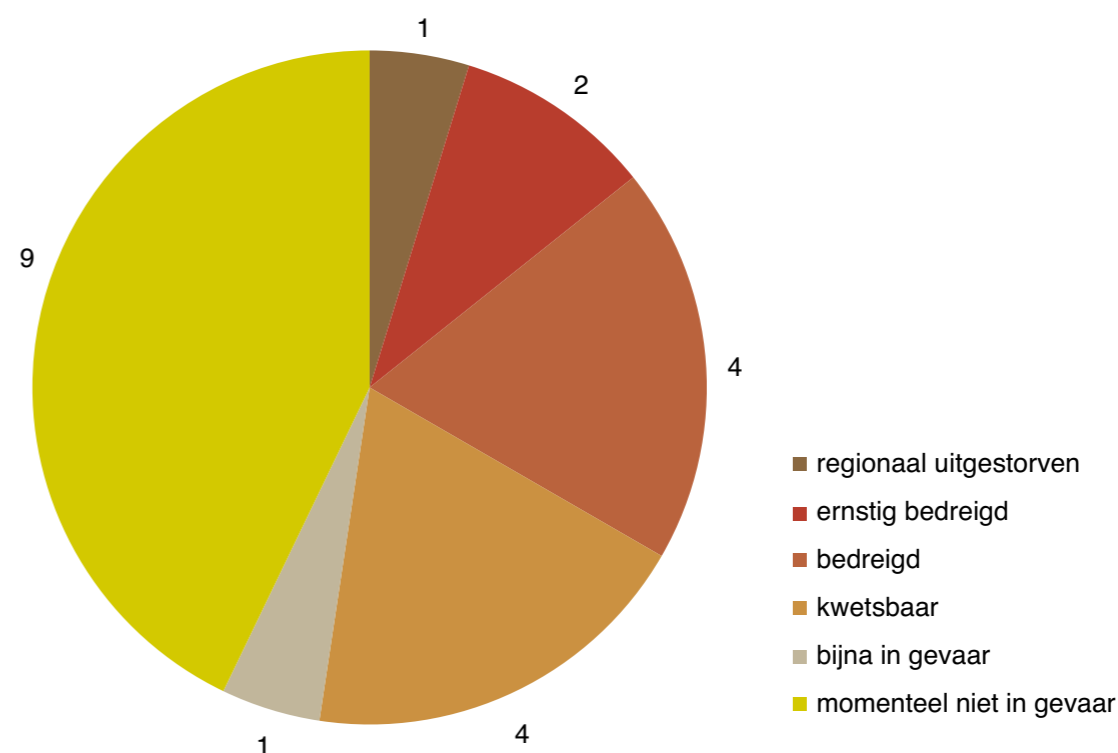
Doelbereik: n.v.t.
Doelverwachting: n.v.t.

Rode Lijsten geven aan hoe groot de kans is dat een soort zal uitsterven in Vlaanderen. Dit gebeurt op basis van objectieve en internationaal aanvaarde criteria van de International Union for Conservation of Nature (IUCN).

Van de 22 inheemse amfibieën en reptielen worden 10 soorten als 'in gevaar' beschouwd: 2 soorten zijn 'Ernstig bedreigd', 4 soorten zijn 'Bedreigd' en 4 soorten zijn 'Kwetsbaar'. Eén soort is 'Bijna in gevaar'. De resterende 9 soorten beschouwen we als 'Momenteel niet in gevaar'. Eén soort is 'Uitgestorven in Vlaanderen'. In totaal is de helft van alle soorten in gevaar en/of uitgestorven (Jooris *et al.* 2012).

De oorzaken van hun achteruitgang zijn voornamelijk te wijten aan een afname van de oppervlakte geschikt leefgebied met isolering van populaties tot gevolg. Door een sterke reductie in het aantal individuen en afwezigheid van verbindingselementen kunnen nauwelijks nieuwe gebieden worden gekoloniseerd. Daarenboven kunnen in deze kleine populaties genetische effecten catastrofale gevolgen hebben. Zo spelen bij de ernstig bedreigde knoflookpad en kwetsbare kamsalamander een achteruitgang van de kwaliteit van de voortplantingswateren een grote belangrijke rol. Een toename in voedingsstoffen in het water en verhoogde vispredatie laten weinig succesvolle voortplanting toe. Gericht beheer van deze wateren kunnen op korte tijd echter succes opleveren, zoals het geval is bij de boomkikker. Voor deze soort heeft het visvrij maken van voortplantingswateren tot een spectaculaire toename van het aantal volwassen individuen geleid met kolonisatie van nieuwe gebieden tot gevolg.

Trend: geen correcte trendberekening mogelijk

Rode lijst Amfibieën en reptielen

Bron: Hyla (de amfibieën- en reptielenwerkgroep van Natuurpunt), INBO

Rode Lijst Dagvlinders

Europese Biodiversiteitsstrategie 2020

Streefdoel 2

Tegen 2020 worden ecosystemen en ecosysteemdiensten gehandhaafd en verbeterd door groene infrastructuur op te zetten en ten minste 15 % van de aangetaste ecosystemen te herstellen.

Pact 2020

/

MINA-plan 4

/

Doelbereik: n.v.t.

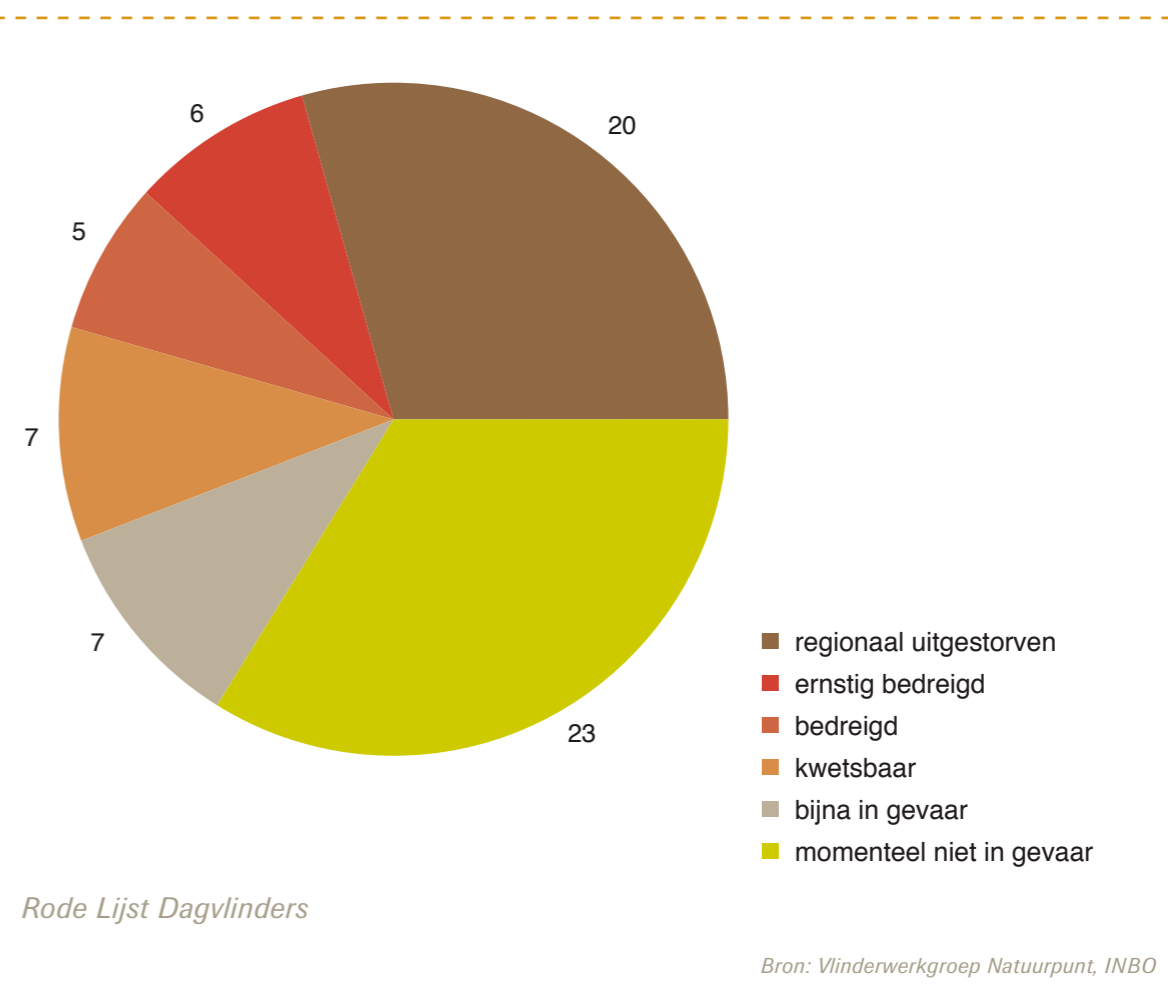
Doelverwachting: n.v.t.

Rode Lijsten geven aan hoe groot de kans is dat een soort zal uitsterven in Vlaanderen. Dit gebeurt op basis van objectieve en internationaal aanvaarde criteria van de International Union for Conservation of Nature (IUCN).

Van de 68 soorten dagvlinders die sinds het begin van de vorige eeuw in Vlaanderen voorkwamen zijn er ondertussen 20 'Uitgestorven', 18 soorten worden als in gevaar zijn beschouwd: 6 soorten zijn 'Ernstig bedreigd', 5 soorten zijn 'Bedreigd' en 7 soorten zijn 'Kwetsbaar'. Voorts zijn er 7 soorten 'Bijna in gevaar'. De resterende 23 soorten beschouwen we als 'Momenteel niet in gevaar'. In totaal is 66% van alle soorten in gevaar en/of uitgestorven (Maes *et al.* 2012).

De oorzaken van hun voortdurende achteruitgang zijn vooral vermessing, een afname van het aantal bloemen en de steeds verdergaande versnippering van het Vlaamse landschap. Mogelijke herstelmaatregelen zijn het behoud van grote, goed met elkaar verbonden natuurgebieden. Daarnaast is een natuurbeheer dat rekening houdt met de ecologische eisen van dagvlinders en het verbeteren van de algemene milieukwaliteit ook van groot belang voor het beschermen van dagvlinders in het bijzonder en de biodiversiteit in het algemeen.

Trend: geen correcte trendbepaling mogelijk

Rode Lijst Zoetwatervissen

Europese Biodiversiteitsstrategie 2020

Streefdoel 2

Tegen 2020 worden ecosystemen en ecosysteemdiensten gehandhaafd en verbeterd door groene infrastructuur op te zetten en ten minste 15 % van de aangetaste ecosystemen te herstellen.

Pact 2020

/

MINA-plan 4

/

Doelbereik: n.v.t.

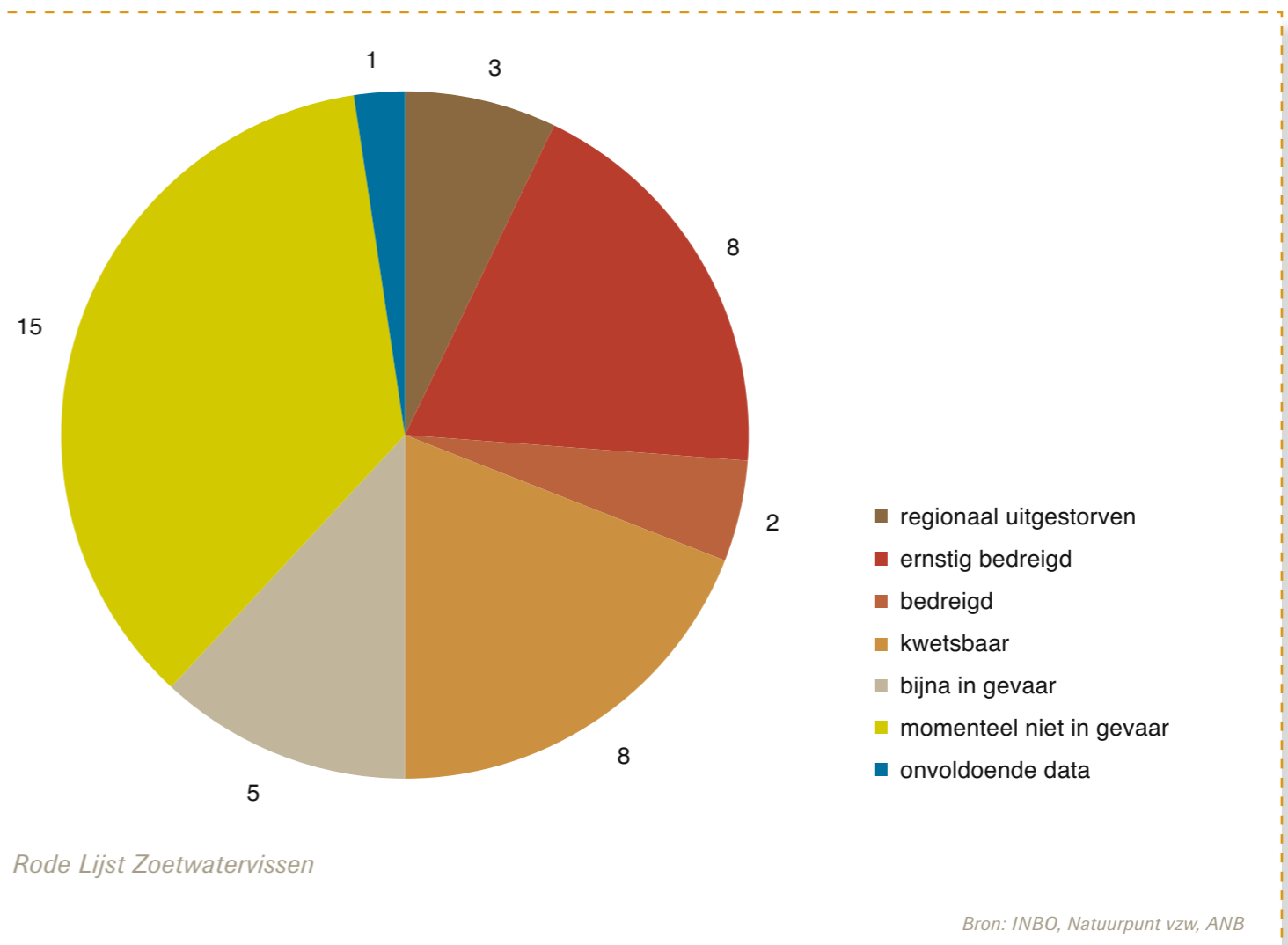
Doelverwachting: n.v.t.

Rode Lijsten geven aan hoe groot de kans is dat een soort zal uitsterven in Vlaanderen. Dit gebeurt op basis van objectieve en internationaal aanvaarde criteria van de International Union for Conservation of Nature (IUCN).

Van de 42 geëvalueerde zoetwatervissen en prikken worden 3 soorten als 'Regionaal uitgestorven' beschouwd terwijl 8 'Ernstig bedreigd', 2 'Bedreigd' en 8 'Kwetsbaar' zijn. Daarnaast worden 5 soorten beoordeeld als 'Bijna in gevaar', 15 soorten als 'Momenteel niet in gevaar' en één soort komt terecht in de categorie 'Onvoldoende data'. In totaal wordt 62 % van de zoetwatervissen in Vlaanderen als bedreigd of uitgestorven beschouwd (Verreycken *et al.*, 2012; 2013).

Recent verbeterde rioolwaterzuivering heeft geleid tot de verbetering van de waterkwaliteit van het Schelde-estuarium waardoor enkele diadrome soorten zoals fint en zeeprík opnieuw in Vlaanderen voorkomen. Aldus verdwijnen ze uit de categorie 'Regionaal uitgestorven'. Ten gevolge van enkele herintroductieprogramma's doen serpeling en kopvoorn het opmerkelijk goed terwijl kwabaal hierdoor uit de categorie 'Regionaal uitgestorven' kon worden gehaald. Een opvallende achteruitgang kent de paling die in de categorie 'Ernstig bedreigd' komt ondanks de jaarlijkse bepotingen met glasaal.

Trend: geen correcte trendberekening mogelijk

Status van soorten

Europese Biodiversiteitsstrategie 2020

Streefdoel 2

Tegen 2020 worden ecosystemen en ecosysteemdiensten gehandhaafd en verbeterd doorgroene infrastructuur op te zetten en ten minste 15 % van de aangetaste ecosystemen te herstellen.

Pact 2020

/

MINA-plan 4

/

Doelbereik: n.v.t.

Doelverwachting: n.v.t.

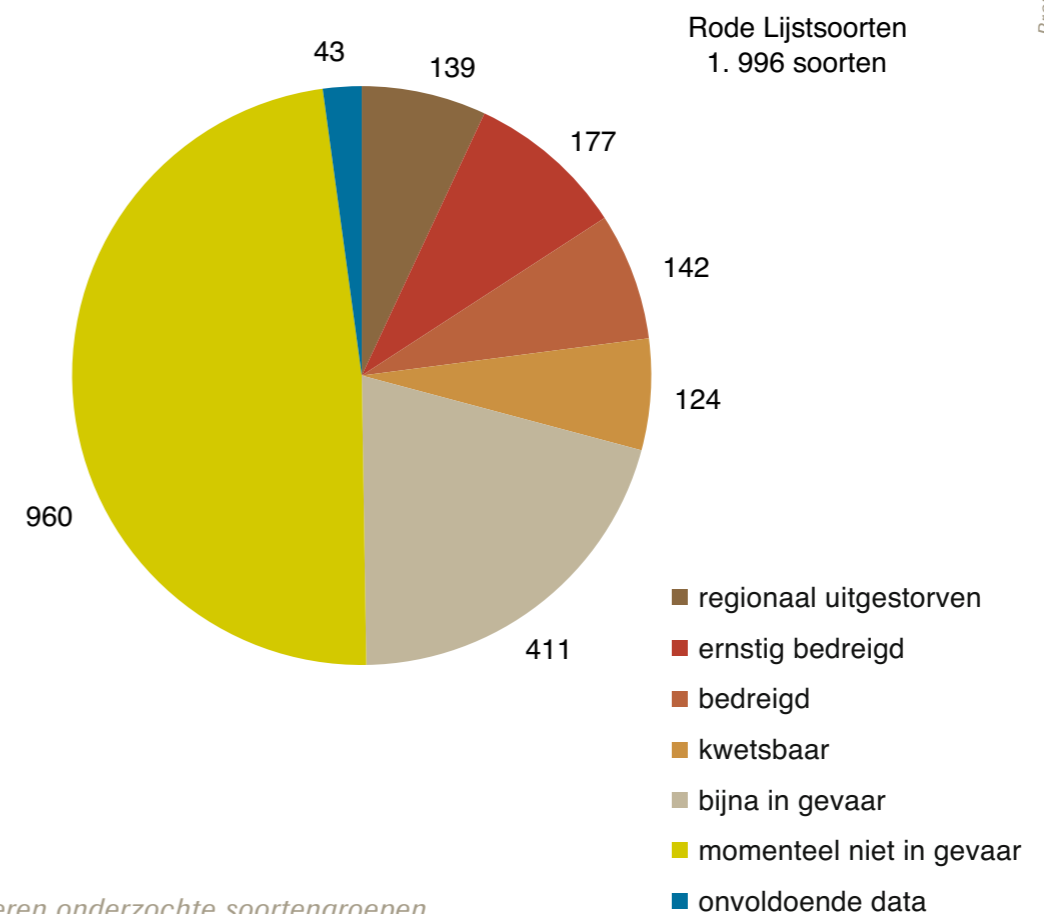
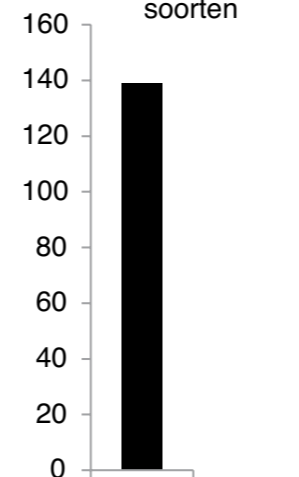
De status van soorten wordt bepaald aan de hand van de internationaal aanvaarde categorieën van de 'International Union for the Conservation of Nature' (IUCN). Om een vergelijking met de vorige versie van deze indicator mogelijk te maken beschouwen we de soorten die tot de categorieën 'Ernstig bedreigd', 'Bedreigd' en 'Kwetsbaar' behoren als rode lijstsoorten sensu stricto.

Volgens het Vlaamse soortdecreet (1/09/2009) moeten de Rode Lijsten opgesteld of gevalideerd worden door het INBO. Momenteel zijn er gevalideerde Rode Lijsten beschikbaar of zullen in de loop van 2014 gevalideerd worden voor amfibieën, broedvogels, dagvlinders, hogere planten, libellen, loopkevers, reptielen, sprinkhanen, vissen en waterwantsen. Voor de zoogdieren, spinnen, mieren, slankpootvliegen en dansvliegen zijn niet gevalideerde Rode Lijsten beschikbaar. Omdat er onvoldoende en betrouwbare data beschikbaar is kunnen deze niet gevalideerd worden.

Van de 1996 soorten op de gevalideerde Rode Lijsten zijn er 139 in de loop van de voorbije eeuw uit Vlaanderen verdwenen. Van de overige 1857 soorten zijn 444 (24 %) Rode Lijstsoorten. Deze soorten zijn over de onderzoeksperiode (verschillend volgens soortengroepen) sterk achteruitgegaan en/of hebben een kritisch niveau bereikt waardoor de soort op het punt staat te verdwijnen. Het verdwijnen of achteruitgaan van soorten is een gevolg van de achteruitgang van de oppervlakte geschikt habitat en van de dalende habitatkwaliteit. Ook soorten uit het landbouwgebied komen steeds meer op de Rode Lijst terecht.

Trend: geen correcte trendbepaling mogelijk

Aantal verdwenen soorten

Status van alle in Vlaanderen onderzochte soortengroepen

Bron: INBO

Soortbeschermingsplannen

Europese Biodiversiteitsstrategie 2020

Streefdoel 2

Tegen 2020 worden ecosystemen en ecosysteemdiensten gehandhaafd en verbeterd door groene infrastructuur op te zetten en ten minste 15 % van de aangetaste ecosystemen te herstellen.

Pact 2020

/

MINA-plan 4 Plandoelstelling

Voor soorten van internationaal belang worden soortenbeschermingsplannen opgemaakt: + 10 t.o.v. 2010 (= 28).

Doelbereik: 64 %

Doelverwachting: onduidelijk

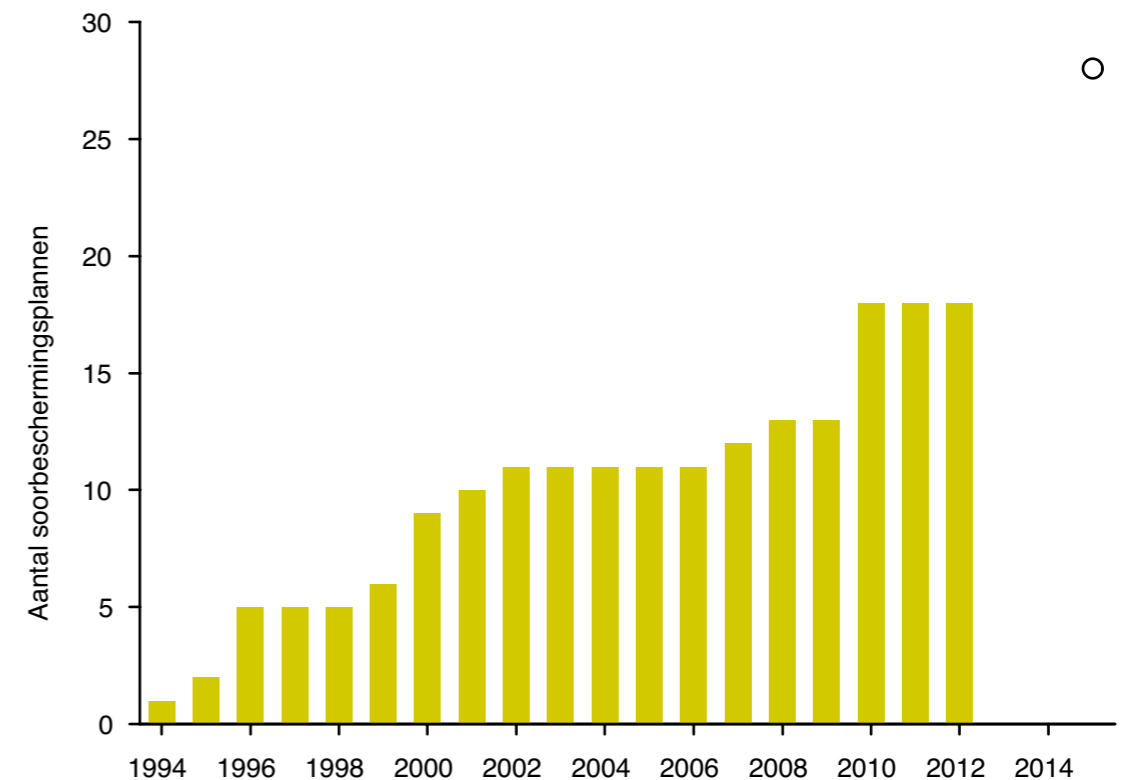
Deze indicator geeft de evolutie van het aantal soortbeschermingsplannen weer.

In het natuurbeleids- of MINA-plan kunnen deelplannen worden opgenomen voor het behoud van de soorten waarin de doelstelling en de maatregelen inzake de bescherming van levende organismen worden vastgelegd. In die deelplannen kunnen soortbeschermingsplannen worden opgenomen met aanwijzing van de gebieden waarin deze van toepassing zullen zijn*.

Deze indicator betreft enkel soortbeschermingsplannen die zijn opgesteld op vraag van, of in samenwerking met het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB). Met de opmaak en de uitvoering van soortbeschermingsplannen en het nemen van beschermingsmaatregelen, prioritair voor de soorten van internationaal belang, wordt beoogd de achteruitgang van deze soorten te stoppen, de gunstige staat van instandhouding van levensvatbare populaties te verzekeren of het herstel van (de populaties van) bedreigde soorten te bevorderen.

Tot eind 2012 zijn er 18 soortbeschermingsplannen opgesteld voor de volgende soorten of soortengroepen: vroedmeesterpad, adder, das, boomkikker, grote pimpernel, vleermuizen, gentiaanblauwtje, hamster, hazelmuis, nachtzwaluw, bruine vuurvliedder, waterrietzanger, knoflookpad, vuursalamander, argusvlinder, bruine eikenpage, heivliedder en kleine rietgans. **Hiermee is 64 % van de MINA-plan 4 doelstelling gehaald.** Er zijn 17 soortbeschermingsplannen in uitvoering.

* : Via het soortenbesluit dat in werking is getreden op 1 september 2009, kan het ANB ook nog soortbeschermingsprogramma's (laten) opmaken. De Vlaams minister bevoegd voor natuurbehoud dient ze vast te stellen. Een soortbeschermingsprogramma is gericht op het verkrijgen van de gunstige staat van instandhouding van een inheemse soort of een groep van soorten in het gebied waarop het programma van toepassing is.

Evolutie van het aantal soortbeschermingsplannen

Bron: ANB

Trend: significante toename

Gesaneerde vismigratieknelpunten (prioriteitsklasse 1 van de strategische prioriteitenkaart)

Europese Biodiversiteitsstrategie 2020

Streefdoel 2

Tegen 2020 worden ecosystemen en ecosysteemdiensten gehandhaafd en verbeterd door groene infrastructuur op te zetten en ten minste 15 % van de aangetaste ecosystemen te herstellen. (SEBI 14)

Pact 2020

/

MINA-plan 4

Plandoelstelling

Het aandeel gesaneerde prioritaire vismigratieknelpunten neemt toe: 90 % in 2015.

Doelbereik: 33 %

Doelverwachting: grote kans dat doel niet gehaald wordt

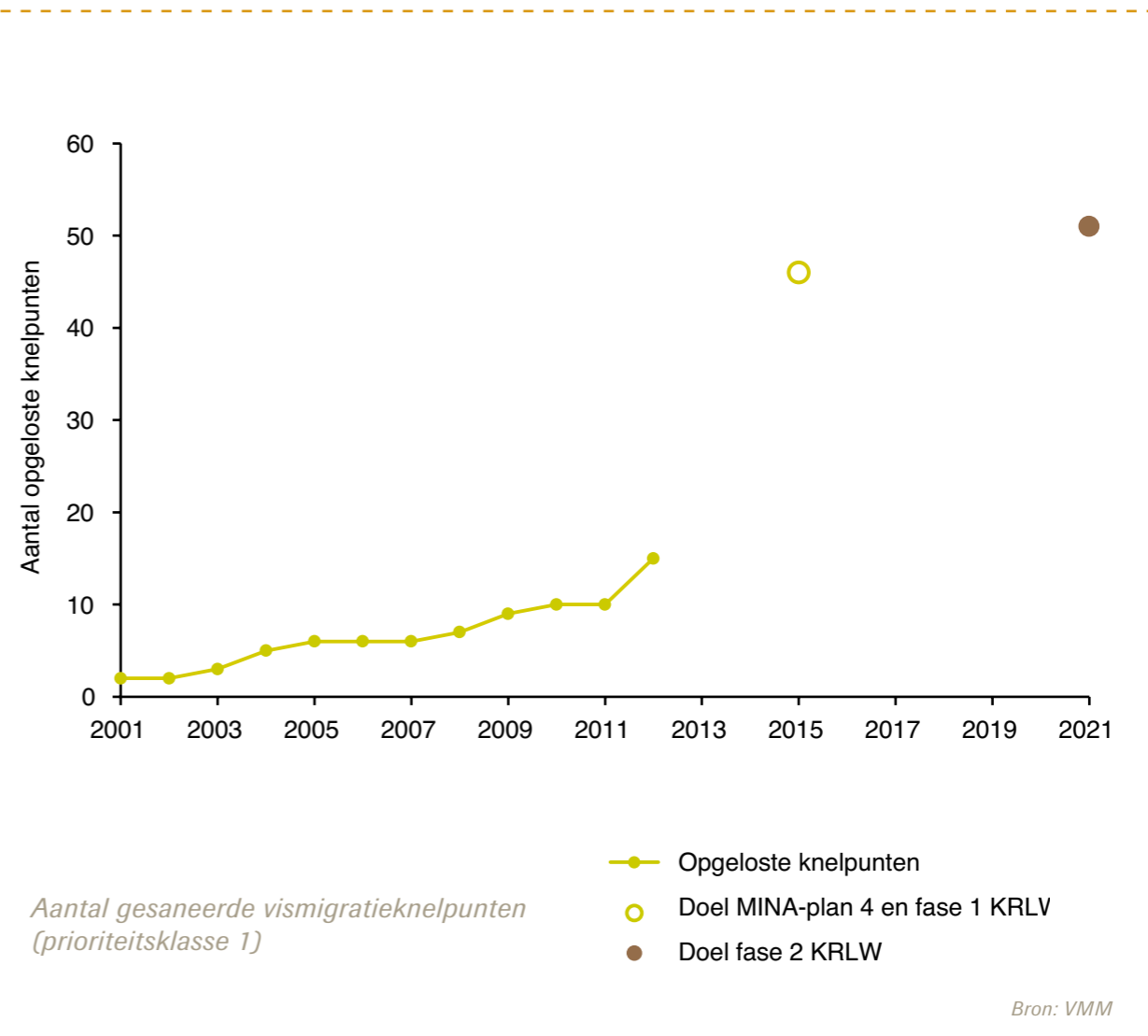
De indicator toont het aantal opgeloste migratieknelpunten op de waterlopen van de strategische prioriteringskaart vismigratie. De BENELUX-beschikking vismigratie stelt dat 90 % van de hindernissen van eerste prioriteit op deze prioriteringskaart voor 31 december 2015 weggewerkt moeten worden (fase 1 – MINA-plan 4 indicator 1) en de hindernissen van tweede prioriteit voor 31 december 2021 (fase 2 – MINA-plan 4 indicator 2).

Omdat de vismigratieknelpunten op een belangrijk deel van de waterlopen van tweede prioriteit nog niet geïnventariseerd zijn, kan de tweede indicator (fase 2) voorlopig niet berekend worden.

Het netwerk van waterlopen van eerste prioriteit is ongeveer 800 km lang. Hierop bevinden zich 51 vismigratieknelpunten, waarvan 90 % of 46 knelpunten voor 31 december 2015 moeten weggewerkt zijn. Deze 46 knelpunten omvatten de 35 prioritaire migratieknelpunten van het palingbeheerplan. Op 31 december 2012 waren in totaal 15 van de 46 (33 %) knelpunten van fase 1 gesaneerd. Van de 35 meest prioritaire knelpunten van het palingbeheerplan zijn er echter maar 9 (26 %) gesaneerd. Tegen 2015 moeten dus nog 26 knelpunten van het palingbeheerplan en 5 andere knelpunten op waterlopen van eerste prioriteit opgelost worden. Het totale aantal knelpunten is veranderlijk aangezien een knelpunt soms van nature verdwijnt of bij verder onderzoek geen knelpunt blijkt te zijn.

Indien het huidige saneringstempo wordt aangehouden, zullen de geïnventariseerde vismigratieknelpunten op de prioritaire waterlopen van fase 1 pas na 2015 gesaneerd zijn en die van fase 2 waarschijnlijk pas na 2021.

Dat is later dan het voorgestelde uitstel. De belangrijkste obstakels zijn de beschikbare budgetten, personeelscapaciteit en maatschappelijke hinderpalen.

Trend: significante toename

Staat van instandhouding van de soorten van Europees belang

Europese Biodiversiteitsstrategie 2020

Streefdoel 1

De achteruitgang in de status van alle onder natuurwetgeving van de EU vallende soorten en habitats tot staan brengen en een aanzienlijke en meetbare verbetering van hun status bereiken zodat tegen 2020, vergeleken met huidige beoordelingen: (i) 100 % meer habitatbeoordelingen en 50 % meer soortenbeoordelingen in het kader van de habitatrichtlijn een verbeterde staat van instandhouding te geven; en (ii) uit 50 % meer soortenbeoordelingen in het kader van de vogelrichtlijn een veilige of verbeterde staat van instandhouding blijkt.

Pact 2020 15.2

Hiertoe heeft Vlaanderen in 2020 voldoende habitat ingericht, herbestemd, verbeterd of afgebakend om 70 % van de instandhoudingsdoelstellingen van de Europees te beschermen soorten en habitats te realiseren.

MINA-plan 4 Lange termijn doelstelling

Vlaanderen scoort – ook voor leefmilieu – evengoed als vergelijkbare regio's: soorten van Europees belang in een gunstige staat van instandhouding.

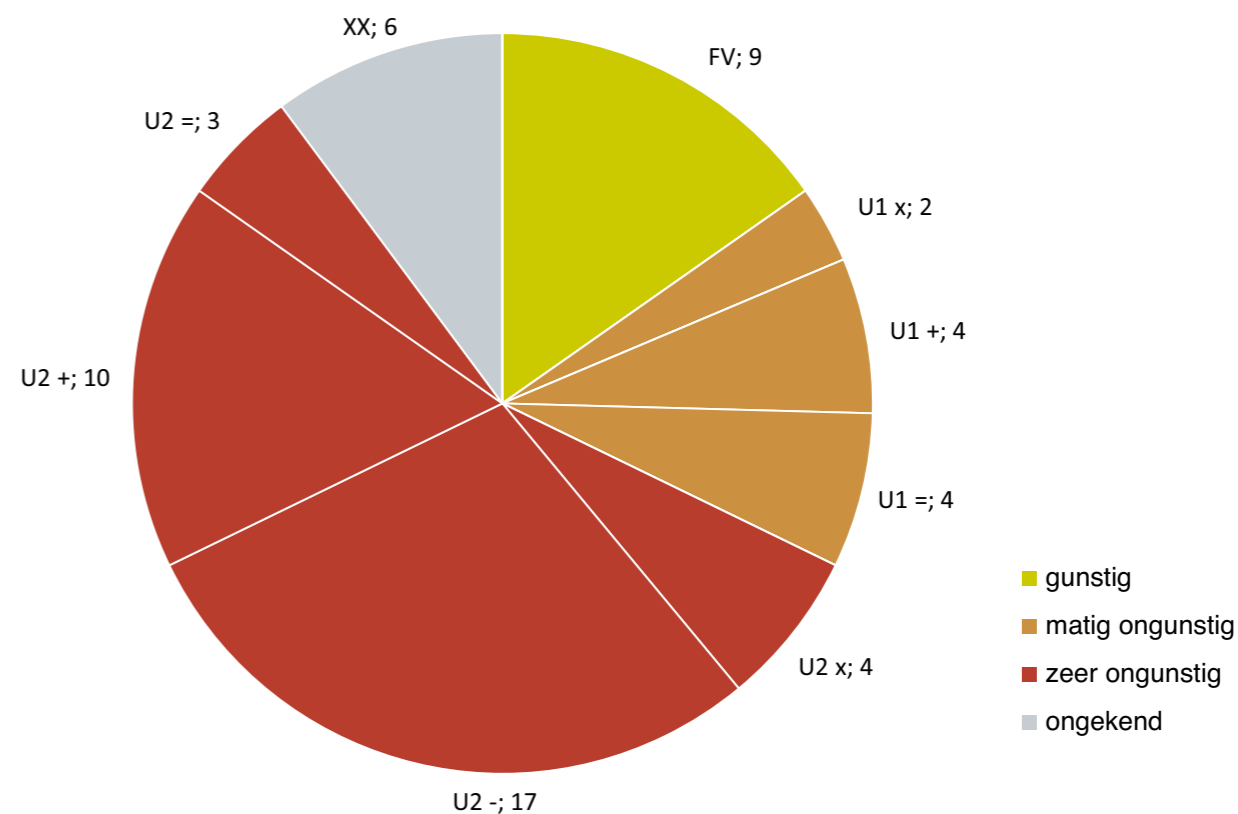
Doelbereik: n.v.t.

Doelverwachting: n.v.t.

Deze indicator beschrijft de staat van instandhouding van de soorten van de Habitatrichtlijn.

De Habitatrichtlijn beoogt een gunstige staat van instandhouding van een aantal soorten die mondiaal bedreigd zijn en waarvoor Europa een belangrijke rol vervult. Het gaat dikwijls om soorten van specifieke leefgebieden. De staat van instandhouding van die soorten wordt geëvalueerd op basis van vier door Europa vastgelegde criteria, namelijk de populaties van de soort, het areaal of verspreidingsgebied, de habitat en de toekomstverwachtingen.

Meer dan de helft van de soorten (32 op 59) bevinden zich in een zeer ongunstige staat van instandhouding. Daarnaast hebben nog 9 soorten (16 %) een matige staat van instandhouding en zijn 6 soorten (10 %) onbekend. Slechts 9 soorten, waarvan 3 amfibieën (bastaardkikker, Europese meerkikker, bruine kikker), 1 vis (bittervoorn) en 5 vleermuizen (laatvlieger, baardvleermuis, franjestaart, gewone grootoorvleermuis, gewone dwergvleermuis) hebben een goede staat van instandhouding. In vergelijking met 2007 verbeterde van 14 soorten de staat van instandhouding, maar tegelijk verslechterde de toestand van 17 soorten in Vlaanderen (Louette *et al.* 2013).

Beoordeling van de staat van instandhouding van de soorten (partim niet vogels) van Europees belang (2013). Per categorie geven we het aantal soorten weer dat verbeterd (+), gelijk blijft (=), verslechterd (-) of waarvan de trend niet bekend is (x)

Bron: INBO

Trend: geen correcte trendbepaling mogelijk

Staat van instandhouding van de habitats van Europees belang

Europese Biodiversiteitsstrategie 2020

Streefdoel 1

De achteruitgang in de status van alle onder natuurwetgeving van de EU vallende soorten en habitats tot staan brengen en een aanzienlijke en meetbare verbetering van hun status bereiken zodat tegen 2020, vergeleken met huidige beoordelingen: (i) 100 % meer habitatbeoordelingen en 50 % meer soortenbeoordelingen in het kader van de habitatrichtlijn een verbeterde staat van instandhouding te geven; en (ii) uit 50 % meer soortenbeoordelingen in het kader van de vogelrichtlijn een veilige of verbeterde staat van instandhouding blijkt.

Pact 2020 15.2

Hiertoe heeft Vlaanderen in 2020 voldoende habitat ingericht, herbestemd, verbeterd of afgebakend om 70 % van de instandhoudingsdoelstellingen van de Europees te beschermen soorten en habitats te realiseren.

MINA-plan 4

Lange termijn doelstelling

Vlaanderen scoort – ook voor leefmilieu – evengoed als vergelijkbare regio's: habitats van Europees belang in een gunstige staat van instandhouding.

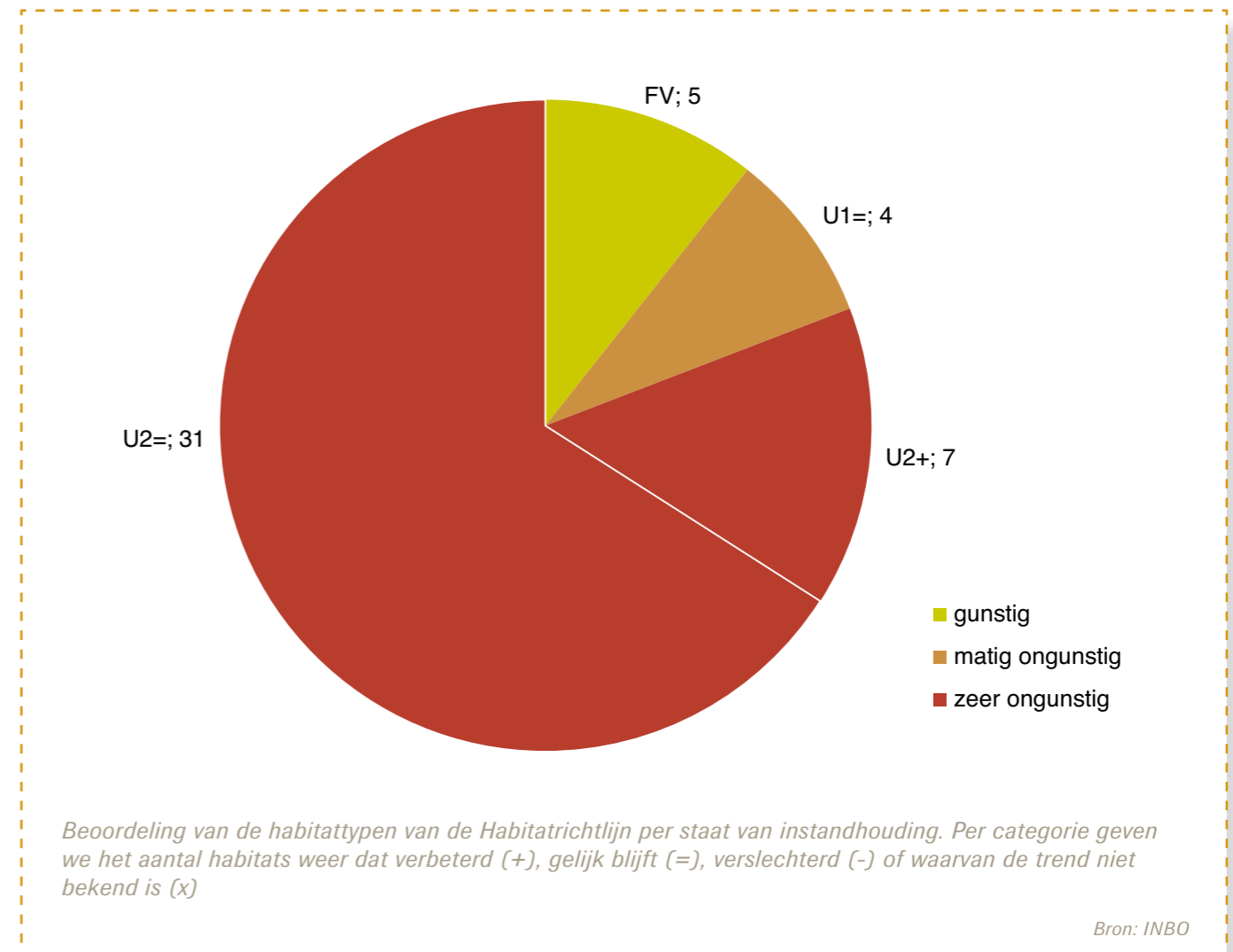
Doelbereik: n.v.t.

Doelverwachting: n.v.t.

Deze indicator beschrijft de staat van instandhouding van de habitats van de Habitatrichtlijn.

De Habitatrichtlijn beoogt een gunstige staat van instandhouding van een aantal habitattypen die mondiaal bedreigd zijn en waarvoor Europa een belangrijke rol vervult. Het gaat hier meestal om zeer specifieke leefgebieden. De staat van instandhouding van die habitattypen wordt geëvalueerd op basis van vier door Europa vastgelegde criteria: het areaal of verspreidingsgebied, de oppervlakte, de kwaliteit en de toekomstverwachtingen.

Meer dan drie kwart van de habitattypen (38 op 47) bevinden zich in een zeer ongunstige staat van instandhouding. Daarnaast zijn er nog 4 habitattypen (9 %) in een matig ongunstige staat: een kustduinhabitat, een waterhabitat, een graslandhabitat en een veen- en moerashabitat. Slechts vijf habitattypen bevinden zich in een gunstige staat van instandhouding: een zilt habitat (bij eb droogvallende slikwadden en zandplaten), een kustduinhabitat (duinen met duindoorn), een waterhabitat (kranswierwateren), een graslandhabitat (rotsbodemgrasland), en het grothabitat (niet voor publiek opengestelde grotten). Ondanks het overgrote deel aan habitattypen die in een zeer ongunstige staat van instandhouding verkeren, kennen 7 ervan toch een lichte verbetering op het terrein ten opzichte van 2007 (Louette *et al.* 2013).

Trend: geen correcte trendbepaling mogelijk

Oppervlakte Natura 2000

Europese Biodiversiteitsstrategie 2020

Streefdoel 1

De achteruitgang in de status van alle onder natuurwetgeving van de EU vallende soorten en habitats tot staan brengen en een aanzienlijke en meetbare verbetering van hun status bereiken zodat tegen 2020, vergeleken met huidige beoordelingen: (i) 100 % meer habitatbeoordelingen en 50 % meer soortenbeoordelingen in het kader van de habitatrichtlijn een verbeterde staat van instandhouding te geven; en (ii) uit 50 % meer soortenbeoordelingen in het kader van de vogelrichtlijn een veilige of verbeterde staat van instandhouding blijkt. (SEBI 01)

Pact 2020

/

MINA-plan 4

/

Doelbereik: n.v.t.

Doelverwachting: n.v.t.

Deze indicator toont de evolutie van de oppervlakte Natura 2000.

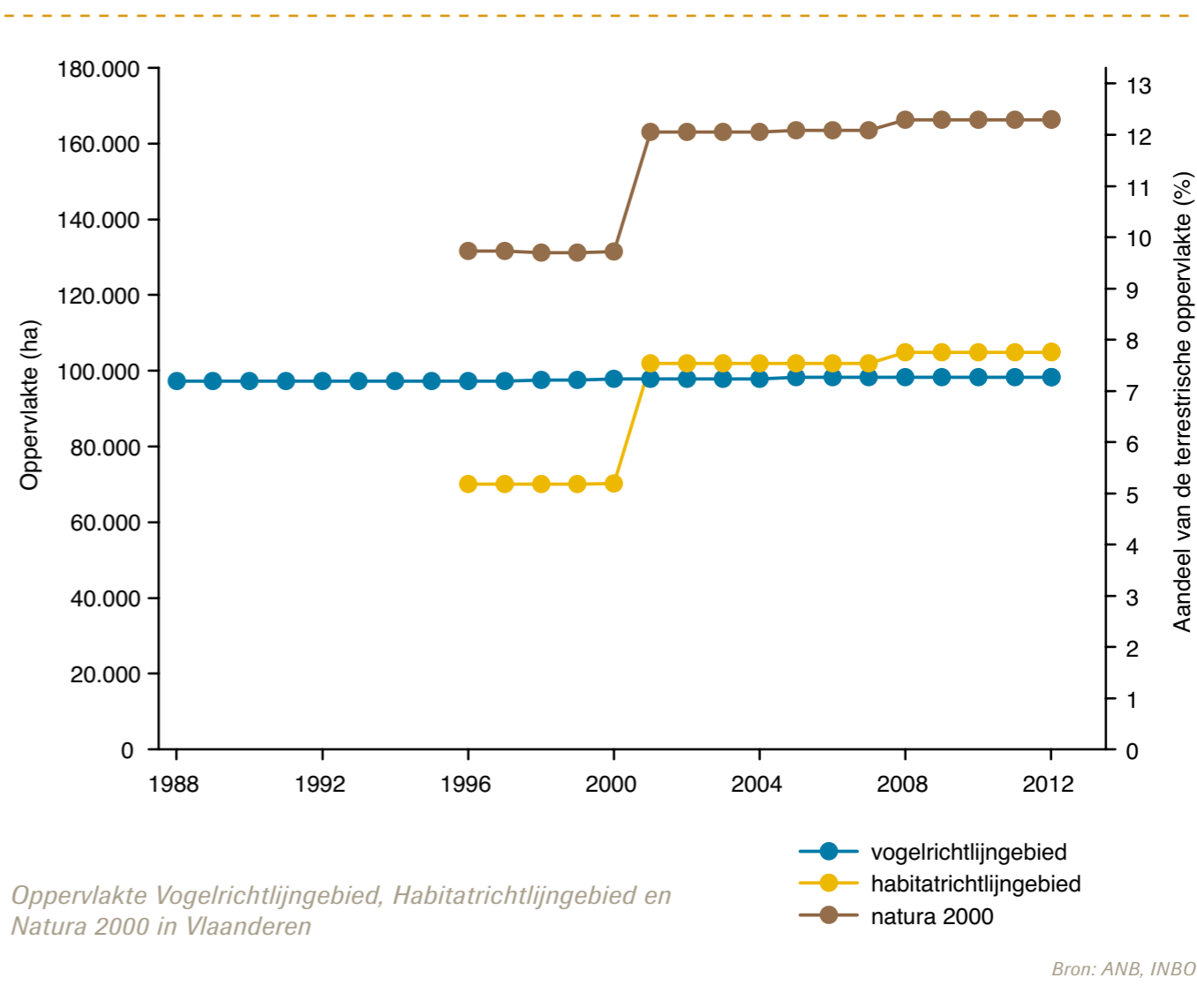
De Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn hebben tot doel een aantal soorten en habitats van Europees belang te beschermen. Om dat te helpen realiseren, werd het Europese Natura 2000-netwerk afgebakend. Het omvat momenteel ongeveer 26.000 Speciale Beschermingszones (Vogelrichtlijngebieden en Habitatrichtlijngebieden) en bestrijkt 18 % van de landoppervlakte van de EU.

In Vlaanderen werden 24 Vogelrichtlijngebieden aangewezen met een gezamenlijke oppervlakte van 98.243 ha of 7,3 % van de landoppervlakte. Er werden 38 Habitatrichtlijngebieden vastgesteld met een gezamenlijke oppervlakte van 105.022 ha of 7,8 % van de Vlaamse landoppervlakte.

De totale oppervlakte Natura 2000 bedraagt daarmee 166.322 ha (12,3 % van de Vlaamse landoppervlakte). De mariene gebieden zijn daar niet bij inbegrepen. Zij behoren tot de bevoegdheid van de Belgische federale overheid. In 2008 was er een uitbreiding van het Habitatrichtlijngebied nadat op vraag van de Europese Commissie, de vaargeul van het IJzer- en het Schelde-estuarium mee werd afgebakend.

In 2013 is met de uitbreiding het SBZ-H 'Uiterwaarden langs de Limburgse Maas en Vijverbroek' de oppervlakte Natura 2000 met ca.133 ha toegenomen. Er is geen verdere uitbreiding van het Natura 2000-netwerk in Vlaanderen in het vooruitzicht gesteld. Voor de definitieve aanwijzing van de Habitatrichtlijngebieden opteerde de Vlaamse Regering ervoor om per gebied een apart aanwijzingsbesluit goed te keuren, waarin meteen ook de instandhoudingsdoelstellingen voor dit gebied (S-IHD) worden opgenomen.

Trend: geen correcte trendbepaling mogelijk

Aantal S-IHD rapporten definitief goedgekeurd door de Vlaamse regering

Europese Biodiversiteitsstrategie 2020

Streefdoel 1

De achteruitgang in de status van alle onder natuurwetgeving van de EU vallende soorten en habitats tot staan brengen en een aanzienlijke en meetbare verbetering van hun status bereiken zodat tegen 2020, vergeleken met huidige beoordelingen: (i) 100 % meer habitatbeoordelingen en 50 % meer soortenbeoordelingen in het kader van de habitatrichtlijn een verbeterde staat van instandhouding te geven; en (ii) uit 50 % meer soortenbeoordelingen in het kader van de vogelrichtlijn een veilige of verbeterde staat van instandhouding blijkt.

Pact 2020 15.2

Hiertoe heeft Vlaanderen in 2020 voldoende habitat ingericht, herbestemd, verbeterd of afgebakend om 70 % van de instandhoudingsdoelstellingen van de Europees te beschermen soorten en habitats te realiseren.

MINA-plan 4 Plandoelstelling

De instandhoudingsdoelstellingen voor Natura 2000-gebieden zijn vastgesteld en het grootste deel van de maatregelen zijn in uitvoering. Alle aanwijzingsbesluiten zijn definitief goedgekeurd door de Vlaamse regering.

Doelbereik: 95 %

Doelverwachting: onduidelijk (geen trendberekening)

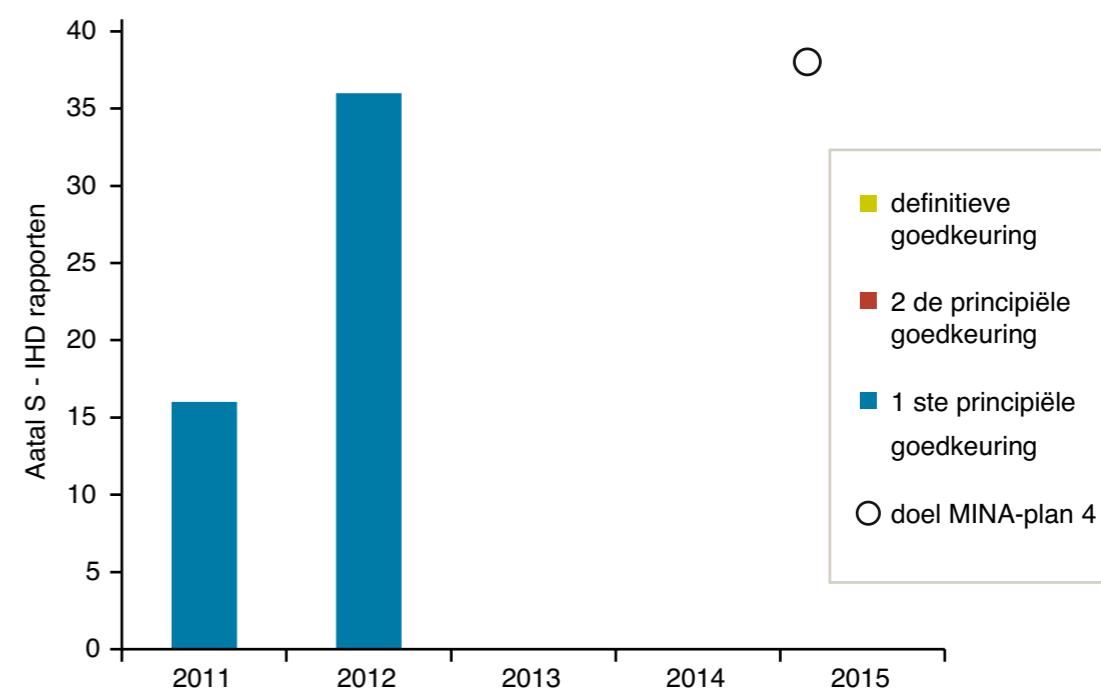
Deze indicator geeft de evolutie van de goedkeuring van de S-IHD rapporten weer.

De implementatie van het Europese natuurbeleid verloopt in de verschillende lidstaten momenteel op kruissnelheid. Zo heeft Vlaanderen de doelstellingen uit de Habitatrichtlijn in grote mate vertaald naar zijn eigen wetgeving. Zo werden er specifieke gebieden, zogenaamde speciale beschermingszones (SBZ) afgebakend, met als doel de gunstige staat van instandhouding (GSVI) van de daarin aanwezige habitats en soorten te realiseren op gewestelijk niveau.

Vlaanderen heeft ervoor gekozen om de noodzakelijke maatregelen voor het behalen van deze GSVI eerst op regionaal niveau te definiëren. In een tweede fase die nu aan de gang is, worden voor elk van deze SBZ gebiedseigen instandhoudingsdoelen (S-IHD) opgesteld. Hierbij kan bij de uitvoering op het terrein rekening worden gehouden met sociaaleconomische aspecten. Deze S-IHD rapporten worden vervolgens verwerkt in aanwijzingsbesluiten die een bindend karakter zullen hebben.

Eind 2012 zijn er van de 38 op te stellen S-IHD rapporten 36 principiële goedgekeurd door de Vlaamse regering, waarna advies werd ingewonnen bij de verschillende raden. Hiermee is ± 95 % van de MINA-plan 4 doelstelling gerealiseerd. In oktober 2013 wordt verwacht dat alle rapporten definitief zijn goedgekeurd en alle aanwijzingsbesluiten gepubliceerd zijn in het Belgisch Staatsblad.

Trend: geen correcte trendbepaling mogelijk

Overzicht aantal goedgekeurde S-IHD rapporten

Bron: ANB

Oppervlakte met effectief natuurbeheer (planperiode: MINA-plan 4)

Europese Biodiversiteitsstrategie 2020

Streefdoel 2

Tegen 2020 worden ecosystemen en ecosysteemdiensten gehandhaafd en verbeterd door groene infrastructuur op te zetten en ten minste 15 % van de aangetaste ecosystemen te herstellen.

Pact 2020

15.2 & 15.3

Hiertoe heeft Vlaanderen in 2020 voldoende habitat ingericht, herbestemd, verbeterd of afgebakend om 70 % van de instandhoudingsdoelstellingen van de Europees te beschermen soorten en habitats te realiseren.

Zowel de beboste oppervlakte als de kwaliteit ervan nemen aanzienlijk toe en minstens de helft van de stedelijke of kleinstedelijke gebieden beschikt in 2020 over een stadsbos of heeft er een opgestart.

MINA-plan 4

Plandoelstelling

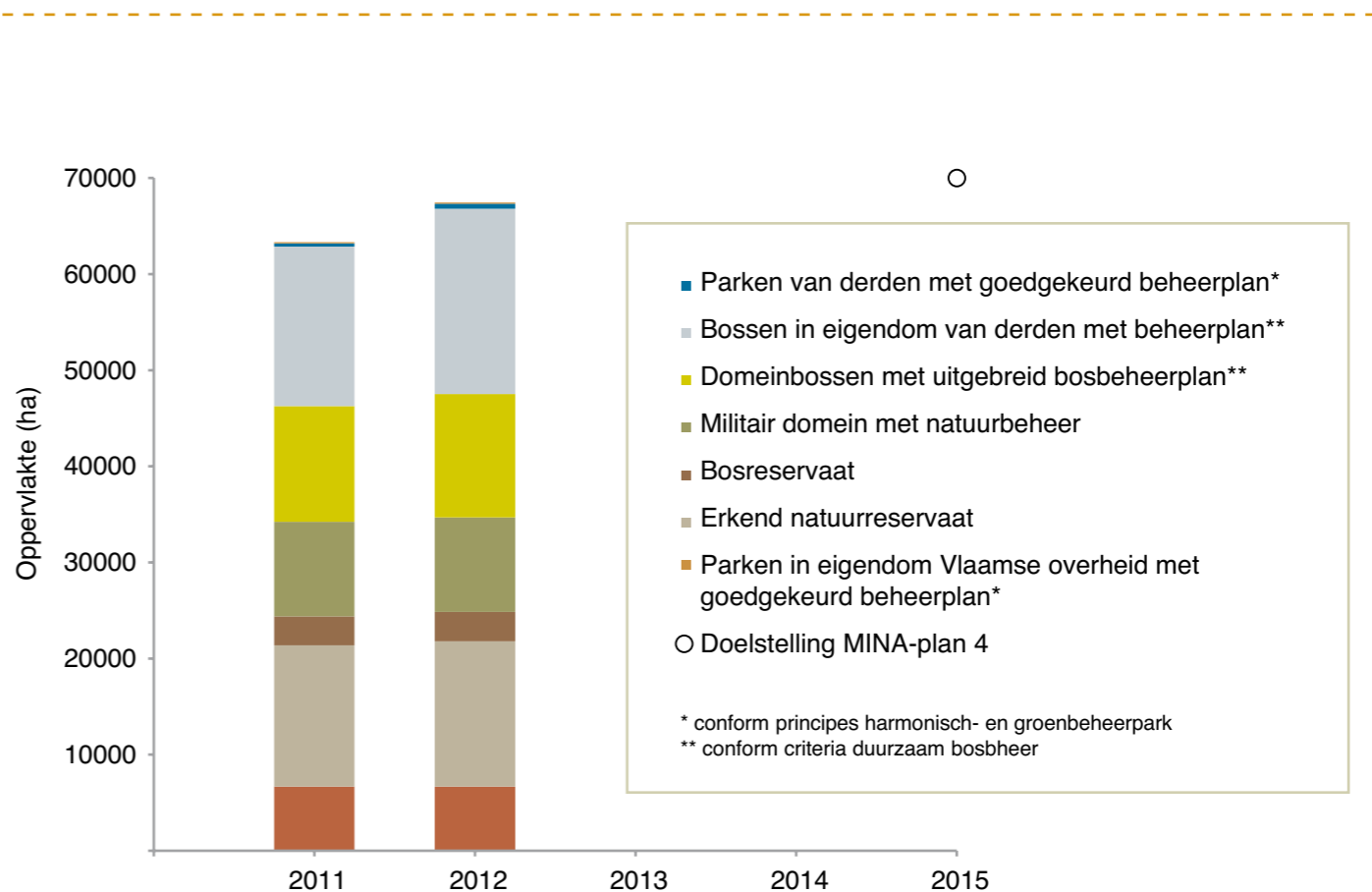
In 2015 is meer kwaliteitsvolle natuur onder effectief natuurbeheer gerealiseerd: 70.000 ha.

Doelbereik: 96 %

Doelverwachting: onduidelijk
(geen trendberekening)

Volgens MINA-plan 4 omvat deze indicator de Vlaamse natuur- en bosreservaten, de erkende natuur- en bosreservaten, de militaire domeinen met een natuurprotocol, de domeinbossen en bossen in eigendom van derden met een goedgekeurd beheerplan conform de criteria duurzaam bosbeheer en parken in eigendom van de Vlaamse overheid of van derden met een goedgekeurd beheerplan conform principes harmonisch park- en groenbeheer.

In 2012 bedroeg de oppervlakte 'met effectief natuurbeheer' 67.451 ha of 96 % van de plandoelstelling. Dat is een toename met 4.122 ha t.o.v. het begin van de planperiode in 2011. De oppervlakte nam het meest toe bij de bossen in eigendom van derden met een goedgekeurd beheerplan (+ 2.704 ha), de domeinbossen met een goedgekeurd beheerplan conform de criteria duurzaam bosbeheer (+ 776 ha) en de erkende natuurreservaten (+ 424 ha). In beperktere mate namen ook de oppervlaktes van de parken in eigendom van derden met een goedgekeurd beheerplan conform principes harmonisch park- en groenbeheer (+ 170 ha) en de bosreservaten (+ 48 ha) toe. De oppervlaktes Vlaams natuurreservaat, militair domein met een natuurprotocol en openbare parken met een goedgekeurd beheerplan conform principes harmonisch park- en groenbeheer, bleven gelijk.

Oppervlakte met effectief natuurbeheer

Bronnen: ANB, natuurverenigingen, INBO

Trend: geen correcte trendbepaling mogelijk

Oppervlakte Vlaams Ecologisch Netwerk (VEN) en Natuurverwevingsgebied (NVWG)

Europese Biodiversiteitsstrategie 2020

Streefdoel 2

Tegen 2020 worden ecosystemen en ecosystemendiensten gehandhaafd en verbeterd door groene infrastructuur op te zetten en ten minste 15 % van de aangetaste ecosystemen te herstellen.

Pact 2020

/

MINA-plan 4

Plandoelstelling (VEN)

Bijkomend op te volgen (NVWG)

VEN: In 2020 is voldoende habitat ingericht, herbestemd, verbeterd of afgebakend om 70 % van de instandhoudingsdoelstellingen van de Europees te beschermen soorten en habitats te realiseren.

NVWG: Binnen planperiode wordt naar een gunstige trend gestreefd.

Doelbereik VEN: 72 %

Doelbereik NVWG: n.v.t.

Doelverwachting VEN: kleine kans dat doel gehaald wordt

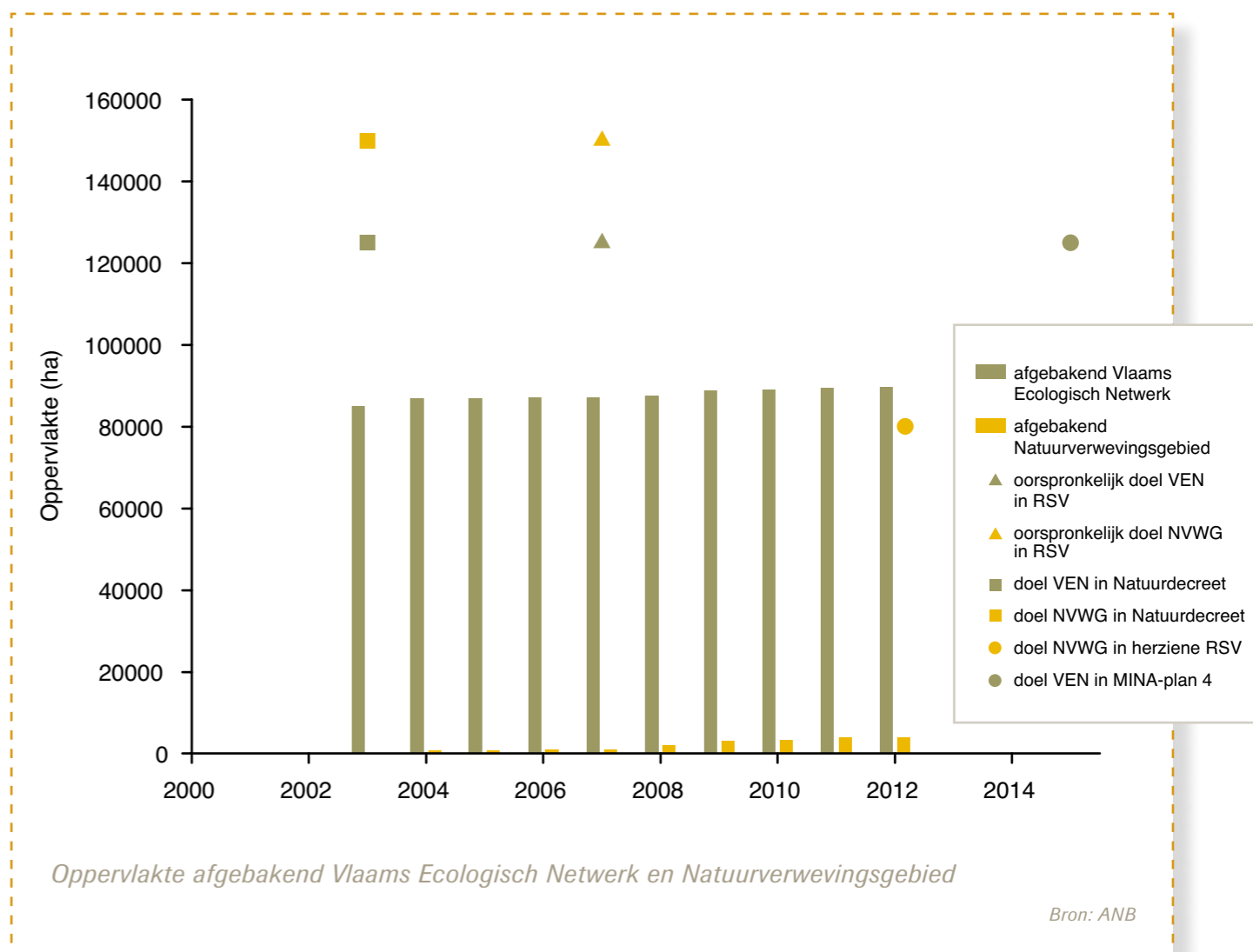
Doelverwachting NVWG: n.v.t.

Om de versnippering van natuurgebieden tegen te gaan en tot grotere en beter verbonden leefgebieden voor planten en dieren te komen, voorzien het Natuurdecreet, de opeenvolgende MINA-plannen en het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen (RSV) de afbakening van 125.000 ha (9,2 % van de Vlaamse landoppervlakte) Vlaams Ecologisch Netwerk (VEN).

Het Natuurdecreet bepaalt dat er 150.000 ha (11 % van Vlaanderen) natuurverwevingsgebied (NVWG) afgebakend dient te worden. In de tweede herziening van het RSV (bekrachtigd begin 2011) is 80.000 ha NVWG voorzien. Verder kan er een onbepaalde oppervlakte natuurverbingsgebied afgebakend worden. De afbakening van het VEN verloopt in twee fasen: in de eerste fase (2002-2003) werden consensusgebieden opgespoord op basis van de Gewenste Natuur- en Bosstructuur en de Gewenste Agrarische Structuur. Dat resulteerde in de afbakening van ca. 85.000 ha als overdruk op het gewestplan. Hierna werden nog 8.000 ha ruimtelijke uitvoeringsplannen in de consensusgebieden voorgesteld waarvan uiteindelijk iets minder dan 2.000 ha goedgekeurd werd.

De tweede fase wordt sinds 2006 aangepakt via gebiedsgerichte planningsprocessen in 13 buitengebiedregio's. Midden 2009 was er een ruimtelijke visie voor alle regio's. Oorspronkelijk was voorzien dat de afbakening afgerond zou zijn begin 2003 (volgens het Natuurdecreet) en 2007 (volgens het RSV). **10 jaar na het verstrijken van de einddatum in het Natuurdecreet en het MINA-plan 2 en 5 jaar na het streefjaar in het RSV zijn 72 % van het VEN (ca. 89.700 ha) en 3 % (of 5 % volgens het herziene RSV) van het NVWG (ca. 4.000 ha) afgebakend.**

In het MINA-plan 4 (2011-2015) werd de doelstelling voor het VEN verlegd naar 2015. De einddatum uit het Natuurdecreet is voortaan een streefdatum. Bij de 2^e herziening van het RSV werd 2007 als planhorizon geschrapt; het RSV blijft voortaan geldig tot het wordt herzien.

Trend: VEN: significante toename (sinds 2003)
NVWG: significante toename

Oppervlakte bos volgens Boswijzer

Europese Biodiversiteitsstrategie 2020

Streefdoel 2

Tegen 2020 worden ecosystemen en ecosysteemdiensten gehandhaafd en verbeterd door groene infrastructuur op te zetten en ten minste 15 % van de aangetaste ecosystemen te herstellen.

Pact 2020

15.3

Zowel de beboste oppervlakte als de kwaliteit ervan nemen aanzienlijk toe en minstens de helft van de stedelijke of kleinstedelijke gebieden beschikt in 2020 over een stadsbos of heeft er een opgestart: toename tegen 2020 t.o.v. de nulmeting (= data 2010).

MINA-plan 4

Plandoelstelling

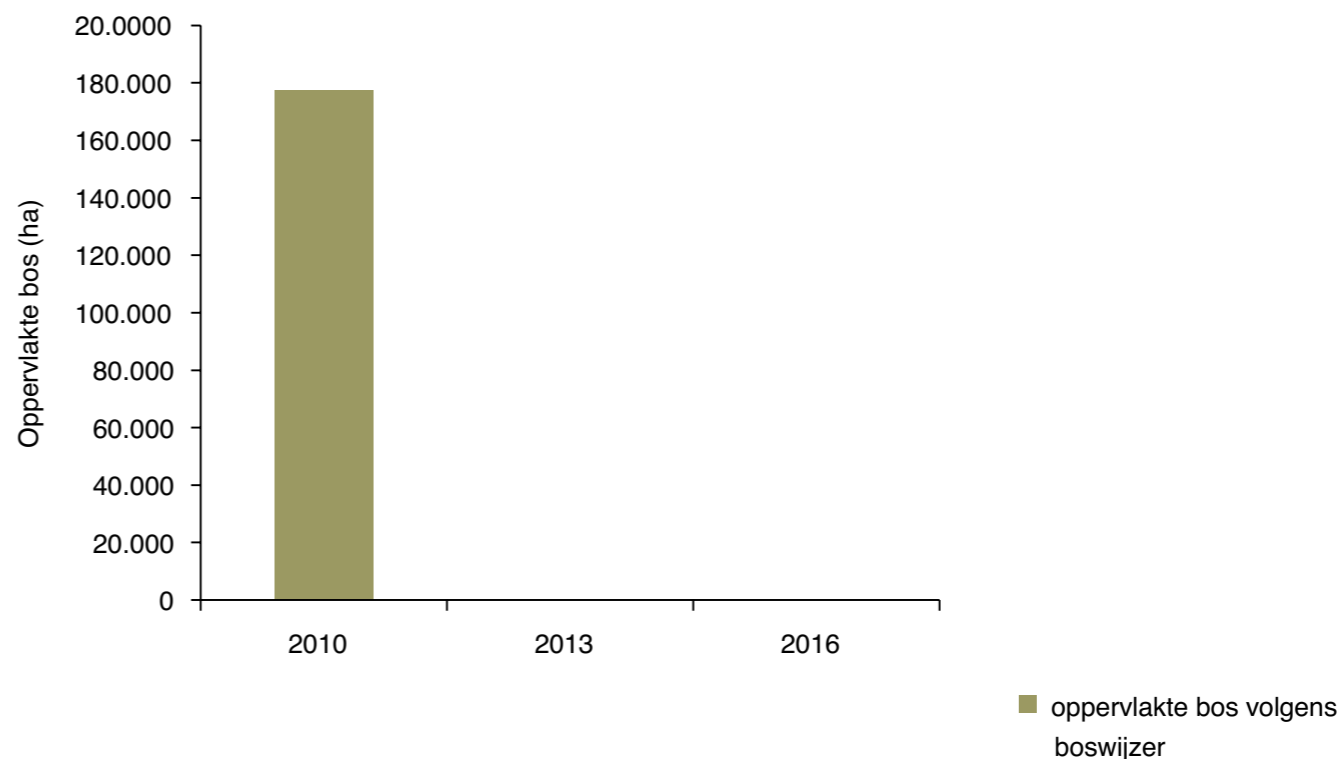
Tegen 2020 nemen de beboste oppervlakte en de kwaliteit ervan aanzienlijk toe. Toename (2020) t.o.v. nulmeting (= data 2010).

Doelbereik: n.v.t.

Doelverwachting: onduidelijk
(geen trendberekening)

De indicator bosbarometer is een meting van de bosoppervlakte op grondgebied Vlaanderen op basis van een nieuw instrument de boswijzer, dat gebruik maakt van hoge resolutie digitale lucht-foto's. Aan de hand van vastgestelde criteria worden deze foto's geanalyseerd.

Op basis van de eerste meting (= nulmeting) in 2010 bedraagt de oppervlakte 177.424 ha. De boswijzer geeft de bedekking weer door bomengroepen en dit is meer dan de oppervlakte die volgens het bosdecreet als bos wordt beschouwd. Omwille van deze nieuwe methode is een vergelijking met de oppervlakte bos uit 1990 (ruim 146.000 ha), berekend op basis van de boskartering, niet mogelijk.

Oppervlakte bos in Vlaanderen volgens de Boswijzer

Bron: ANB

Trend: geen correcte trendbepaling mogelijk

Oppervlakte aandeel toegankelijke bossen

Europese Biodiversiteitsstrategie 2020

Streefdoel 2

Tegen 2020 worden ecosystemen en ecosysteemdiensten gehandhaafd en verbeterd door groene infrastructuur op te zetten en ten minste 15 % van de aangetaste ecosystemen te herstellen.

Pact 2020

/

MINA-plan 4

Plandoelstelling

Het aandeel toegankelijke bossen en natuurreservaten in Vlaanderen verhoogt: 60 % in 2015.

Doelbereik: 3 %

Doelverwachting: onduidelijk
(geen trendberekening)

Deze indicator geeft de evolutie weer van de oppervlakte van toegankelijke bossen en natuurreservaten met toegankelijkheidsregeling, in overeenstemming met het besluit van de Vlaamse Regering (5/12/2008). Toegankelijkheidsregelingen goedgekeurd voor 4 februari 2009 blijven nog van kracht tijdens een overgangperiode tot 14 februari 2015.

Naast een kwaliteitsvol en duurzaam beheer van natuur- en bosgebieden wil de Vlaamse overheid aandacht besteden aan de bereikbaarheid en de toegankelijkheid van de natuur- en bosgebieden. In zowel het Bos- als het Natuurdecreet staat de principiële toegankelijkheid ingeschreven. Dat betekent dat alle bossen en natuurreservaten voor voetgangers toegankelijk zijn op de wegen. Privé-boseigenaars kunnen dit principe steeds omkeren en hun bossen onvoorwaardelijk afsluiten. Beheerders van bossen en natuurreservaten kunnen deze principiële toegankelijkheid uitbreiden via de toegankelijkheidsregeling. Via dit instrument kunnen andere gebruikers (bv. ruiters) dan voetgangers toegelaten worden of kunnen bepaalde zones als speel- of bivakzone worden aangeduid.

In 2012 bezit ca. 3.089 ha bos en ca. 776 ha erkend natuurreservaat een toegankelijkheidsregeling. Hiermee is ca. 3 % van de plandoelstelling (MINA-plan 4) gehaald. Voor meerdere bossen en natuurreservaten zijn toegankelijkheidsregelingen in opmaak of doorlopen momenteel de goedkeuringsprocedure.

Evolutie oppervlakte van toegankelijke bossen en natuurreservaten met toegankelijkheidsregeling

Trend: geen correcte trendbepaling mogelijk

Oppervlakte speelzones in bossen en natuurreservaten

Europese Biodiversiteitsstrategie 2020
Streefdoel 2

Tegen 2020 worden ecosystemen en ecosysteemdiensten gehandhaafd en verbeterd door groene infrastructuur op te zetten en ten minste 15 % van de aangetaste ecosystemen te herstellen.

Pact 2020

/

MINA-plan 4
Plandoelstelling

+ 45 % (1.000 ha) t.o.v. 2009 (= 3.362 ha)

Doelbereik: 74 %

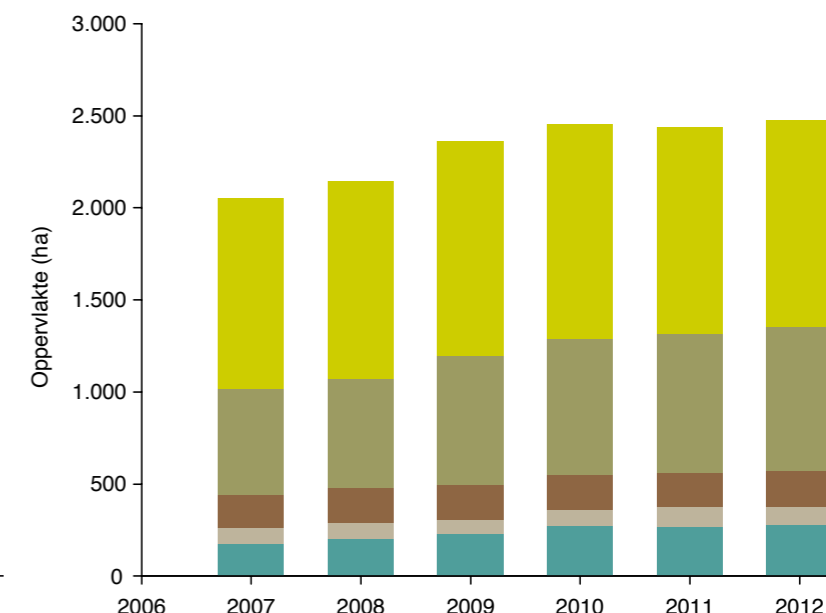
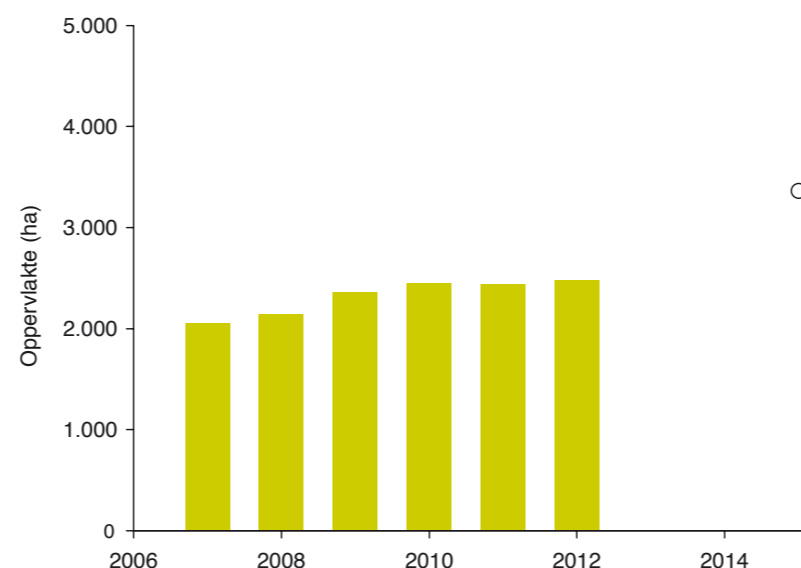
Doelverwachting: kleine kans dat doel gehaald wordt

Speelzones zijn zones in bossen (privé en openbaar) en natuurreservaten (Erkende en Vlaamse) waar zonder voorafgaande toestemming van het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) en de eigenaar kan gespeeld worden. **In 2012 zijn er in totaal ± 2.475 ha bos en natuurreservaat aangeduid als speelzone. Hiermee is ± 74 % van de plandoelstelling uit het MINA-plan 4 gerealiseerd.**

In de periode 2007-2012 is de oppervlakte speelzones het sterkst gestegen in de provincie Antwerpen, gevolgd door de provincie Limburg. De oppervlakte in de overige provincies vertoont een langzaam stijgende trend sedert 2007. In 2012 is er een toename van 41,6 ha ten opzichte van 2011. De daling van de totale oppervlakte in 2011 is te wijten aan het afschaffen van de grote speelzone (45,7 ha) in het privébos Mechelse bos gelegen te Maasmechelen.

Het merendeel van de speelzones (± 2392 ha) is in bos gelegen. Sinds de wijziging aan het Natuurdecreet in 2006 kunnen ook speelzones in natuurreservaten worden aangeduid. In 2012 bedraagt de oppervlakte speelzone in natuurreservaten 83,5 ha.

Trend: afvlakkende significante toename

Evolutie van de totale oppervlakte speelzones in Vlaanderen (links) en per provincie (rechts)

Bron: ANB

Aandeel stedelijke of kleinstedelijke gebieden met een stadsbos of stadsbosproject

Europese Biodiversiteitsstrategie 2020

Streefdoel 2

Tegen 2020 worden ecosystemen en ecosysteemdiensten gehandhaafd en verbeterd door groene infrastructuur op te zetten en ten minste 15 % van de aangetaste ecosystemen te herstellen.

Pact 2020

15.3

Zowel de beboste oppervlakte als de kwaliteit ervan nemen aanzienlijk toe en minstens de helft van de stedelijke of kleinstedelijke gebieden beschikt in 2020 over een stadsbos of heeft er een opgestart: de helft van de stedelijke of kleinstedelijke gebieden beschikt in 2020 over een stadsbos of heeft er een opgestart.

MINA-plan 4

Plandoelstelling

Meer stedelijke of kleinstedelijke gebieden beschikken over een stadsbos of zijn ermee gestart: 40 % in 2015.

Doelbereik: 62 %

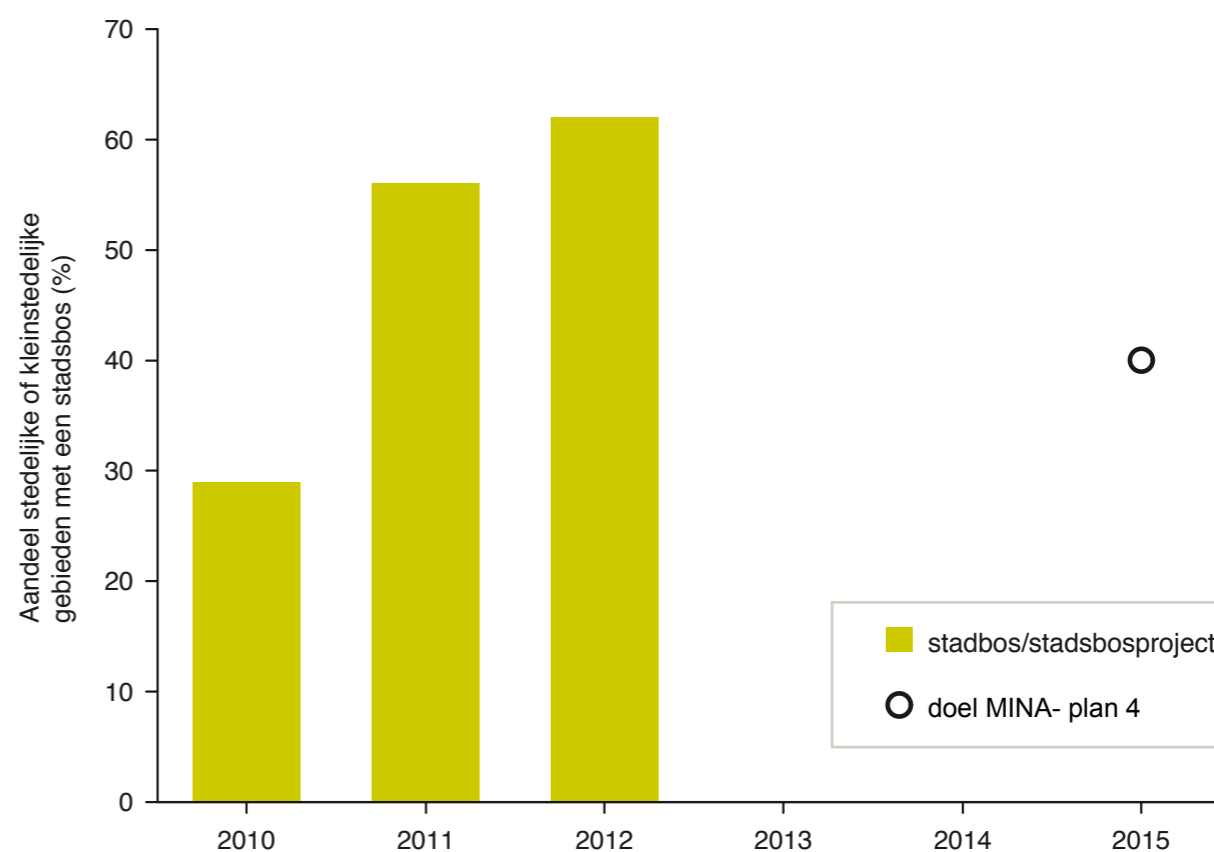
Doelverwachting: doel is gehaald

Deze indicator geeft de evolutie van het aandeel stadsbos of stadsbosprojecten binnen de stedelijke of kleinstedelijke gebieden weer.

Vlaanderen is één van de meest dichtbebouwde regio's ter wereld. Om de leefbaarheid van de steden in Vlaanderen te verhogen, wil de Vlaamse overheid onder meer zorgen voor meer toegankelijke stadbossen nabij stedelijke gebieden. Op basis van een aantal criteria opgesteld door het Agentschap van Natuur en Bos, wordt een bos al dan niet als stadsbos beschouwd. Zo wordt onder meer rekening gehouden met de oppervlakte, de toegankelijkheid, de bereikbaarheid met fiets en/of openbaar vervoer, de aanwezigheid van recreatieve functies en de aanwezigheid van een onthaalpunt. Bij voorkeur heeft een stadsbos op het gewestplan/ruimtelijk uitvoeringsplan een groene bestemming. Sedert 2010 neemt het aantal stedelijke gebieden met een stadsbos of een opgestart stadsbosproject toe. **In 2012 bezit 62 % van de 56 groot- en kleinstedelijke gebieden een stadsbos of is er een stadsbosproject opgestart. Hiermee is de MINA-plan 4 plandoelstelling van 40 % ruim gehaald.**

De provincies Oost- en West- Vlaanderen scoren het hoogst wat het aantal stadsbosprojecten betreft, respectievelijk 15 en 14 projecten. De provincie Limburg scoort met één stadsbosproject voor de tien aanwezige stedelijke of kleinstedelijke gebieden het laagst, maar in deze provincie is al heel wat bos aanwezig. De nood aan stadsbosprojecten in Limburg is kleiner.

Trend: geen correcte trendbepaling mogelijk

Evolutie van het aandeel stadsbos of stadsbosprojecten binnen de stedelijke of kleinstedelijke gebieden

Bron: ANB

Overschrijding kritische stikstofdepositie binnen het Natura 2000-areaal

Europese Biodiversiteitsstrategie 2020

Streefdoel 1

De achteruitgang in de status van alle onder natuurwetgeving van de EU vallende soorten en habitats tot staan brengen en een aanzienlijke en meetbare verbetering van hun status bereiken zodat tegen 2020, vergeleken met huidige beoordelingen: (i) 100 % meer habitatbeoordelingen en 50 % meer soortenbeoordelingen in het kader van de habitatrichtlijn een verbeterde staat van instandhouding te geven; en (ii) uit 50 % meer soortenbeoordelingen in het kader van de vogelrichtlijn een veilige of verbeterde staat van instandhouding blijkt. (SEBI 09)

Pact 2020

/

MINA-plan 4

/

Doelbereik: n.v.t.

Doelverwachting: n.v.t.

In deze indicator wordt nagegaan in hoeveel procent van het NATURA 2000-areaal (uitgezonderd kusthabitats en halofytenvegetaties) een overschrijding van de kritische stikstofdepositie plaatsvindt.

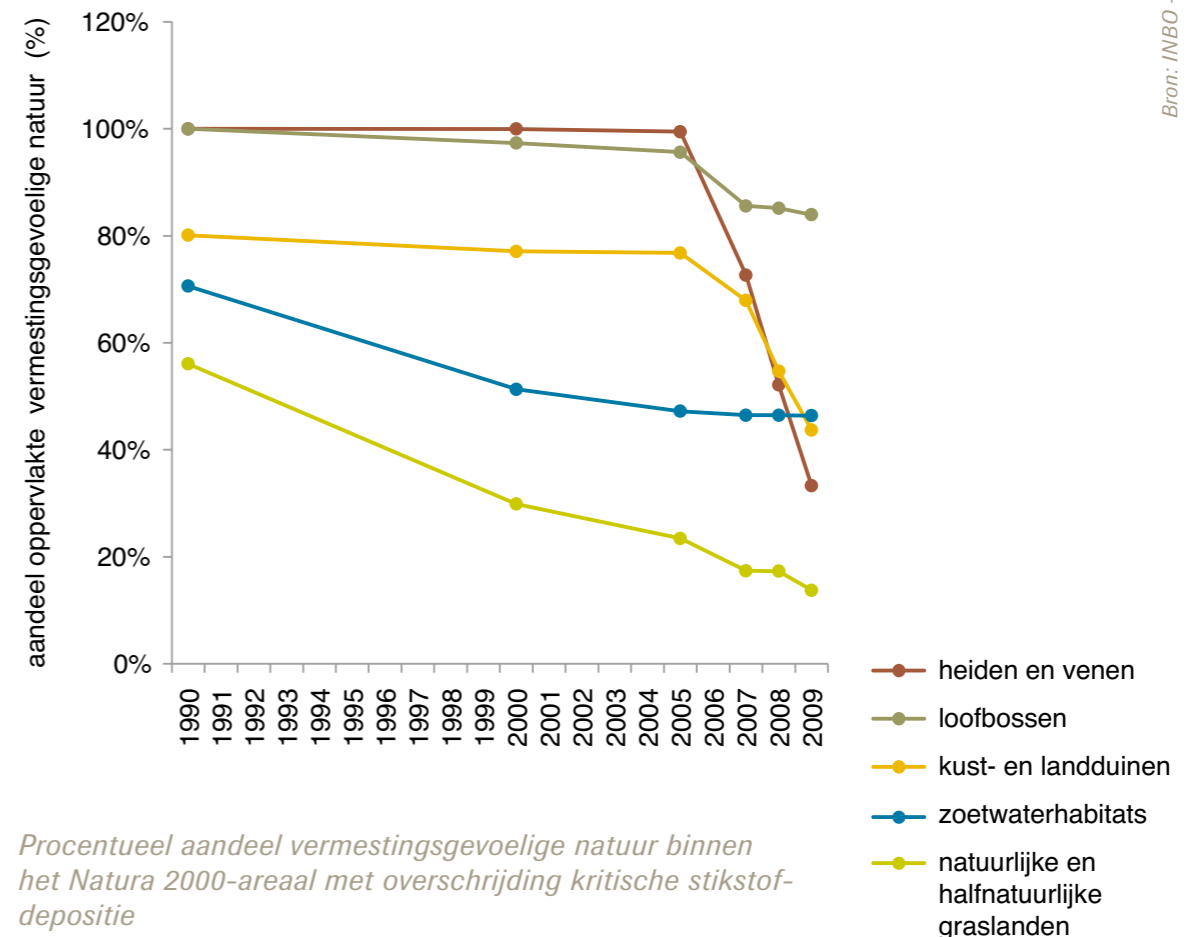
Vermesting is een van de belangrijkste factoren die de biodiversiteit gedurende de voorbije eeuw heeft beïnvloed. Om de gevoeligheid van een habitat voor de vermessende invloed van atmosferische stikstofdepositie in te schatten, wordt een grenswaarde (= kritische depositie) bepaald waarboven veranderingen in de vegetatie kunnen optreden. Bij overschrijding van deze waarde is er een verhoogd risico op aantasting van de kwaliteit van het habitat.

Deposities van stikstof werden voor de verschillende habitats gemodelleerd met het depositiemodel VLOPS, dat aangepast werd in 2012 (bron: VMM). In 2009 bedroeg de gemiddelde stikstofdepositie in Vlaanderen nog 26 kg ha⁻¹. Sinds 1990 is de depositie met ca. 17 kg N ha⁻¹ afgenomen.

De daling in de stikstofdeposities heeft de laatste jaren geleid tot een aanzienlijke vermindering van het areaal waar de kritische last overschreden wordt. In 2009 werd nog voor 65 % van het areaal (65.000 ha) een overschrijding berekend. In 1990 was dit nog 92%. De minder tot niet-gevoelige kusthabitats en halofytenvegetaties werden niet meegerekend.

Grote overschrijdingen van de kritische last (> 10 kg N ha⁻¹ jaar⁻¹) worden vastgesteld in de niet-alluviale bossen en mineraalarme oligotrofe tot mesotrofe (stilstaande) wateren. Deze zoetwaterhabitats worden door Van Dobben *et al.* (2012) als zeer gevoelig omschreven voor stikstofdeposities (lage kritische last < 10 kg N ha⁻¹). De hoge overschrijdingen in de loofboshabitattypes zijn te wijten aan de hoge stikstofdeposities die er plaatsvinden.

Trend: geen correcte trendbepaling mogelijk

Trend Zuid-Europese libellensoorten

Europese Biodiversiteitsstrategie 2020

Streefdoel 2

Tegen 2020 worden ecosystemen en ecosysteemdiensten gehandhaafd en verbeterd door groene infrastructuur op te zetten en ten minste 15 % van de aangetaste ecosystemen te herstellen.

Pact 2020

/

MINA-plan 4

Lange termijn doelstelling

Bewaren van de biodiversiteit en de integriteit van ecosystemen: aantal bijkomende exoten.

Doelbereik: n.v.t.

Doelverwachting: n.v.t.

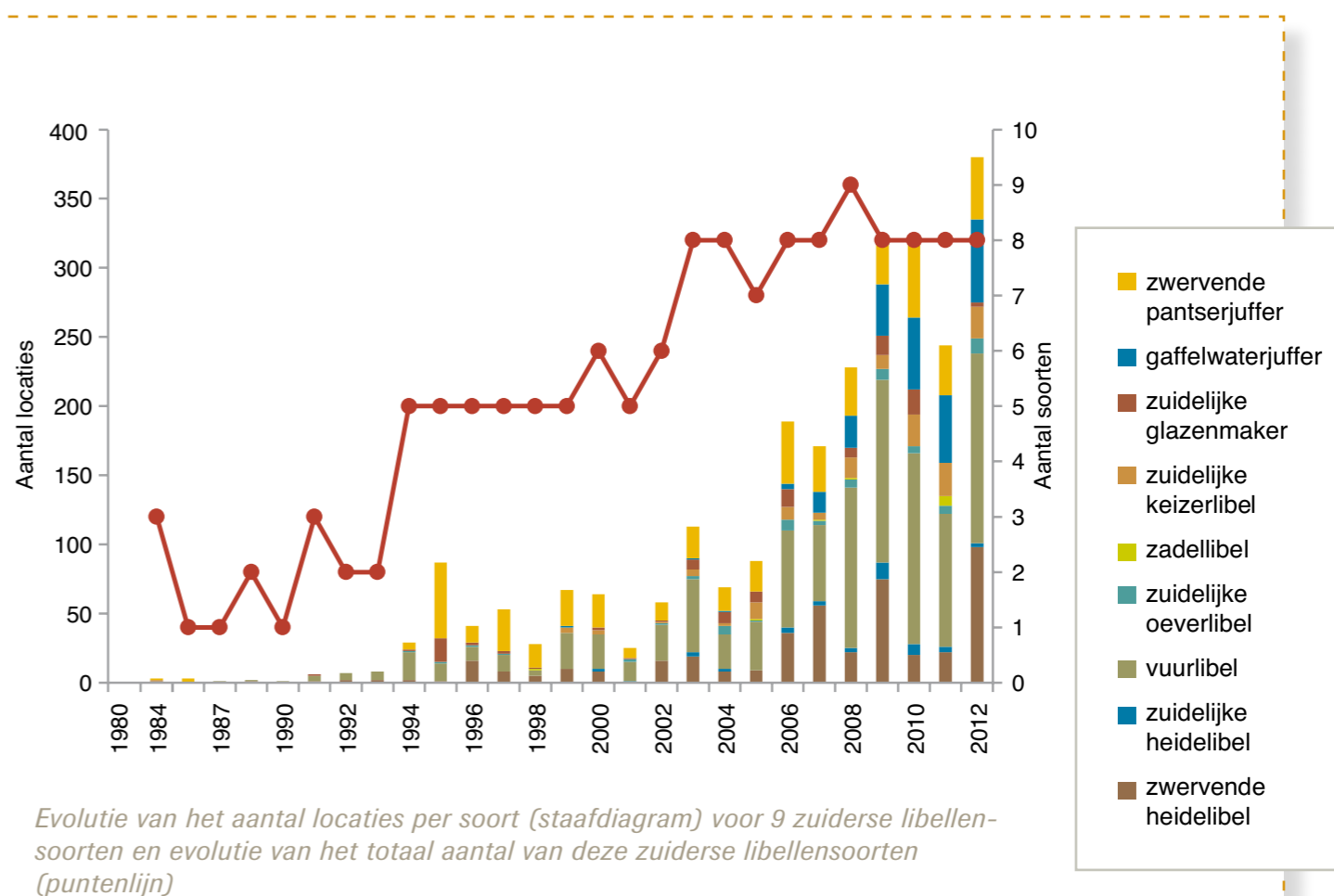
Deze indicator toont de trend van het aantal vindplaatsen van Zuid-Europese libellensoorten en het aantal waargenomen soorten in Vlaanderen sinds 1980.

Meer en meer zijn er duidelijke aanwijzingen dat klimaatverandering een impact heeft op de biodiversiteit, zowel soorten als habitats in Vlaanderen. Dit uit zich zowel in temporele verandering, bv. fenologie (bloei-periode, aankomst trekvogels, vliegtijd,...) als in ruimtelijke verschuivingen.

Zo breiden verschillende Zuid-Europese libellensoorten zich uit naar het noorden. Populaties van deze soorten waren tot 1980 onbekend in Noordwest-Europa. Hier analyseerden we de evolutie van het aantal vindplaatsen van negen Mediterrane libellensoorten in Vlaanderen sinds 1980, en het aantal waargenomen Zuid-Europese libellensoorten.

De figuur toont dat zowel het aantal vindplaatsen voor elk van deze negen soorten als het aantal Zuid-Europese soorten toenam sinds 1980. Een eerste stijging is te merken sinds 1994, gevolgd door een tweede duidelijke stijging vanaf 2006, en dit zowel voor het aantal vindplaatsen als het aantal soorten. Ondanks jaarlijkse schommelingen, die meestal te wijten zijn aan ongunstige weersomstandigheden tijdens de vliegtijd, is deze trend duidelijk en significant. Nooit eerder werden deze Zuid-Europese libellensoorten op zoveel locaties in Vlaanderen waargenomen als in 2012. Soorten als de vuurlibbel en de gaffelwaterjuffer kwamen in Vlaanderen vroeger alleen als zwerver voor, maar hebben hier nu al enige jaren verschillende populaties (De Knijf *et al.* 2006, 2010).

Trend: vindplaatsen: significante toename
aantal soorten: significante toename

Bron: Libellenvereniging Vlaanderen vzw, en de gemeenschappelijke databank van Natuurpunt Studie vzw en de Libellenvereniging Vlaanderen vzw die verzameld werden via www.waarnemingen.be

Piekmoment stuifmeelproductie bij berk en grassen

Europese Biodiversiteitsstrategie 2020

Streefdoel 2

Tegen 2020 worden ecosystemen en ecosystemendiensten gehandhaafd en verbeterd door groene infrastructuur op te zetten en ten minste 15 % van de aangetaste ecosystemen te herstellen.

Pact 2020

/

MINA-plan 4

Lange termijn doelstelling

Bewaren van de biodiversiteit en de integriteit van ecosystemen: impact op natuur als gevolg van klimaatwijziging.

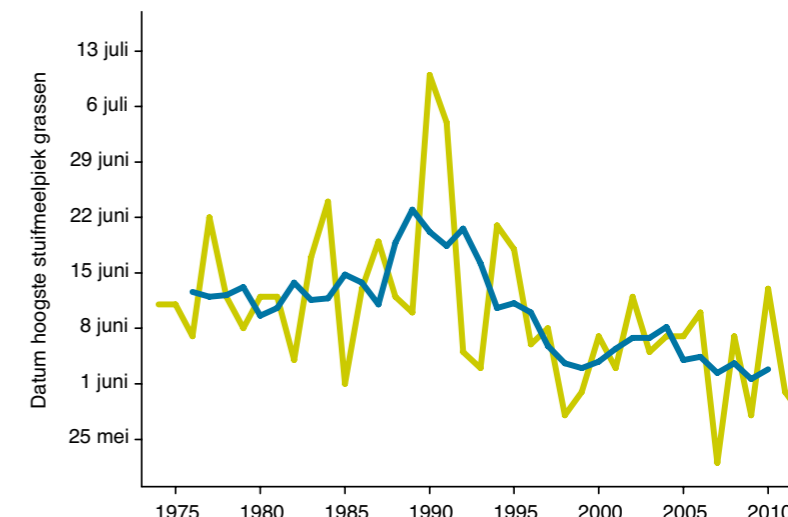
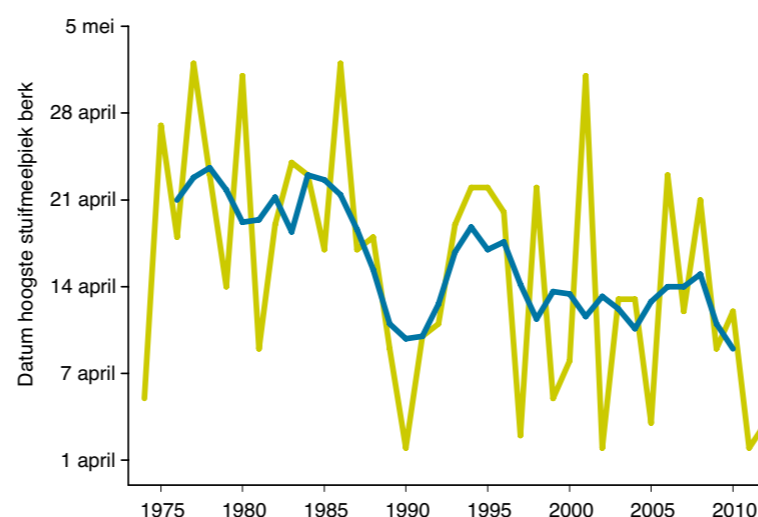
Doelbereik: n.v.t.

Doelverwachting: n.v.t.

Deze indicator bespreekt de evolutie van het piekmoment van de stuifmeelproductie van berk en diverse soorten gras.

Sinds 1974 wordt door het Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid de concentratie aan stuifmeel van de berk en diverse grassen in de lucht opgemeten te Ukkel. Hierbij zetten we de dag met de hoogste waarde (= piekmoment) van stuifmeelpollen bij de berk & bij grassen uit over de tijd.

Uit de figuur blijkt duidelijk dat er grote jaarlijkse schommelingen optreden. **Uit de trend van het vijfjaarlijkse gemiddelde van de berk, blijkt er een duidelijke vervroeging te zijn opgetreden over de jaren heen.** Voor deze boomsoort blijkt de piek in de periode 1975-1985 te vallen rond 21 april, terwijl die in de periode 1995-2012 meer dan een week vroeger valt. De laatste 10 jaar blijkt die ongeveer gelijk te blijven. **Ook uit de trend van het vijfjaarlijkse gemiddelde van de grassoorten, blijkt er een duidelijke vervroeging te zijn over de jaren heen.** De piek blijkt in de periode 1975-1985 rond 8 juni te vallen, terwijl die in de periode 1995-2012 ongeveer **een week vroeger valt.**

Evolutie jaarlijkse en vijfjaarlijks gemiddelde stuifmeelpiek van berk (links) en vijfjaarlijks gemiddelde stuifmeelpiek van grassen (rechts)

■ jaarlijkse piek
■ vijfjaarlijks gemiddelde

Bron: Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid

Trend: significante afname (berk + grassen)

Aantal uitheemse soorten

Europese Biodiversiteitsstrategie
Streefdoel 5

Tegen 2020 zijn invasieve uitheemse soorten en hun introductiemechanismen in kaart gebracht en is de prioriteit ervan bepaald, worden prioritaire soorten in de hand gehouden of uitgeroeid en worden hun routes beheerd om de introductie en vestiging van nieuwe invasieve uitheemse soorten te voorkomen. (SEBI 10)

Pact 2020

/

MINA-plan 4
Lange termijn doelstelling

Bewaren van de biodiversiteit en de integriteit van ecosystemen: aantal bijkomende exoten.

Doelbereik: n.v.t.

Doelverwachting: n.v.t.

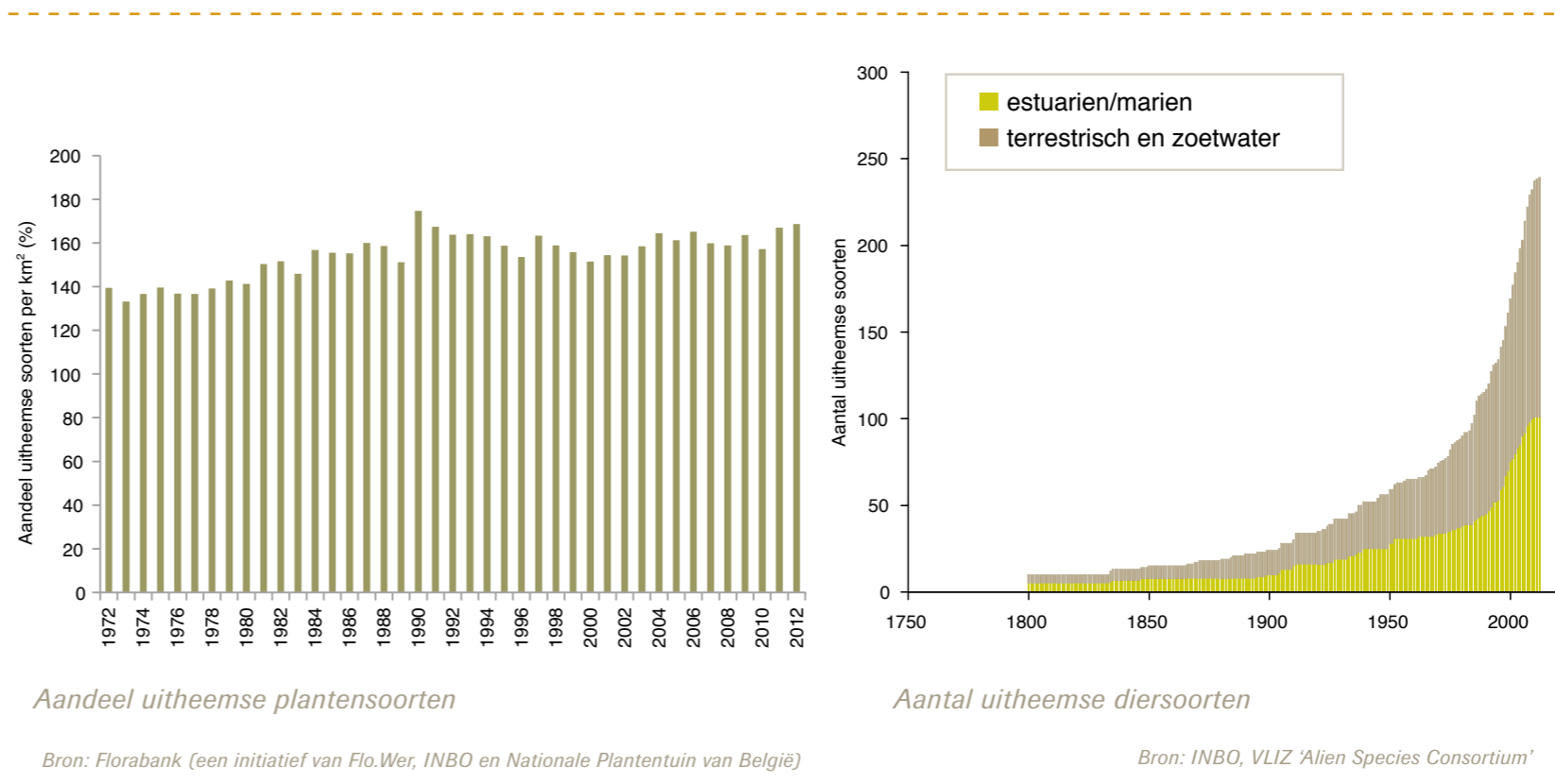
Deze indicator toont de evolutie van het aantal uitheemse planten- en diersoorten.

Door de toenemende mobiliteit van mensen en goederen worden – al dan niet bewust – steeds meer soorten planten en dieren in- en uitgevoerd. Sommige uitheemse soorten worden na verloop van tijd invasief en kunnen daarmee de inheemse biodiversiteit verstoren. Hoewel de introductie van uitheemse soorten in sommige gevallen kansen met zich meebrengt en de lokale soortendiversiteit verhoogt, kunnen andere soorten invasief worden en het ecologisch functioneren van een ecosysteem aantasten. Het aantal uitheemse soorten vormt een maat voor het risico op zulke invasieve soorten. De indicator dient verder verfijnd te worden met het aandeel invasieve uitheemse soorten.

Het cumulatief aantal uitheemse soorten nam sinds 1800 steeds toe en vertoont een exponentiële groei. Het aandeel uitheemse plantensoorten binnen de globale plantensamenstelling is sinds de jaren 70 verdubbeld van ongeveer 5 % tot bijna 10 % en dit aandeel neemt nog steeds toe. Het stijgende internationale transport zorgt voor een permanente aanvoer van nieuwe plantensoorten. Een deel daarvan slaagt erin zich te vestigen en breidt zich spontaan uit. Tussen 1800 en 2012 werden ook ongeveer 250 uitheemse diersoorten in Vlaanderen vastgesteld. Daarvan vormden ongeveer 140

uitheemse diersoorten populaties in de terrestrische en zoetwater ecosystemen in Vlaanderen. Ook kustgebieden en estuaria zoals het Schelde-estuarium, waar havens, scheepvaart en transport van bijzonder belang zijn, zijn gevoelig aan biologische invasies en ontsnappen niet aan deze trend. In totaal werden hier 96 uitheemse soorten gedocumenteerd.

De laatste jaren nam het aantal uitheemse planten- en diersoorten in de natuur in Vlaanderen sterk toe. Hierdoor vergroot de kans op bijkomende problemen met invasieve soorten. De kosten voor bestrijding van sommige invasieve soorten lopen nu al hoog op (bv. japanse duizendknoop, Amerikaanse watervanell, parelvederkruid, grote canadese gans, stierkikker).

Trend: significante toename (planten)
geen correcte trendbepaling mogelijk (dieren)

Aantal uitheemse en invasieve uitheemse soorten op een signaallijst

Europese Biodiversiteitsstrategie 2020 Streefdoel 5

Tegen 2020 zijn invasieve uitheemse soorten en hun introductiemechanismen in kaart gebracht en is de prioriteit ervan bepaald, worden prioritaire soorten in de hand gehouden of uitgeroeid en worden hun routes beheerd om de introductie en vestiging van nieuwe invasieve uitheemse soorten te voorkomen.

Pact 2020

/

MINA-plan 4 Lange termijn doelstelling

Bewaren van de biodiversiteit en de integriteit van ecosystemen: aantal bijkomende exoten.

Doelbereik: n.v.t.

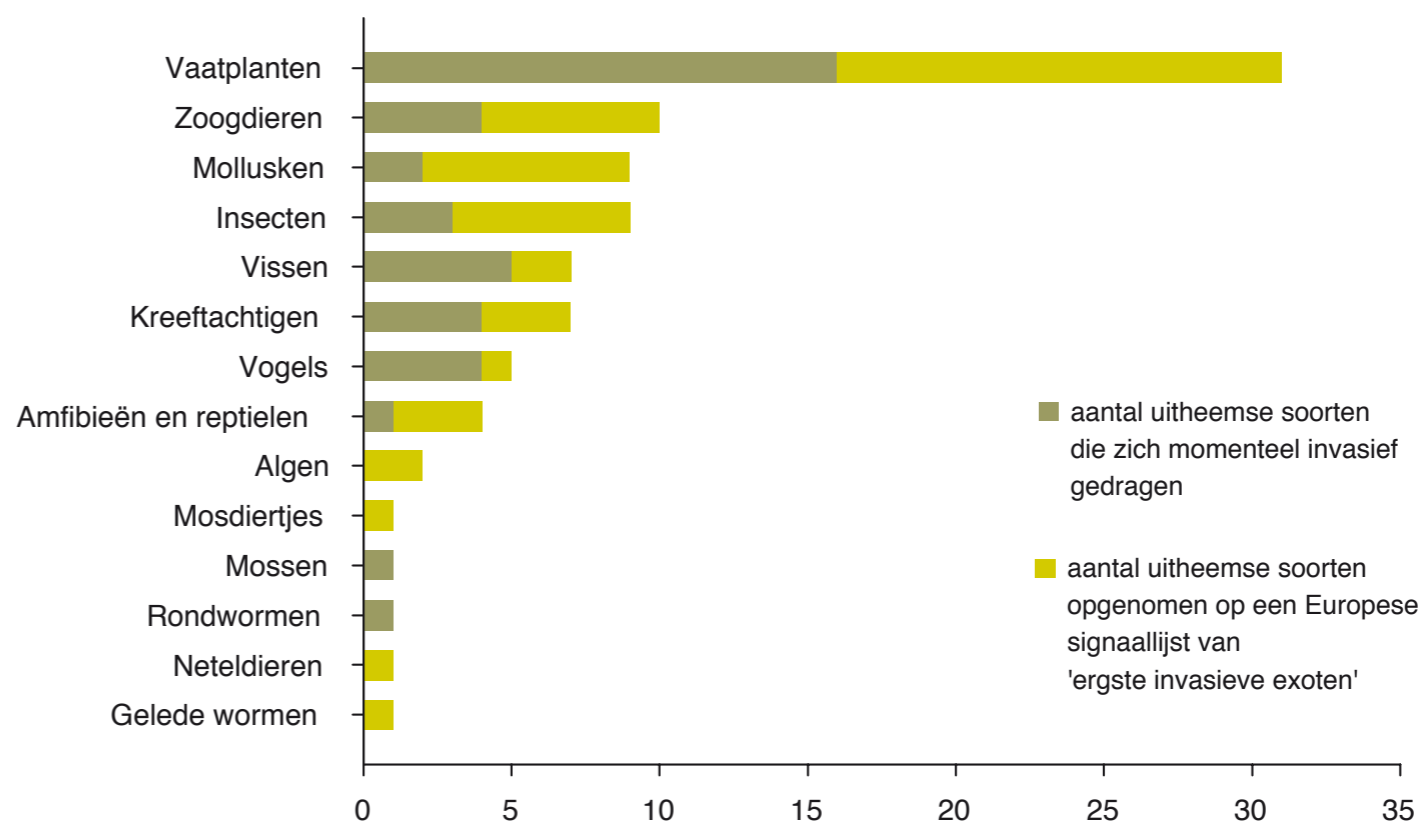
Doelverwachting: n.v.t.

Biologische invasies door exotische soorten worden internationaal als een belangrijke bedreiging voor de biodiversiteit beschouwd. De Conventie Biologische Diversiteit wil tegen 2020 invasieve uitheemse soorten en hun introductiemechanismen in kaart gebracht hebben en prioritaire soorten onder controle krijgen. De indicator geeft een beeld van de aanwezigheid van voor de biodiversiteit problematische uitheemse soorten in Vlaanderen en het aandeel hiervan dat zich invasief gedraagt in de natuur.

De selectie van probleemsoorten gebeurde op basis van een internationale signaallijst van problematische soorten die als beleidsinstrument ontwikkeld werd in het kader van Europees beleid. Het gaat om soorten die, indien ze invasief worden, een ernstige impact hebben op de structuur of het functioneren van ecosystemen of die een bedreiging vormen voor inheemse soorten. Bijkomend kunnen ze ook een negatieve impact hebben op maatschappelijk belangen (volksgezondheid, landbouw, economie).

In Vlaanderen komen minstens 89 uitheemse soorten voor die op deze signaallijst staan. Minstens 41 daarvan gedragen zich ook echt invasief in de natuur. De meeste daarvan zijn planten (16 soorten), vissen (5 soorten), zoogdieren (4 soorten), kreeftachtigen (4 soorten) en vogels (4 soorten).

Trend: geen correcte trendbepaling mogelijk

Aantal uitheemse en invasieve uitheemse dier- en plantensoorten opgenomen op een Europese signaallijst van 'ergste invasieve soorten'.

Bron: INBO

Aantal rosse stekelstaarten in Vlaanderen

Europese Biodiversiteitsstrategie Streefdoel 5

Tegen 2020 zijn invasieve uitheemse soorten en hun introductiemechanismen in kaart gebracht en is de prioriteit ervan bepaald, worden prioritaire soorten in de hand gehouden of uitgeroeid en worden hun routes beheerd om de introductie en vestiging van nieuwe invasieve uitheemse soorten te voorkomen.

Pact 2020

/

MINA-plan 4 Lange termijn doelstelling

Bewaren van de biodiversiteit en de integriteit van ecosystemen: aantal bijkomende exoten.

Doelbereik: n.v.t.

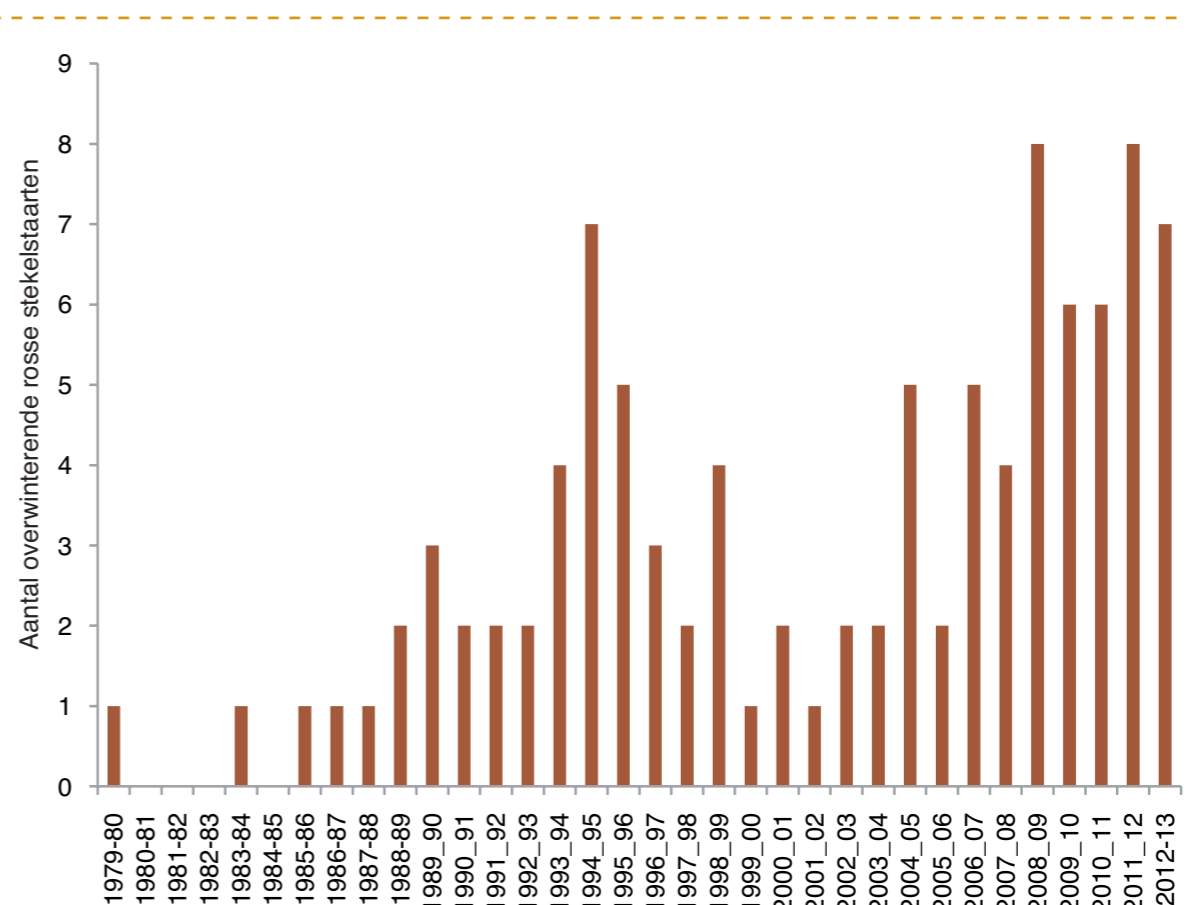
Doelverwachting: n.v.t.

De indicator toont het aantal overwinterende rosse stekelstaarten (*Oxyura jamaicensis*) in Vlaanderen sinds 1979 op basis van de mid-maandelijkse watervogeltellingen (tellingen oktober-maart). Verder wordt ook het aantal broedkoppels weergegeven, op basis van op het INBO beschikbare monitoringgegevens en losse waarnemingen.

Tijdens de mid-maandelijkse watervogeltellingen in de winter van 2012-2013 werden in Vlaanderen maximaal 7 verschillende individuen geteld (november). **Rekening houdend met vogels die over het hoofd gezien worden zijn in Vlaanderen momenteel naar schatting 10-15 exemplaren aanwezig. Wanneer we naar de trend per periode van 10 jaar kijken zien we significante dalende trends voor de periodes 1993-2002 t.e.m. 1995-2004. Tijdens de periodes 1997-2006 t.e.m. 2003-2012 stelden we een significant stijgende trend vast (Onkelinx & Devos, 2013). De aanwezigheid van in het wild levende uitheemse rosse stekelstaarten vormt een bedreiging voor de instandhouding van de bedreigde inheemse witkopspeend.** (Munoz-Fuentes *et al.* 2006, 2007; Rhymer & Simberloff, 1996; Kumschick & Nentwig, 2010).

De Conventie van Bern heeft daarom als doel gesteld om rosse stekelstaart uit te roeien in het wild in Europa en Noord-Afrika tegen 2015 (Hughes 2006, Cranswick & Hall 2010). Als subdoel geldt een jaarlijkse reductie van 50 % van het aantal overwinterende vogels. Deze aanbeveling is vastgelegd in internationale verdragen (Conventie van Bern - Recommendation No. 149 (2010), AEWA, Vogelrichtlijn).

Natuurpunt, Hubertusvereniging Vlaanderen, Vogelbescherming Vlaanderen, Aviornis International en de Vlaamse overheid (ANB en INBO) werkten in 2011 een plan uit voor de bestrijding in Vlaanderen. De verwachting is dat het aantal rosse stekelstaarten in Vlaanderen zal afnemen.

Evolutie van het aantal rosse stekelstaarten

Bron: INBO, watervogeldatabank

Trend: periodes 1993-2002 t.e.m. 1995-2004: significant dalende trend
periodes 1997-2006 t.e.m. 2003-2012 : significant stijgende trend

Ontsnippering langs Vlaamse transportwegen

Europese Biodiversiteitsstrategie 2020

Streefdoel 2

Tegen 2020 worden ecosystemen en ecosysteemdiensten gehandhaafd en verbeterd door groene infrastructuur op te zetten en ten minste 15 % van de aangetaste ecosystemen te herstellen.

Pact 2020

/

MINA-plan 4

Bijkomend op te volgen

Versnippering van groengebieden: binnen planperiode wordt naar een gunstige trend gestreefd.

Doelbereik: n.v.t.

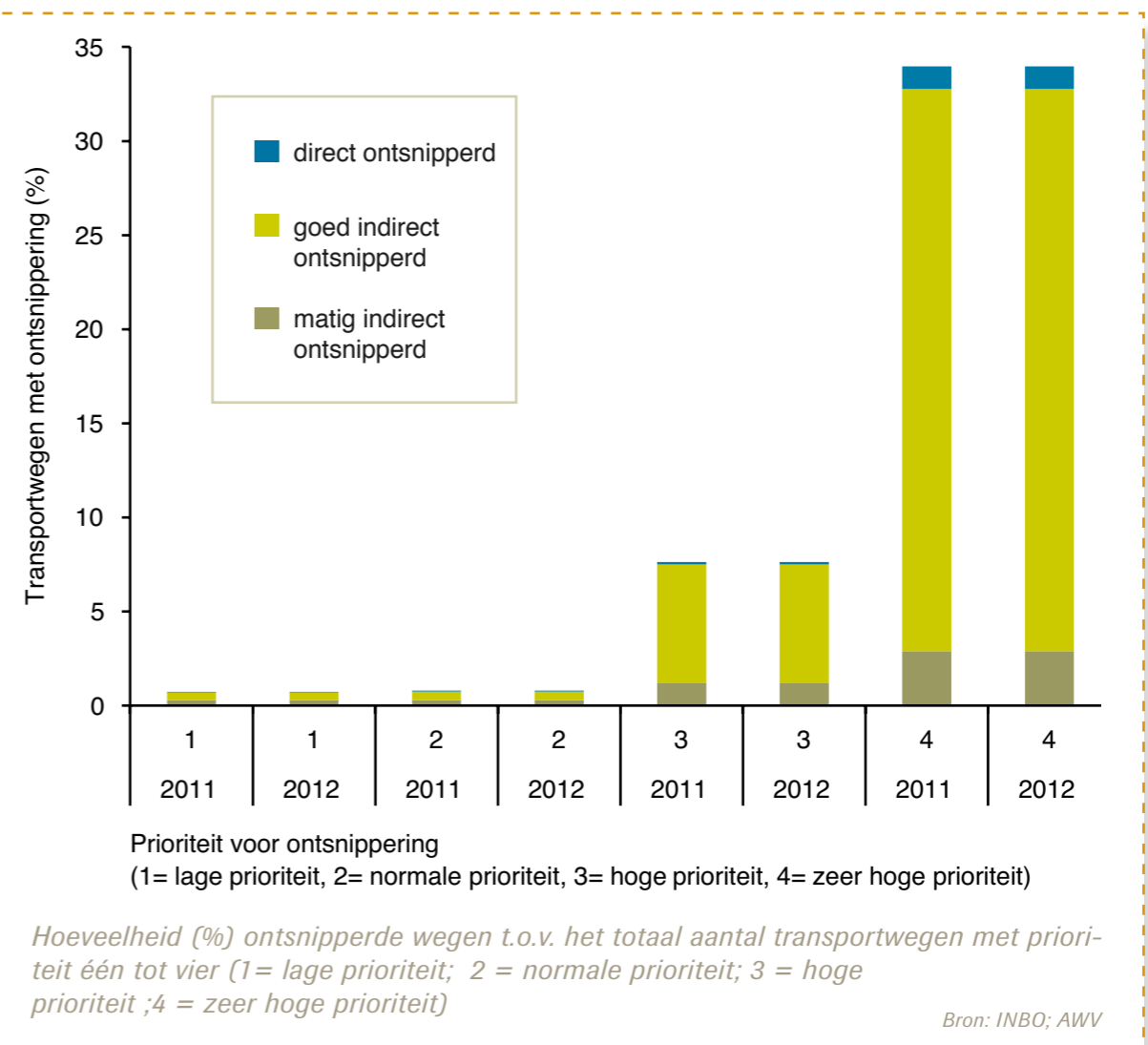
Doelverwachting: n.v.t.

De vele transportwegen in Vlaanderen verdelen het landschap in steeds kleinere versnipperde stukken, en veroorzaken daardoor allerlei problemen voor de natuur. Het Agentschap Wegen en Verkeer (AWV) heeft als één van haar vijf strategische doelstellingen het terugdringen van de schade aan milieu en natuur, zelfs al neemt de mobiliteit verder toe. Door continue aandacht voor natuur en milieu, draagt het agentschap bij aan de realisatie van het Milieubeleidsplan van de Vlaamse overheid. Het vermijden en verminderen van versnippering door transportinfrastructuur is hierbij een zeer belangrijk onderdeel. Een exacte doelstelling voor het aantal kilometer ontsnippering, werd nog niet vastgelegd.

De indicator voor ontsnippering langs transportwegen toont de hoeveelheid en kwaliteit van de huidige ontsnippering langs Vlaamse autosnelwegen, hoofdwegen, secundaire wegen, verbindingswegen, spoorwegen en kanalen. Bij de ontwikkeling van de indicator zijn ook een aantal criteria opgenomen die de globale kwaliteit weergeven van bestaande ontsnipperingsprojecten: directe ontsnippering (= zone t.h.v. een faunapassage) en matig of goede indirecte ontsnippering (= traject met geleidingsraster). Hierdoor is het mogelijk om de uitgevoerde projecten op basis van de evaluatie nog te verbeteren.

De indicator toont dat het aantal kilometer ontsnippering langs Vlaamse wegen – plaatsen waar aan die versnippering iets gedaan werd door faunapassages – nog zeer beperkt is. Momenteel heeft ongeveer 3,6 % van 1.200 km transportwegen met lage tot zeer hoge prioriteit voor ontsnippering, een matige tot goede ontsnippering voor een bepaalde diergroep. Dit is ongeveer 34 % voor de zeer hoge prioriteit, 8 % voor de hoge prioriteit, en telkens 1 % voor de normale en lagere prioriteit transportwegen (Everaert & Peymen, 2011).

Trend: geen correcte trendbepaling mogelijk

Ontsnippering planologisch groengebied

Europese Biodiversiteitsstrategie 2020
Streefdoel 2

Tegen 2020 worden ecosystemen en ecosystemendiensten gehandhaafd en verbeterd door groene infrastructuur op te zetten en ten minste 15 % van de aangetaste ecosystemen te herstellen.

Pact 2020 15.2

Hiertoe heeft Vlaanderen in 2020 voldoende habitat ingericht, herbestemd, verbeterd of afgebakend om 70 % van de instandhoudingsdoelstellingen van de Europees te beschermen soorten en habitats te realiseren.

MINA-plan 4
Bijkomend op te volgen

Versnippering van groengebieden: binnen planperiode wordt naar een gunstige trend gestreefd.

Doelbereik: n.v.t.
Doelverwachting: n.v.t.

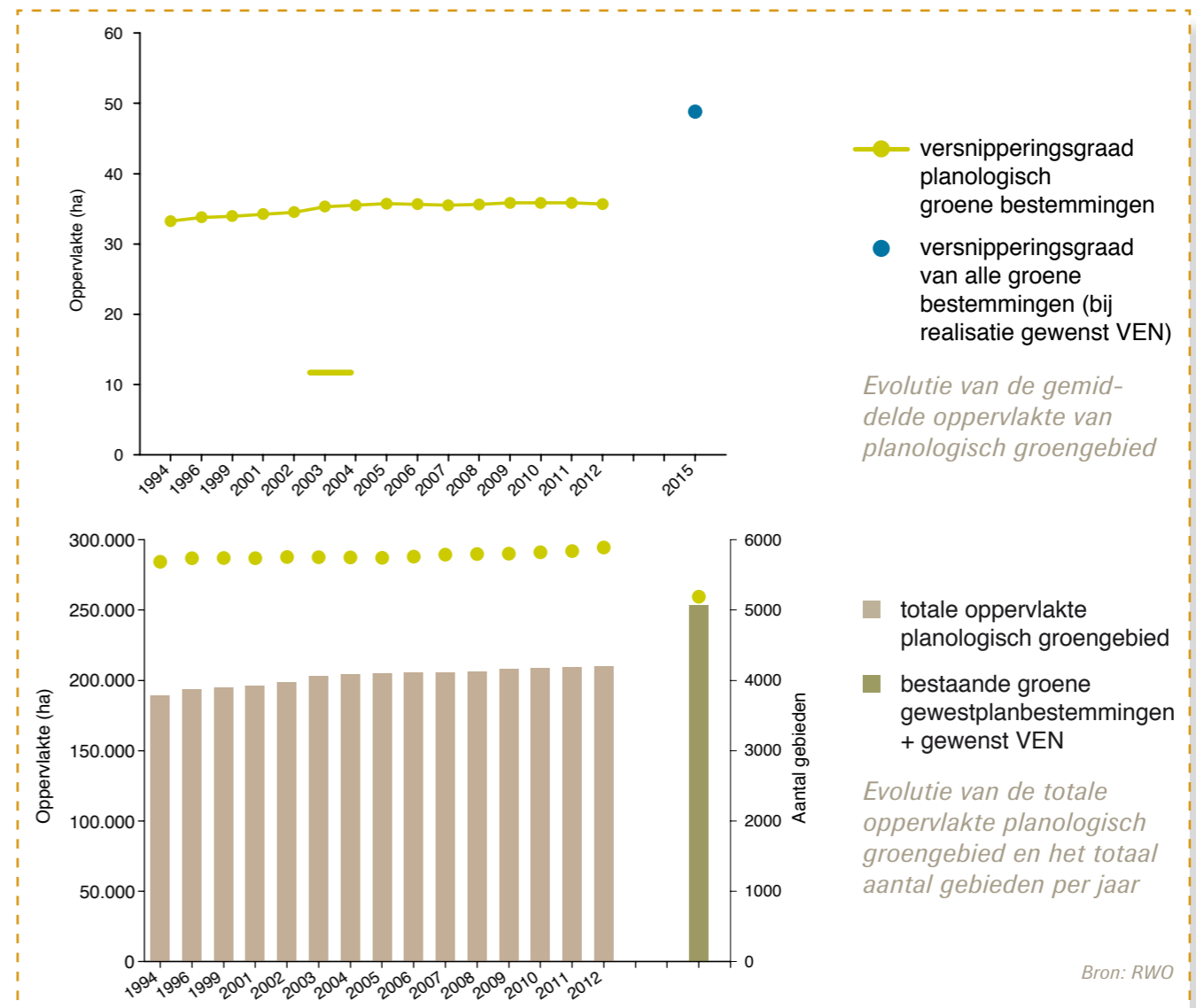
Deze indicator geeft de evolutie van de versnipperingsgraad van het planologisch groengebied weer. De versnipperingsgraad geeft per jaar de verhouding weer tussen de totale oppervlakte en het aantal gebieden. Dit getal geeft een indicatie (*) van de gemiddelde oppervlakte van de groengebieden. Een hogere gemiddelde oppervlakte van de planologische groenbestemmingen wijst op een lagere versnipperingsgraad. Deze indicator geeft aan of de doelstelling (de creatie van een samenhangend geheel van natuurgebieden) van het Vlaams Ecologisch Netwerk (VEN) gerealiseerd wordt.

Van 1994 tot 2002 is er ongeveer 10.000 ha groenbestemming bijgekomen. Door de aanduiding van het VEN "1e fase" was er een sprong van ca. 4.000 ha in 2003. In de periode 2003-2011 kwamen er ca. 6.000 ha groene bestemmingen bij. De impact van de afbakening van het VEN op de versnipperingsgraad van de 'natuurlijke structuur' was beperkt. Dit is omdat het grootste deel van dat VEN een overdruk betrof bovenop reeds bestaande groene gewestplanbestemmingen.

De gemiddelde oppervlakte van een planologische groenbestemming steeg tussen 1994 en 2012 van 33,2 ha tot 35,8 ha.

In het scenario, waarbij het gewenste VEN gerealiseerd zou worden, aanvullend op de bestaande groene gewestplanbestemmingen zou er voor het eerst sprake zijn van een significante verandering in de versnippering van de groenbestemmingen. Het gewenste VEN is echter ruimer afgebakend dan de 125.000 ha af te bakenen oppervlakte (nl. 140.000 ha). In dit geval zou de gemiddelde oppervlakte stijgen tot 48,8 ha.

*de polygonen kleiner dan 0.363 ha werden niet meegenomen in de berekening, het betreft dus niet de precieze gemiddelde oppervlakte van de groengebieden in Vlaanderen

Trend: afvlakkende significante toename

Oppervlakte extra planologisch groengebied

Europese Biodiversiteitsstrategie 2020

Streefdoel 2

Tegen 2020 worden ecosystemen en ecosysteemdiensten gehandhaafd en verbeterd door groene infrastructuur op te zetten en ten minste 15 % van de aangetaste ecosystemen te herstellen.

Pact 2020 15.2

Hiertoe heeft Vlaanderen in 2020 voldoende habitat ingericht, herbestemd, verbeterd of afgebakend om 70 % van de instandhoudingsdoelstellingen van de Europees te beschermen soorten en habitats te realiseren. Streefdoel: 38.000 ha extra natuurgebied en 10.000 ha extra bosgebied.

MINA-plan 4

Lange termijn doelstelling

Binnen planperiode wordt naar een gunstige trend gestreefd.

Doelbereik: n.v.t.

Doelverwachting: n.v.t.

Deze indicator geeft de evolutie weer van de doelstellingen uit het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen (RSV) voor natuur en reservaat, bos en overig groen.

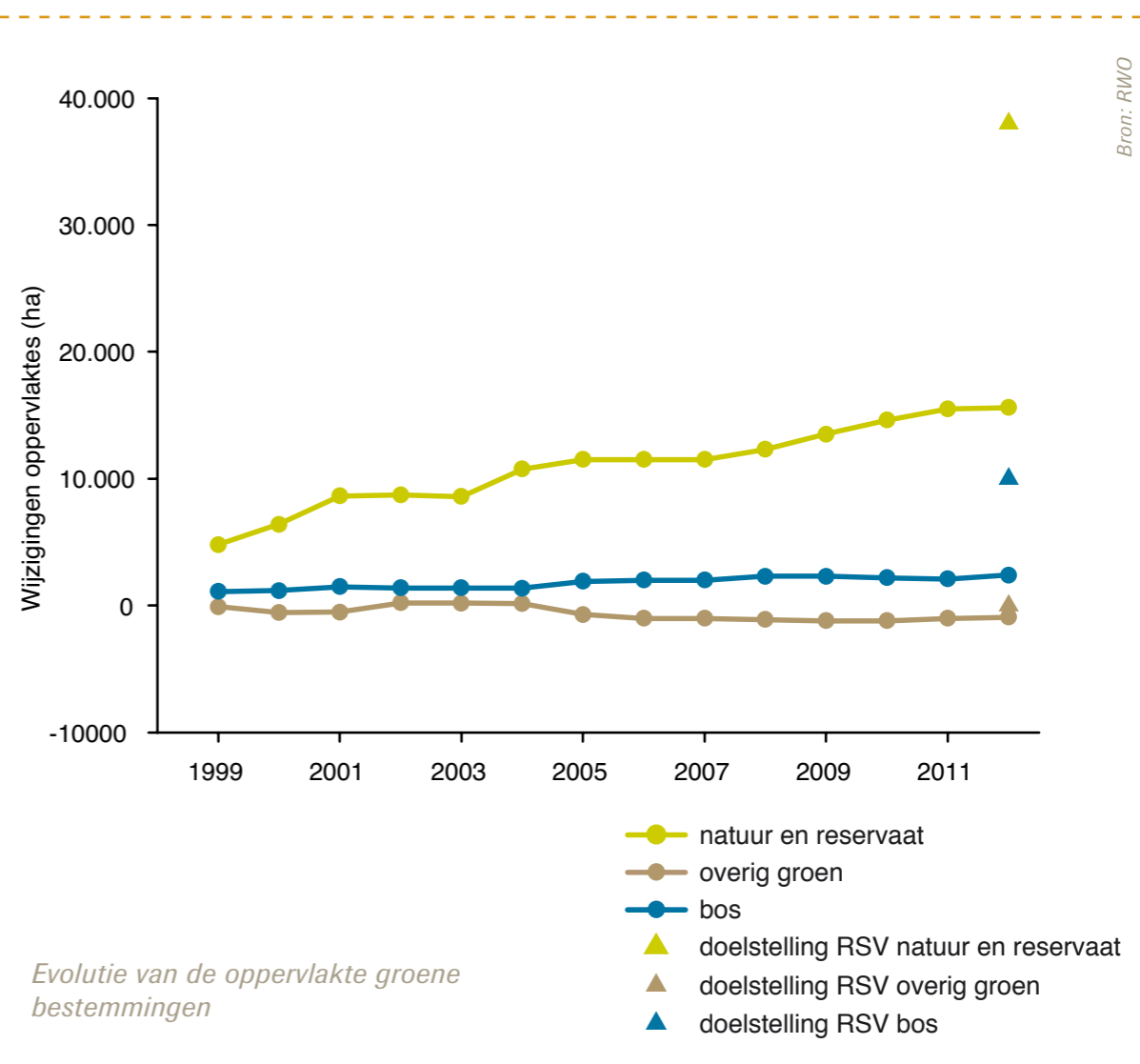
Het RSV introduceerde een nieuwe ruimteboekhouding voor de bestemmingsplannen. Het doel was dat er 38.000 ha extra natuur en reservaat moet bijkomen en 10.000 ha bos in vergelijking met de toestand in 1994. Oorspronkelijk diende dit gerealiseerd te zijn tegen 2007. In het kader van de herziening van het huidige RSV werd de doelstelling naar 2012 geplaatst, maar met de notie dat dit ook nog geldig is na 2012 zolang het RSV niet wordt herzien.

Zestien jaar na de vaststelling van het RSV werd ca. 36 % van de taakstellende oppervlakte gerealiseerd voor natuur-, reservaat- en bosgebied en overig groengebied samen. Er werd nu ca. 17.100 ha extra planologisch groene bestemmingen gerealiseerd.

De cijfers van de laatste 6 jaar zijn een gevolg van de uitwerking van ruimtelijke uitvoeringsplannen volgens een nieuwe werkwijze, waarbij Vlaanderen in 13 regio's is verdeeld en waarbij zowel de agrarische als de natuurlijke structuur gelijktijdig worden afgebakend. Die nieuwe werkwijze voor de uitwerking van ruimtelijke uitvoeringsplannen heeft momenteel nog niet geleid tot een significante stijging van de trend.

De doelstelling werd niet gehaald in 2007 en evenmin in 2012. Voortgaande op de huidige trend van de laatste 5 resp. 13 jaar, zal de uitgestelde doelstelling gehaald worden tegen 2046 resp. 2048. Het zal dus ongeveer 50 jaar duren i.p.v. 10 jaar zoals oorspronkelijk voorzien.

Trend: natuur- en reservaat: significante toename
bos: significante toename
overig groen: significante afname

Oppervlakte gerealiseerde natuurinrichtingsprojecten

Europese Biodiversiteitsstrategie 2020

Streefdoel 2

Tegen 2020 worden ecosystemen en ecosysteemdiensten gehandhaafd en verbeterd door groene infrastructuur op te zetten en ten minste 15 % van de aangetaste ecosystemen te herstellen.

Pact 2020

/

MINA-plan 4

Bijkomend op te volgen

Binnen planperiode wordt naar een gunstige trend gestreefd.

Doelbereik: n.v.t.

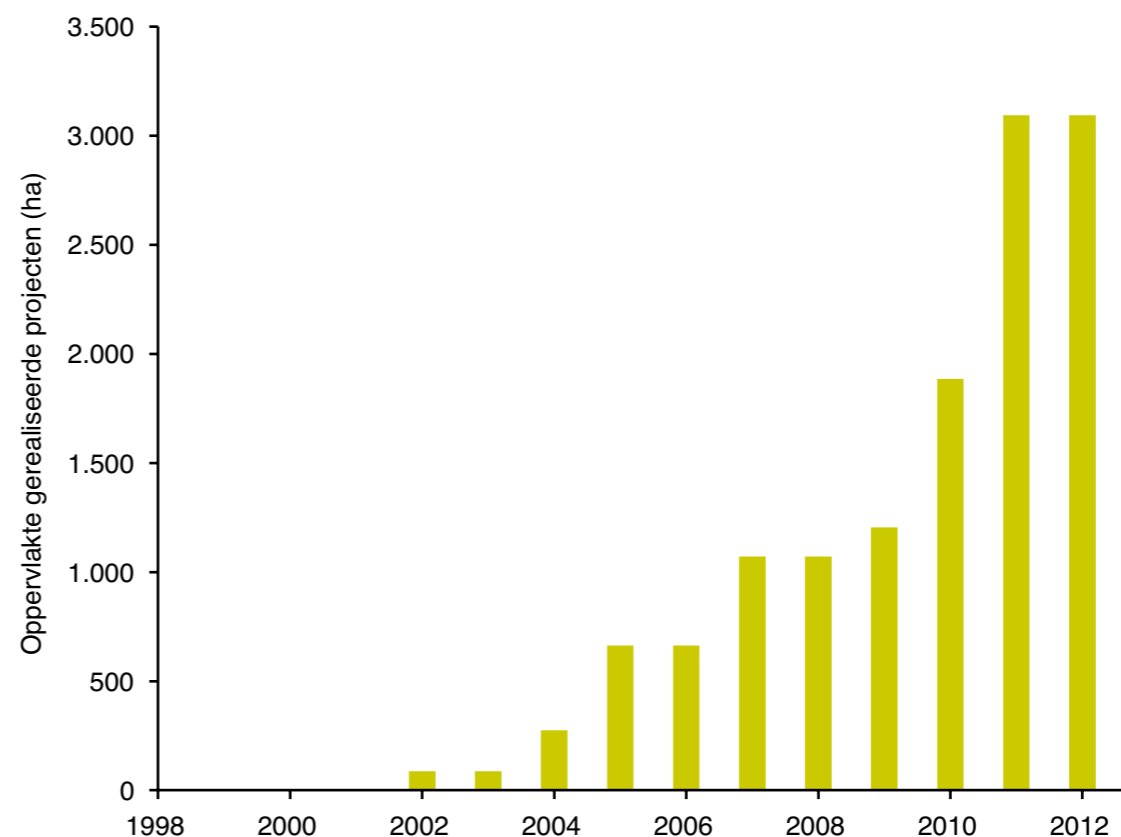
Doelverwachting: n.v.t.

Deze indicator geeft de evolutie van de totale oppervlakte van gerealiseerde natuurinrichtingsprojecten weer. Het instrument natuurinrichting wordt sinds 1998 ingezet door het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) en de Vlaamse Landmaatschappij (VLM) om gebieden zo goed mogelijk in te richten in functie van natuur. Natuurinrichting wil door actief ingrijpen betere omstandigheden creëren voor de ontwikkeling van natuur in gebieden die daarvoor aangewezen zijn.

Natuurinrichtingsprojecten verlopen in een aantal fasen: haalbaarheidsonderzoek, instelling van het project, vaststellen van maatregelen en modaliteiten, goedkeuring van projectuitvoeringsplan en uitvoering. Eind 2012 waren er twaalf natuurinrichtingsprojecten uitgevoerd en twaalf opgestart. Alle opgestarte projecten waren in 2012 in de uitvoeringsfase. Daarnaast liep voor acht projecten een onderzoek naar de haalbaarheid. **Door de afwerking van een aantal grotere projecten kende de oppervlakte gerealiseerde natuurinrichtingsprojecten een sterke stijging tussen 2009 en 2011, tot 3.093 ha. De totale oppervlakte ingestelde projecten (= opgestart + afgewerkt) nam in die periode toe tot 10.124 ha. In 2012 werden geen natuurinrichtingsprojecten afgerond waardoor de totale gerealiseerde oppervlakte gelijk bleef.**

Ook het aantal opgestarte projecten en het aantal projecten in haalbaarheidsonderzoek bleef gelijk in 2012. Vermits er thans voor meer dan 7.000 ha natuurinrichtingsprojecten in uitvoering zijn, zal na afronding van deze projecten de gerealiseerde oppervlakte de volgende jaren stelselmatig toenemen.

Trend: significante toename

Evolutie oppervlakte gerealiseerde natuurinrichtingsprojecten

Bron: VLM

Oppervlakte bosbeheerplan

Europese Biodiversiteitsstrategie 2020

Streefdoel 3 (Bossen)

Tegen 2020 zijn er bosbeheerplannen of gelijkwaardige instrumenten, in overeenstemming met duurzaam bosbeheer (SFM)²¹, voor alle bossen in overheidsbezit en voor bosgebieden vanaf een bepaalde omvang (door de lidstaten of de regio's vast te stellen en mee te delen in hun plattelandsontwikkelingsprogramma's) waarvoor financiering wordt verstrekt in het kader van het plattelandsbeleid van de EU, teneinde te zorgen voor een meetbare verbetering (*) in de staat van instandhouding van soorten en habitats die afhangen of invloed ondervinden van bosbouw en in de levering van ecosysteemdiensten ten opzichte van de EU-referentiesituatie van 2010.

Pact 2020

/

MINA-plan 4

/

Doelbereik: n.v.t.

Doelverwachting: n.v.t.

Deze indicator toont de oppervlakte met beperkt en uitgebreid goedgekeurd bosbeheerplan, onafhankelijk van de beheerder.

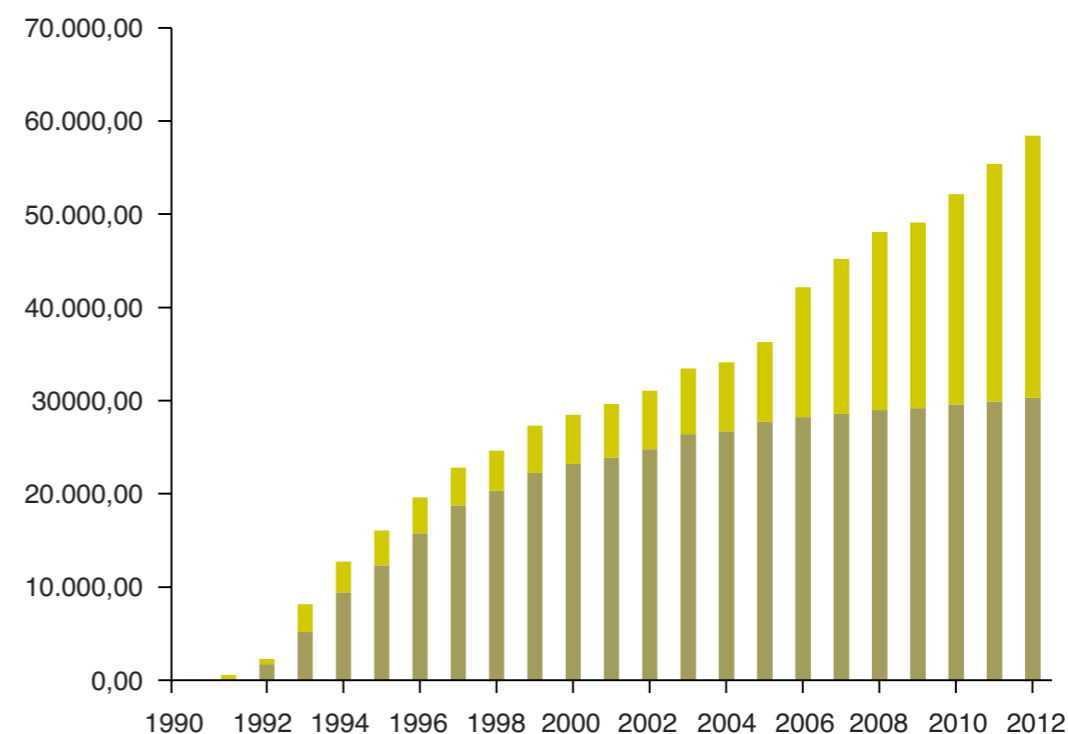
Het bosbeheerplan vormt een belangrijke schakel in het duurzaam bosbeheer. Er zijn twee soorten bosbeheerplannen. Beperkte bosbeheerplannen moeten aan een basisniveau voldoen, terwijl uitgebreide beheerplannen de criteria duurzaam bosbeheer moeten halen. De criteria duurzaam bosbeheer zijn gebaseerd op de internationale FSC-principes (Forest Stewardship Council). Boscijneers kunnen voor bossen met uitgebreid beheerplan een FSC-certificaat halen.

Volgens het Bosdecreet moeten alle bossen groter dan vijf hectare over een bosbeheerplan beschikken. Bij alle openbare bossen en bij privébossen binnen het Vlaams Ecologisch Netwerk moet dat een uitgebreid beheerplan zijn.

Tussen 1990 en 2012 werd ca. 28.152 ha uitgebreid en ca. 30.303 ha beperkt bosbeheerplan goedgekeurd, wat het totaal op 58.455 ha bracht. Het totaal is mogelijk overschat omdat sommige bossen ondertussen van eigenaar veranderden en deel kunnen uitmaken van een nieuw beheerplan. De bosbeheerplannen dekken zo'n 33 % van het Vlaams bosareaal (volgens Boswijzer). Eind 2012 kende 15.206 ha van de 25.379 ha oppervlakte domeinbossen en de aangewezen bosreservaten een goedgekeurd beheerplan.

Naarmate de oppervlakte uitgebreid bosbeheerplan toeneemt, vergroten de kansen op een geleidelijke verbetering van de boskwaliteit. We verwachten dat dit zowel de biodiversiteit als de ecosysteemdiensten van bossen ten goede zal komen. Ook in de beperkte bosbeheerplannen is er toenemende aandacht voor de ecologische functie van het bos (Dumortier *et al.*, 2007).

Trend: uitgebreid bosbeheerplan: significante toename
beperkt bosbeheerplan: afvlakkende trend

Oppervlakte beperkt en uitgebreid bosbeheerplan.
De uitgebreide bosbeheerplannen voldoen aan de criteria duurzaam bosbeheer

■ uitgebreide bosbeheerplannen
■ beperkte bosbeheerplannen

Bron: ANB

Oppervlakte beheerovereenkomsten met natuurdoelen

Europese Biodiversiteitsstrategie 2020

Streefdoel 3

Tegen 2020 zijn er bosbeheerplannen of gelijkwaardige instrumenten, in overeenstemming met duurzaam bosbeheer (SFM)²¹, voor alle bossen in overheidsbezit en voor bosgebieden vanaf een bepaalde omvang** (door de lidstaten of de regio's vast te stellen en mee te delen in hun plattelandsontwikkelingsprogramma's) waarvoor financiering wordt verstrekt in het kader van het plattelandsbeleid van de EU, teneinde te zorgen voor een meetbare verbetering (*) in de staat van instandhouding van soorten en habitats die afhangen of invloed ondervinden van bosbouw en in de levering van ecosysteemdiensten ten opzichte van de EU-referentiesituatie van 2010.

Pact 2020

/

MINA-plan 4

Bijkomend op te volgen

Binnen planperiode wordt naar een gunstige trend gestreefd.

Doelbereik: n.v.t.

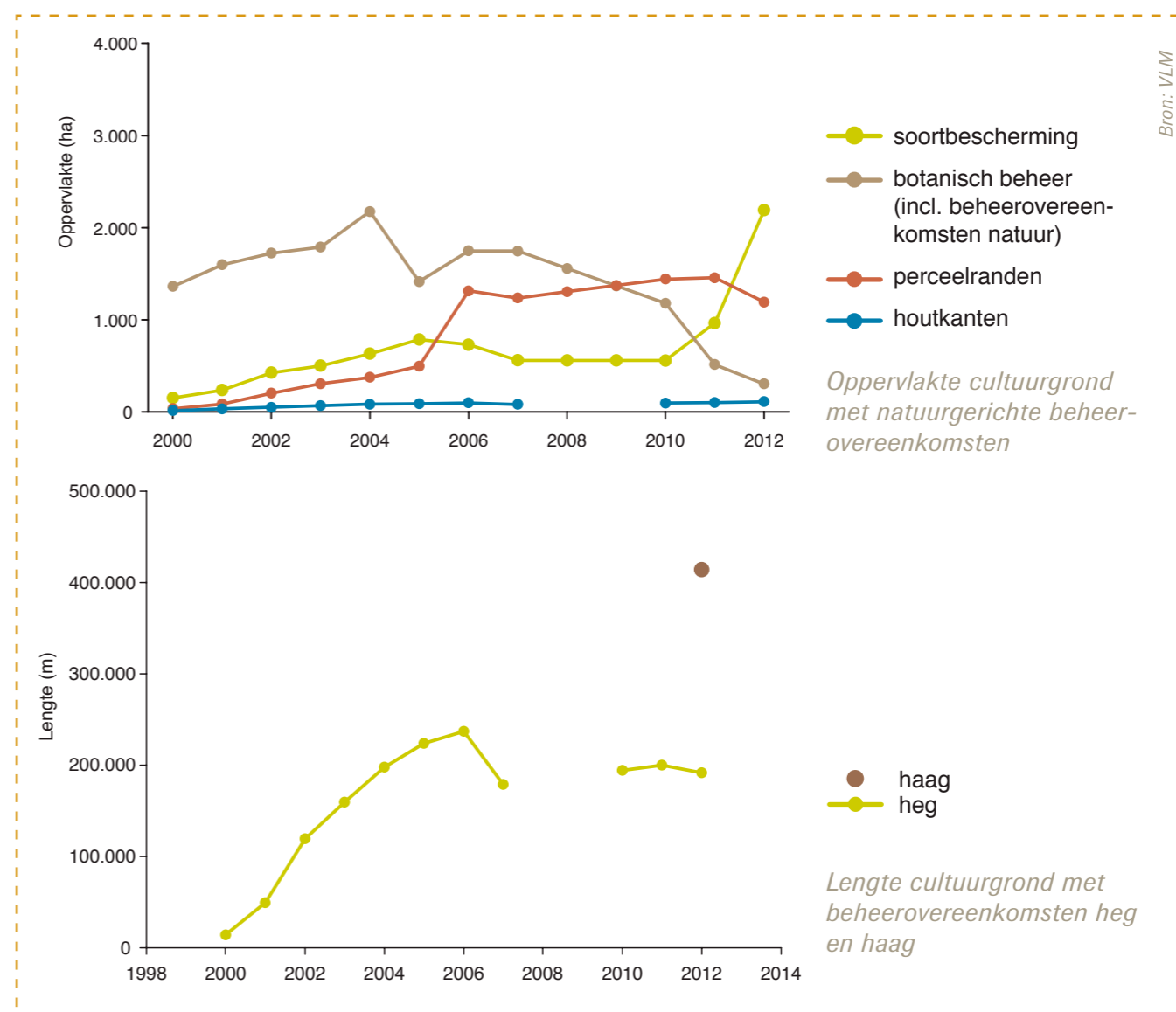
Doelverwachting: n.v.t.

Deze indicator geeft de evolutie van cultuurgrond met natuurgerichte beheerovereenkomsten weer.

In het kader van de Vlaamse Programma's voor Plattelandsontwikkeling (2000–2006, 2007–2013) kunnen landbouwers vijf jaar durende beheerovereenkomsten sluiten met de Vlaamse overheid. **In de periode 2000–2006 kenden vooral maatregelen ten behoeve van KLE's een groot succes. In de periode 2006–2011 stagneerde het opnamesucces van beide types beheerovereenkomsten.** In 2012 werd een nieuwe overeenkomst mogelijk, nl. voor het aanplanten en onderhouden van hagen. Dit werd met een groot succes. **112 km nieuwe hagen werden aangeplant, voor meer dan 300 km werden onderhoudsovereenkomsten afgesloten.**

De beheerovereenkomsten die zich richten op ontwikkeling, behoud en herstel van agrarische soorten en levensgemeenschappen in daartoe afgebakende gebieden kenden tot 2011 een wisselend succes. De beheerovereenkomst natuur is uitdovend, maar ook de overeenkomst botanisch beheer kent relatief weinig succes en neemt langzaam af (slechts 288 ha in 2012). Duidelijk in de lift zitten de overeenkomsten ten behoeve van weide- en akkervogels. Samen zijn ze goed voor 2.188 ha. Akkervogel-overeenkomsten (pas sinds 2010) blijven stijgen, maar vooral de oppervlakte voor weidevogel-overeenkomsten werd t.o.v. 2011 bijna verdriedubbeld (tot 1.706 ha).

Trend: soortbescherming: significante exponentiële toename
 botanisch beheer: significante toename tot 2004, daarna sterke afname
 perceelranden: afvlakkende toename
 houtkanten: significante toename tot 2010, daarna een afname
 heg: significante toename tot 2007, daarna een afname
 haag: geen correcte trendbepaling mogelijk

Bezoeken aan natuur- en bosgebieden

Europese Biodiversiteitsstrategie 2020

Streefdoel 1

De achteruitgang in de status van alle onder natuurwetgeving van de EU vallende soorten en habitats tot staan brengen en een aanzienlijke en meetbare verbetering van hun statusbereiken zodat tegen 2020, vergeleken met huidige beoordelingen: (i) 100 % meer habitatbeoordelingen en 50 % meer soortenbeoordelingen in het kader van de habitatrichtlijn een verbeterde staat van instandhouding te geven; en (ii) uit 50 % meer soortenbeoordelingen in het kader van de vogelrichtlijn een veilige of verbeterde staat van instandhouding blijkt.

Pact 2020

/

MINA-plan 4

/

Doelbereik: n.v.t.

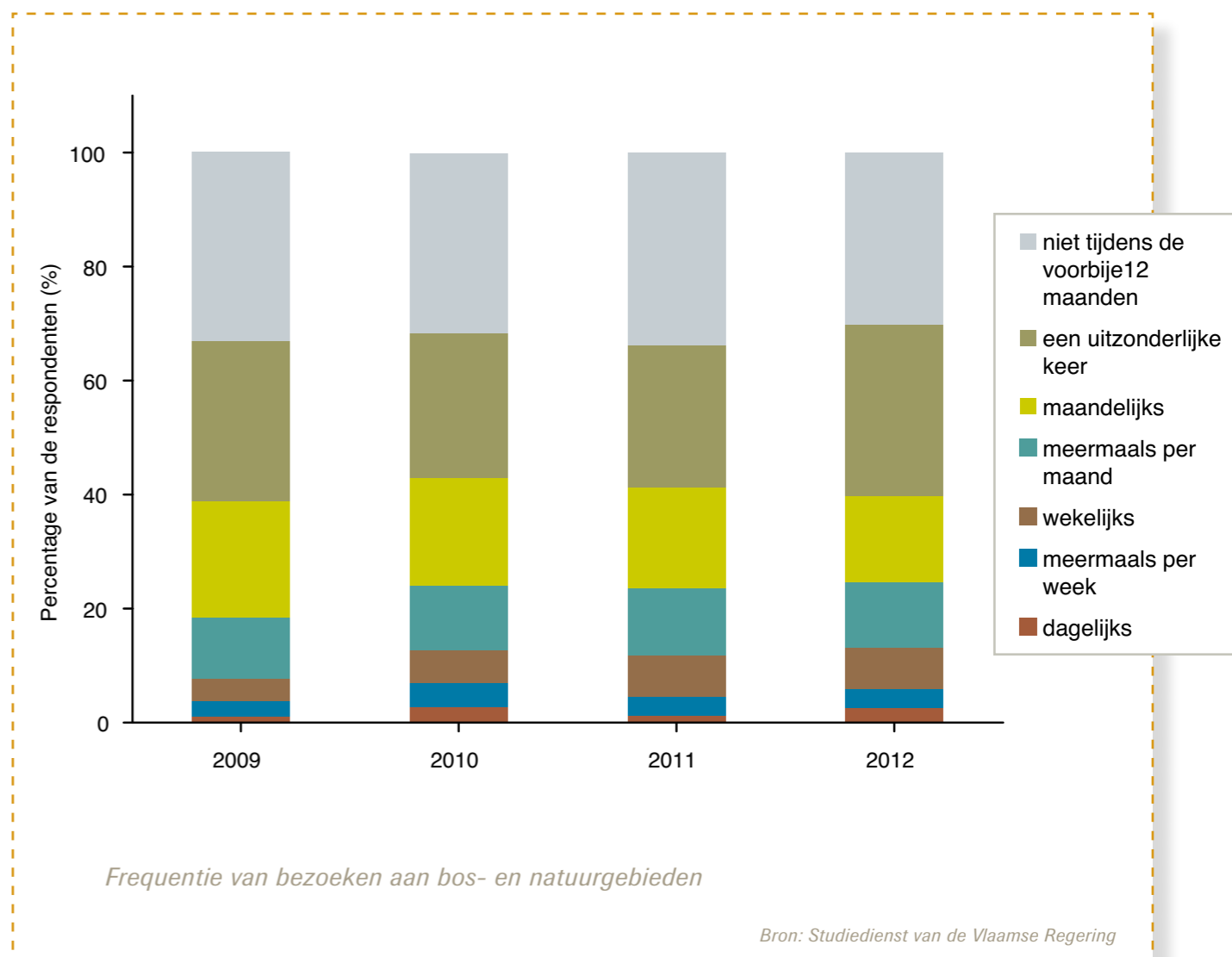
Doelverwachting: n.v.t.

Het meer toegankelijk maken van natuur- en bosgebieden wordt in het Vlaams natuurbeleid gezien als een stimulerende maatregel die het maatschappelijk draagvlak voor natuur en biodiversiteit vergroot. Ook het Vlaams Regeerakkoord en de Beleidsnota Leefmilieu en Natuur pleiten voor een grotere toegankelijkheid van natuur en bos voor iedereen. Er zijn geen concrete beleidsdoelen geformuleerd. De jaarlijkse survey van de studiedienst van de Vlaamse Regering peilt hoe dikwijls Vlamingen bos- en natuurgebieden bezoeken (Beyst & Pickery, 2006). De frequentie van bezoeken aan bossen en natuurgebieden is één van de draagvlakindicatoren voor natuur (VRIND 2012).

Van 1.500 ondervraagde Vlamingen zegt zo'n 40 % minstens dagelijks tot maandelijks een bos- of natuurgebied te bezoeken. In 2010 en 2012 zijn er meer bezoeken dan in 2009. Bekijken we het aandeel Vlamingen dat minstens meerdere keren per maand een bos of natuurgebied bezoekt tegenover zij die dat minder frequent doen, dan zien we dat zowel in 2010, 2011 als 2012 dit aandeel hoger ligt dan in 2009 (VRIND 2012). Het aandeel Vlamingen dat zegt nooit een bos- of natuurgebied te bezoeken, neemt licht af van 33,2 % in 2009 naar 30,1 % in 2012.

De Vlaamse Regering keurde op 5 december 2008 het besluit over de toegankelijkheid van bossen en natuurreservaten goed (gewijzigd bij Besluit van de Vlaamse Regering van 3 juli 2009). Zij hoopt hiermee de recreatieve mogelijkheden van bossen en natuurreservaten beter te kunnen valoriseren. Bij de organisatie van de openstelling van natuur- en bosgebieden wordt getracht rekening te houden met de maatschappelijke behoefte aan toegankelijke natuur en de draagkracht van de natuur voor zachte recreatie.

Trend: geen correcte trendbepaling mogelijk

Ledenaantallen van natuurverenigingen

Europese Biodiversiteitsstrategie 2020

Streefdoel 1

De achteruitgang in de status van alle onder natuurwetgeving van de EU vallende soorten en habitats tot staan brengen en een aanzienlijke en meetbare verbetering van hun status bereiken zodat tegen 2020, vergeleken met huidige beoordelingen: (i) 100 % meer habitatbeoordelingen en 50 % meer soortenbeoordelingen in het kader van de habitatrichtlijn een verbeterde staat van instandhouding te geven; en (ii) uit 50 % meer soortenbeoordelingen in het kader van de vogelrichtlijn een veilige of verbeterde staat van instandhouding blijkt.

Pact 2020

/

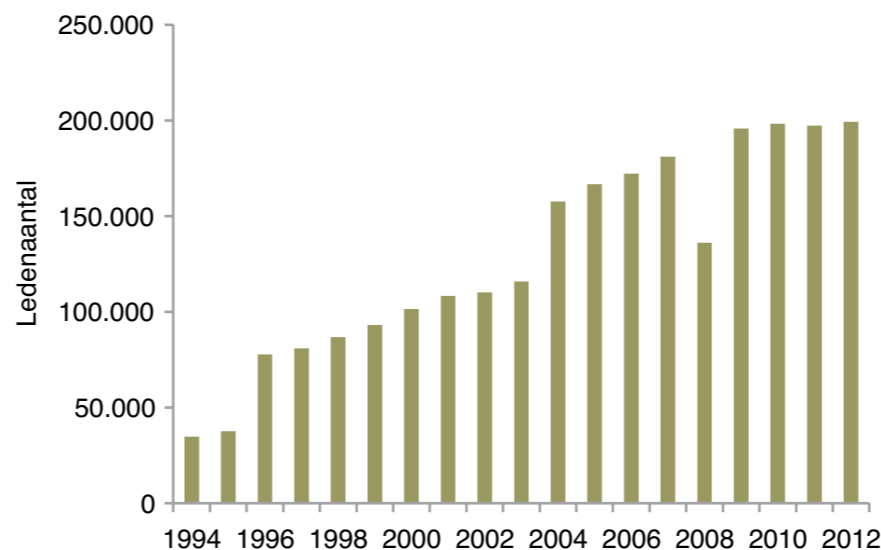
MINA-plan 4

/

Deze indicator toont de evolutie van het ledenaantal van natuurverenigingen die over gans Vlaanderen actief zijn. Het aantal leden van natuurverenigingen geeft een indicatie van de maatschappelijke interesse en het middenveld draagvlak voor natuur en natuurbeleving. De evolutie van de indicator wordt evenwel ook beïnvloed door de intensiteit en performantie van de wervingscampagnes door de betrokken organisaties.

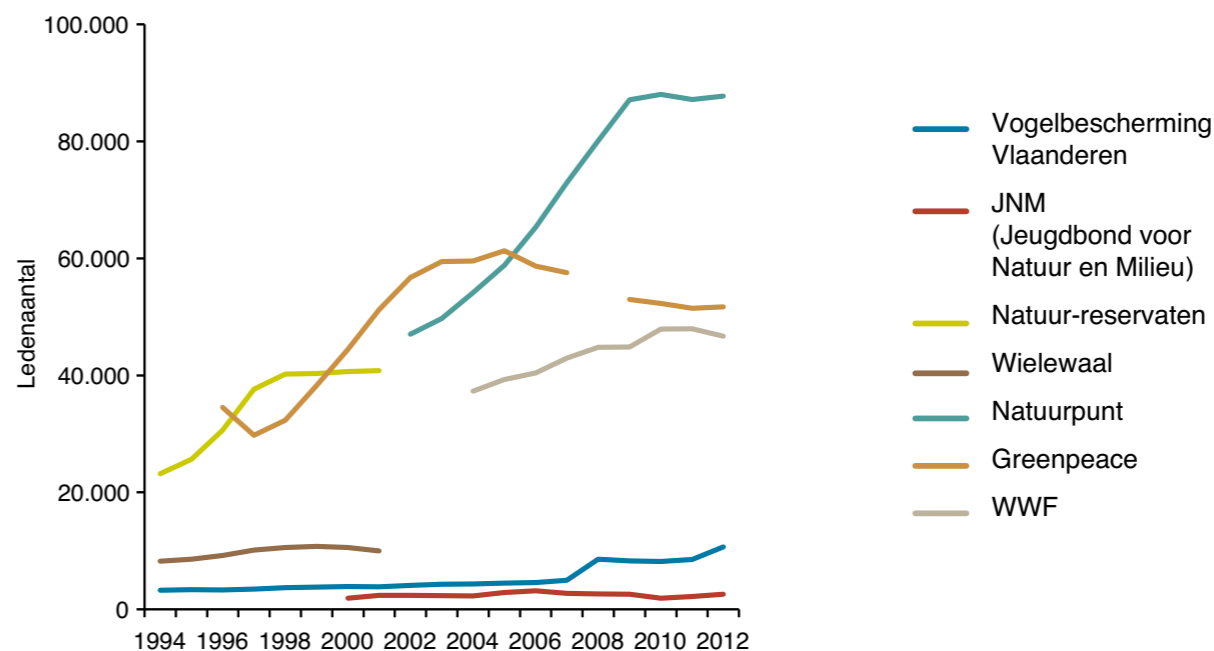
Na een gestage stijging sinds 1994 stabiliseert het ledenaantal van natuurverenigingen in Vlaanderen op bijna 200.000 leden. Natuurpunt, dat in 2002 ontstond uit de fusie van Natuurreservaten en De Wielewaal, vertoont na een sterke toename het voorbije decennium sindsdien een stabilisatie. Met 87.716 leden blijft Natuurpunt evenwel de grootste natuurvereniging in Vlaanderen. Vogelbescherming Vlaanderen vierde een jubileumjaar en steeg met 25,2 %, de Jeugdbond voor Natuur en Milieu ging met 17 % vooruit. Zo ook het aantal donateurs van Greenpeace. WWF gaat er wat op achteruit.

Trend: significante stijging toename (totaal)

Doelbereik: n.v.t.
Doelverwachting: n.v.t.

Evolutie ledenaantallen natuurverenigingen: totaal (boven) en per vereniging (onder)

Bron: Natuurverenigingen

Literatuur

- Beyst V. & Pickery J. (2006). Bezoek aan natuur- en bosgebieden. Nota van de Studiedienst van de Vlaamse Regering. Studiedienst van de Vlaamse Regering, Brussel.
- Cranswick P.A. & Hall C. (2010). Eradication of the Ruddy Duck *Oxyura jamaicensis* in the Western Palaearctic: a review of progress and a revised Action Plan 2010–2015. WWT report to the Bern Convention. Wildfowl & Wetlands Trust (WWT), Slimbridge.
- Bern Convention. Draft Recommendation No. 149 (2010) adopted on 9 December 2010, on the eradication of the Ruddy Duck (*Oxyura jamaicensis*) in the Western Palaearctic.
- Dumortier M., De Bruyn L., Hens M., Peymen J., Schneiders A., Van Daele T. & Van Reeth W. (red.) (2007). Natuurrapport 2007. Toestand van de natuur in Vlaanderen: cijfers voor het beleid. Mededeling van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, nr.4, Brussel.
- De Knijf G. & Anselin A. (2010). When south goes north: Mediterranean dragonflies (Odonata) conquer Flanders (North-Belgium). In: Ott J. (Ed) Monitoring Climate Change With Dragonflies. *BioRisk*, 5: 141-153.
- De Knijf G., Anselin A., Goffart P. & Tailly M. (eds.) (2006). De libellen (Odonata) van België: verspreiding - evolutie - habitats. Libellenwerkgroep Gomphus ism Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel. 368 pp.
- European Commission (2006). Communication from the Commission. Halting the loss of biodiversity by 2010 – and beyond. Sustaining ecosystem services for human well-being. COM (2006) 216 final. European Commission, Brussels.
- Europese Commissie (2011). Mededeling van de Commissie. Onze levensverzekering, ons natuurlijk kapitaal: een EU biodiversiteitsstrategie voor 2020. COM (2011) 244 definitief. Europese Commissie, Brussel.
- European Environment Agency (2007). Streamlining European Biodiversity Indicators (SEBI): EEA technical report. European Environment Agency, Copenhagen.
- European Environment Agency (2010). Assessing biodiversity in Europe — the 2010 report EEA Report No 5/2010. European Environment Agency, Copenhagen.
- European Environment Agency (2012a). Streamlining European biodiversity indicators 2020: Building a future on lessons learnt from the SEBI 2010 process EEA Technical report No 11/2012. European Environment Agency, Copenhagen.
- European Environment Agency (2012b). Report of the working group on Interlinkages of the Streamlining European Biodiversity Indicators project (SEBI). EEA Technical report. European Environment Agency, Copenhagen.
- Everaert J. & Peymen J. (2011). Indicator inzake ontsnippering van transportwegen in Vlaanderen. Rapport van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2011 (INBO.R.2011.59). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.
- Hughes, B., JA Robinson, A.J. Green, ZWD Li & Mundkur, T. (Compilers). (2006). International Single Species Action Plan for the Conservation of the White-headed Duck *Oxyura leucocephala*. CMS Technical Series No 13 & AEWA Technical Series No8. Bonn, Germany.

- Jansen I. (2013). Trendbepaling Natuurindicatoren 2013. Rapport van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2013 (INBO.R.2013.43). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel. 69 pp.
- Jooris R., Engelen P., Speybroeck J., Lewylle I., Louette G., Bauwens D. & Maes D. (2012). De IUCN Rode Lijst van de amfibieën en reptielen in Vlaanderen. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2012 (22). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel. 19pp.
- Kumschick S. & Nentwig W. (2010). Some alien birds have as severe an impact as the most effectual alien mammals in Europe. *Biological Conservation* 143(11): 2757-2762.
- Louette G., Adriaens D., De Knijf G. & Paelinckx D. 2013. Staat van instandhouding (status en trends) habitattypen en soorten van de Habitatrichtlijn (rapportageperiode 2007-2012). INBO.R.2013.23, Brussel, 43 pp.
- Maes D., Vanreusel W., Jacobs I., Berwaerts K. & Van Dyck H. (2012). Applying IUCN Red List criteria at a small regional level: A test case with butterflies in Flanders (north Belgium). *Biological Conservation*, 145, 258-266.
- Munoz-Fuentes V., Green A.J., Sorenson M.D., Negro J.J., & Vila C. (2006). The ruddy duck *Oxyura jamaicensis* in Europe: natural colonization or human introduction? *Molecular Ecology* 15(6): 1441-1453.
- Munoz-Fuentes V., Vila C., Green A.J., Negro J.J., & Sorenson M.D. (2007). Hybridization between white headed ducks and introduced ruddy ducks in Spain. *Molecular Ecology* 16(3): 629-638.
- Onkelinx, T. & Devos, K. (2013) Jaarlijkse analyse van de watervogeltellingen. Beschrijving van de analyse. Ontwerprapport van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2013. Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.
- Rhymer J.M. & Simberloff D. (1996). Extinction by hybridization and introgression. *Annual Review of Ecology and Systematics* 27: 83-109.
- van Dobben H.F., Bobbink R., Bal D & van Hinsberg A., (2012). Overzicht van kritische depositiewaarden voor stikstof, toegepast op habitattypen en leefgebieden van Natura 2000. Wageningen, Alterra, Alterra-rapport 2397 2397. 68 pp.
- Van Landuyt W., Vanhecke L. & Brosens D. (2012). Florabank1 : a grid-based database on vascular plant distribution in the northern part of Belgium (Flanders and the Brussels Capital region). *PhytoKeys* 12: 59-67.
- Verreycken H., Van Thuyne G., Belpaire C., Breine J., Buysse D., Coeck J., Mouton A., Stevens M., Van den Neucker T., De Bruyn L. & Maes D. (2012). De IUCN Rode Lijst van de zoetwatervissen in Vlaanderen. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2012, INBO.R.2012.23. 17pp.
- Verreycken H., Belpaire C., Van Thuyne G., Breine J., Buysse D., Coeck J., Mouton A., Stevens M., Van den Neucker T., De Bruyn L. & Maes D. (2013, in press). An IUCN Red List of freshwater fishes and lampreys in Flanders (north Belgium). *Fisheries Management and Ecology*.
- Vlaamse regering (2011). Milieubeleidsplan 2011- 2015, vastgesteld door de Vlaamse regering op 27 mei 2011. Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap.
- Studiedienst van de Vlaamse Regering. VRIND. Vlaamse regionale indicatoren, 2012.

Afkortingen

AEWA	African- Eurasian Waterbird Agreement
ANB	Agentschap voor Natuur en Bos
AWV	Administratie Wegen en Verkeer
BTO	British Trust for Ornithology
EEA	European Environment Agency (Europees Milieuagentschap)
MINA-plan 4	Vlaams Milieubeleidsplan 2011-2015
MIRA	Milieurapport
RSV	Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen
RWO	Ruimtelijke Ordening, Wonen en Onroerend Erfgoed
SEBI	Streamlining European 2010 Biodiversity Indicators
SOVON	Vogelonderzoek Nederland
VLIZ	Vlaams Instituut voor de Zee
VLM	Vlaamse Landmaatschappij
VMM	Vlaamse Milieumaatschappij